
İpek Arman
Gesi Bağları'nda Bir Sabah
DOST

GESİ BAĞLARI'NDA BİR SABAH

İpek Arman
(1966)

Ankara'da doğan İpek Arman, orta ve lise eğitimini tamamladıktan sonra Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Antropoloji Bölümü'nü bitirmiştir. Yüksek lisansını tamamladıktan sonra bir süre yurtdışında mesleki araştırmalar yapan Arman, Türkiye'ye döndükten sonra bir dönem araştırma görevlisi olarak çalışmıştır. Daha önce basılmış olan bilimsel makaleleri ve değişik konularda yayınlanmış olan gene makale türünde çevirileri vardır. Ankara Büyükşehir Belediyesi adına hazırlanmış ve yayınlanmış olan "Bir Zamanlar Ankara" isimli kitap projesinde uzman olarak yer almıştır. Birleşmiş Milletler ve Avrupa Birliği Ankara Temsilciliği'nde de bir süre görev yapan yazar, halen Ankara'da yaşamakta ve roman çalışmalarını sürdürmektedir. Dost Kitabevi Yayınları'nda daha önce yayımlanan kitabı: *Fesleğenin Uğuru* (2002).

D

ISBN 975-298-210-7

Gesi Bağları'nda Bir Sabah
İPEK ARMAN

© İpek Arman, 2006
© Dost, 2006

Bu kitabın tüm yayın hakları
Dost Kitabevi Yayınları'na aittir.
Birinci Baskı, Şubat 2006, Ankara

Yayına hazırlayan, Aslı Güneş

Teknik hazırlık, Mehmet Dirican - Dost İTB

Baskı ve cilt, Pelin Ofset Ltd. Şti.
Meşrutiyet Cad. No: 62/4 Yenişehir 06420, Ankara

Dost Kitabevi Yayınları
Meşrutiyet Cad. No: 37/4 Yenişehir 06420, Ankara
Tel: (0312) 435 93 70 Fax: (0312) 435 79 02
www.dostyayinevi.com • bilgi@dostyayinevi.com

Dost Dağıtım
Tel: (0312) 432 48 68 • Fax: (0312) 435 75 96

Bu kitabın tüm yayın hakları saklıdır. Türkçede telif sahibinin önceden yazılı izni olmadan kısmen ya da tamamen yeniden basılamaz, herhangi bir kayıt sisteminde saklanamaz, hiçbir şekilde elektronik, mekanik, fotokopi ya da başka türlü bir araçla çoğaltılıp iletilemez.

GESİ BAĞLARI'NDA BİR SABAH

DOST
kitabevi

Oğluma,

Benim tarihim senin geleceğin olacaksa,
dikkatli yaşamak lazım iki gözüm Yunus'um,
bir de bırakılacak daha anlamlı bir şey
olmadığına inanıyorsa eğer insan...

Ey sabahın erken kalkan yorgunu
Aras kıyısından geçersen eğer
O vadinin toprağına bir öpücük ver
Ve ruhumu güzel kokularla doldurmaya geri gel[1]

1783 senesinde Gürcistan Kralı II. Heraklius, İran'ın bitmez tükenmez saldırılarına ve Gürcistan'ı istila etme emellerine boyun eğmeyip son çare olarak Rus Çariçesi II. Katerina'ya bağlılığını ilan etmek zorunda kaldı. Artık ülkesi, Rusya'nın himayesi altına girecek ve İran, Gürcistan'la ilgili tüm emellerinden vazgeçecekti. En azından Heraklius böyle olması gerektiğine inanmak istiyordu.

Bu antlaşmanın sonucunda Gürcü soyluları, Rus prensleri ile aynı haklara sahip oldular ve güneşli bir sabah Rus orduları, II. Heraklius'un güzel ülkesine girdiler. İlk önceleri bu bir davete cevap vermek gibi gözükse de, aslında yıllarca yaşanacak bir karmaşanın belki de ilk adımlarıydı ve çok uzun dönemler boyunca artık hiçbir şey eskisi gibi olmayacaktı.

Kafkas Dağları'nın güney kesimi boyunca uzanan Gürcistan, *"yeşil dağ zirveleri, vadileri ve akarsuları ile öylesine büyüleyiciydi ki St. Petersburg'un puslu havasından ya da Moskova'nın sislerinden daha yeni ayrılmış olan yolcu, derhal yeni bir dünya keşfediyormuş izlenimine kapılırdı. Hava daha yumuşak, gökyüzü daha mavi, bitki örtüsü daha değişik, hatta birinci katları geniş birer verandayla bezenmiş beyaz taştan evler çok daha cana yakın ve sevimli görünürlerdi. Her köy, güzel bir kilise ve serin sularını taştan havuzlarına akıtan çeşmelerin*

1) Alexandre Grigoriantz, *Kafkasya Halkları* adlı kitaptan alınmıştır.

çevresinde gölge veren kestane veya ıhlamur ağaçlarının bulunduğu bir büyük meydanla süslüydü"[2].

Geniş bir bölümü yeşil ormanlarla ve sarp dağlarla kaplı olan bu ülkede, kuzey ve güney kesimler yerleşim için uygun değildi. Batıdan doğuya doğru uzanan bereketli ovalar ise herkesin yaşamak için tercih ettiği bölgelerdi. Güneşli sabahların aydınlattığı tarlalar, dallarından meyvelerin sarktığı büyük ağaçlı bahçeler, aralarına serpiştirilmiş evler, kırsal bölgelerin o bildik, sevimli manzarasını oluşturuyordu.

Rus askerlerinin koruması altında on iki sene yaşayan halk, I. Paul'un tahta çıkmasıyla ve ardından askerlerini Gürcistan'dan geri çağırması ile birlikte, tekrar İran tehlikesi ile sarsıldı. Kral II. Heraklius aynı korunma talebini yeni Rus Kralı'na yinelediyse de her iki ülke krallarının arka arkaya ölümleri bu çabaları boşa çıkardı.

İran'ın tehtidi altında yaşayan ülke, bu sefer de I. Aleksandre'ın Gürcistan ve Rusya'nın resmi birleşmesi talebiyle karşı karşıya kaldı. Bir zamanlar himaye edilme isteğinde bulundukları ülke, şimdi onların bağımsızlığına göz dikmiş bir düşmana dönüşmüştü. Üstelik çok güçlü ve tehlikeli bir düşmana. İran Kralı Fatih Ali Şah'ın baskısı altında olan Gürcü Kralı XII. Georges, barış ve antlaşma girişimlerini tamamlayamadan öldü. Arkasında kalan eşi ve tahtın yeni sahibi olan oğlu David, Rus Çarı tarafından Gürcistan üzerindeki haklarından feragat ettirilerek St. Petersburg'a sürgüne gönderildi.

12 Eylül 1801'de, Çar I. Aleksandre tarafından hazırlanan bildirgede, *"Gürcistan'ı ne gücümüzü artırmak ne de zenginliği için ilhak ediyoruz. Bu ilhakı gerçekleştirmekle ağır bir yükün altına giriyoruz ve bunda tek bir yararımız var. Gürcistanlılara herkesin karşılıklı olarak yararlanacağı yasaları ve adaleti vermeye, onurumuz ve kutsal görevimiz bizi sürüklüyor. Ülkeniz tarafından ödenecek tüm vergiler, sizin kendi yararınız için ve yıkılan kentlerinizin ve kasabalarınızın yeniden inşası için kullanılacaktır. Elde edeceğimiz tek ve*

2) Alexandre Grigoriantz, *Kafkasya Halkları.*

güzel karşılık sizin mutluluğunuz ve refahınız olacaktır,"[3] demekteydi.

Bu bildirgeyle beraber bir zamanlar Kraliçe Tamara'nın altın ülkesi olan Gürcistan, uzun süreli bir işgale maruz kalacaktı. On altıncı yüzyılda ülkenin Osmanlılar tarafından istila edilmesinden sonra, Rusya'nın da Kafkaslar üzerindeki bu emelleri, halktaki genel hoşnutsuzluğu artırdı ve bu, 1804'de başlayan halk ayaklanmalarının başlangıcı oldu. Çarlık rejimine ve senyörlere karşı yapılan isyanlarda yüzlerce kişi öldü.

Bu karışıklıklardan etkilenen Gürcistan'ın Acara bölgesi halkı ise bir taraftan Osmanlı kuşatması altında yaşarken bir taraftan da Ruslara karşı bir mücadele vermekteydi. 1578'deki Osmanlı-Gürcü savaşları, bu iki ulus arasındaki ilk çarpışmalar değildi aslında. Gürcüler, Osmanlılarla ilk defa On beşinci yüzyılda karşı karşıya gelmişlerdi. Kraliçe Tamara'nın kuruluşuna destek verdiği Trabzon İmparatorluğu'nun, 1461'de Fatih Sultan tarafından ortadan kaldırılmasından sonra, Osmanlılar, Gürcülerle komşu olduğu sırada, tarihsel Gürcistan'ın güneybatı kesiminde Samtshe Saatabago, Karadeniz'in güneydoğu kıyısı boyunca uzanan ve Çaneti ile Acara'yı da içine alan Guria Prensliği bulunuyordu[4]. Bu tarihten itibaren, Gürcüler sürekli olarak Osmanlıların saldırılarına uğradılar ve 1479 senesinde Yavuz Sultan Selim tarafından Acara ve Çaneti (Lazistan) ele geçirildi.

Osmanlılar, Gürcistan'ın güneybatı kesimini, 1578'de Çıldır Eyaleti adı altında ayrı bir siyasal birim olarak örgütlediler. 21 Mart 1590 tarihli İstanbul Antlaşması ile en geniş sınırlarına ulaşan bu bölgenin güney kesimi, 26 Eylül 1618 tarihli Serav Antlaşması ile İran'a bırakıldı. 1625 senesinde Samtshe Saatabago Hükümdarı Beka'nın Müslümanlığı resmen kabul etmesinden kısa bir süre sonra Gürcü Beyleri de İslam'ı benimsediler ama halkın Müslümanlaştırılması 18. yüzyıla kadar sürdü. Osmanlı egemenliği altına giren ve Çıldır Eyaleti'nin

3) Aynı eser.

4) Fahrettin Çiloğlu. *Gürcülerin Tarihi.*

sancaklarından biri olan Acara bölgesinde yaşayanların, Hıristiyan olan dini de aynı dönemde Osmanlılar tarafından değiştirilerek nüfusun çoğunluğunun Müslüman olması sağlandı.

1828-29 Osmanlı-Rus savaşını takip eden yıllarda Acara'da Osmanlı yönetimine karşı ayaklanmalar oldu. Kırım Savaşı sırasında ise, Acara beyleri bu sefer de Osmanlıların yanında yer aldı, ancak 1855'de Osmanlı yönetiminin Acara'dan tekrar asker talep etmesi üzerine yeni bir ayaklanma daha çıktı.

Bölge, 1877-78 Osmanlı-Rus Savaşı'nın, Rusların lehine bitmesi nedeniyle yapılan Ayastefonos Antlaşması'na kadar da Osmanlıların elinde kaldı. Bu antlaşmadan sonra ise Acara artık Rusların egemenliği altına girmişti.

BİRİNCİ BÖLÜM

Ömer Bey
Bahar Hanım

Sevdiği bu güzel topraklardan artık ayrılma zamanının geldiğini düşünüyordu Ömer. Komşuları, tanıdıkları birer birer gidiyorlardı güzel Acara'dan. Arka arkaya gelen savaşlar, baskılar herkesi o kadar yıldırmıştı ki, hiç görmedikleri bir ülkenin topraklarına gidip yerleşmek bile korkutucu gelmiyordu onlara. Aslında bu gidişler gönül rızasından çok bir sürgündü; kimse adını koymasa da, kabullenmese de sürgün ediliyorlardı evlerinden. Uzun süren savaşlardan, topraklarının istila edilmesinden o kadar yorgun düşmüşlerdi ki, bu karmaşanın ortasında en büyük savaşları hayatta kalabilmek için olmuştu.

Mesheti Dağları'nın yamaçlarını, Çoruh Nehri'nin o güzelim akışını bırakmayı içine sindiremiyordu genç adam. Bu yüzden dayanabildiği kadar kalmaya karar vermişti Acara'da. 1859 senesinde Şeyh Şamil'in Kafkas Dağları'ndaki yenilgisinden sonra, Çerkezler gibi Gürcüler de Anadolu'ya göç etmeye zorlanmaya başlamışlardı. 1864 senesindeki büyük Çerkez sürgününden bu yana tam beş yıl geçmişti ve artık Kafkasya'da yaşayan insanların, dağlık bölgelerde merkezleşmiş birkaç direniş hareketinden başka, özgür olmak adına güvendikleri hiçbir şey kalmamıştı.

Karısını düşündü Ömer, uzun siyah saçlı, ince belli, narin Bahar'ını. Nasıl diyebilirdi ona? "Seni bu güzelim ülkenin dağlarından, ılık sabahlarından alıp götüreceğim uzaklara. Salamuri[1]

1) Kavala benzer bir Gürcü çalgısı.

sesini duyarak dans edemeyeceksin, ayak bileklerine kadar uzanan elbisenin eteklerini Kafkasya'nın yeşil çimenlerine süremeyeceksin, gökyüzüne uzanan büyük ağaçların sallanışını taklit edemeyeceksin artık. Hele bu kumsallara, mavi sulara bir kere veda ettin mi, bir daha dönüşün olmayacak. Yeşil tepelerinde bırakacağız beyaz evlerimizi ve özenle süslediğimiz bahçelerimizi." Düşündükçe gözleri yaşarıyordu genç adamın, aklından geçen tüm bu sözler aslında onun da vazgeçemeyeceklerini anlatıyordu.

Evleneli çok kısa bir zaman olmuştu. Henüz çocuklarının olmamasının bir şans olduğunu düşünüyordu şimdi. Sonu belli olmayan bir hayat bekliyordu onları. Hatta bazen evlendiğine bile pişman olduğu günler olmuştu. Bahar'ın buraya olan düşkünlüğünü ve sevgisini bilmek onun elini kolunu bağlıyor, çevresindeki herkes göç kararı alırken o, kendinden çok karısını düşünüyordu. Bir taraftan da Çar'ın askerlerinden gelebilecek tehlikeleri aklına getiriyordu. Böyle zamanlarda ise Bahar hakkında duyduğu endişeler iyiden iyiye artıyordu.

"Daha vakit var" dedi kendi kendine. Uzun zamandır her gün tekrarladığı gibi, "Daha vakit var, hele biraz daha zaman geçsin, gidenler gitsin, yerine yerleşsin bakarız bir çaresine" diye düşündü. Sırtını dayadığı büyük gövdeli, yemyeşil yapraklı kestane ağacından güç alarak kalktı yerinden. Evinin yaklaşık iki kilometre ötesinde bulunan meyve bahçelerine doğru yürümeye başladı. Yine rahatlatmıştı kendini, bir kez daha hayatındaki belirsizliklerin umuda dönüşebileceği inancıyla adımlarını sıklaştırdı.

Hasat zamanı işleri çok yoğun olurdu Ömer'le karısının; babasından kalma meyve bahçelerindeki ve ufak tarlasındaki ürünleri toplar, bütün kış kendilerine yetecek olan parayı kazanırlardı. Ama şimdi durum değişmişti, senelerdir devam eden savaşlar sonucu eski güzel günlerini arar olmuşlardı. Ellerindeki ürünün tamamını bile satsalar kazandıkları para ile ancak birkaç ay idare edebiliyorlardı. Devletin koyduğu ağır vergiler tam anlamıyla bir soygundu, ne ticaret yapmanın, ne de toprakla uğraşmanın bir anlamı kalmamıştı. Aslında bu, bölgede yaşa-

yanların zorla göç etmeleri için özenle hazırlanan ve uygulanan planın bir parçasıydı.

Öğlene kadar hiç durmadan çalıştı, yanındaki yardımcıları öğle yemeği yemek için ağaçların altına gidinceye kadar saatin kaç olduğunun farkında bile değildi. Uzaktan karısının ona seslendiğini duyduğu zaman, ellerini yıkamak için büyük çeşmenin yanına doğru gidiyordu:

"Hadi Ömer, hâlâ mı çalışıyorsun! Gel bir şeyler ye de, sonra devam edersin."

"Ne yaptı bakalım benim güzel Bahar'ım bugün?"

"Annem uğramıştı sabah, o gelmişken biraz haçapuri[2] yapalım dedik, bilirim çok seversin."

"Hem de nasıl severim, ellerinize sağlık. Hadi otur da birlikte yiyelim."

Bahar, çimenlerin üzerine serdiği bembeyaz örtünün ucuna ilişti. Bir taraftan da sevgiyle kocasına bakıyordu. Adam ne kadar neşeli görünmeye çalışsa da Bahar, onun içindeki sıkıntıları biliyor, çevresindeki arkadaşlarının, akrabalarının bir bir Anadolu'ya gitmesine nasıl üzüldüğünü tahmin ediyordu. Bir gün onun ağzından da "biz de gitmek zorundayız" sözcüklerinin çıkacağından neredeyse emindi. Ne kadar geciktirmeye çalışsalar da sonunda onlar da pes edeceklerdi. İçi burkuldu bir an. Ömer'in tüm sıkıntısının bu gerçeği kendisine bir türlü söyleyememek olduğunu hissediyordu. Ama kocasının tahmin ettiğinden daha güçlü olduğunu biliyordu Bahar. Eğer bir gün gerçekten mecbur kalırlarsa, onunla birlikte her yere gitmeye hazırdı. Çocukluğundan beri tanıdığı, sevdiği arkadaşları, kocalarının arkasına takılıp gitmemişler miydi? Onlar da bu toprakları en az kendisi kadar severdi, onlar da üzülmüştü Batumi'ye doğru yola çıkarken ama dayanmışlardı. Kocasının sesiyle kendine geldi, bu sessizlik biraz daha devam etseydi kendini tutamayıp ağlamaya başlayacaktı.

"Öğleden sonra kal da bana biraz yardım et. Meyveler çürümeden toparlayalım bir an önce."

2) Peynirli, yumurtalı Gürcü pidesi.

"Baksana ne kadar adamız burada, merak etme birkaç gün içerisinde hallederiz."

"Hadi ye yemeğini o zaman, karımı aç aç çalıştırmam ben."

"Aç olduğumu da nereden çıkardın, bu haçapurilerin yarısı daha pişerken bitti."

Bütün öğleden sonra çalışıp akşam evlerine dönme saati geldiğinde işlerin çoğu tamamlanmıştı. Ay ışığı altında parlayan patikada hiç konuşmadan yürüdüler. Uzaklardan bir yerden kulaklarına kadar gelen melodinin etkisiyle dalgın, biraz hüzünlü, biraz da sıkıntılı, el ele tutuşmuşlardı yol boyunca.

Evin kapısına yaklaştıklarında, karanlığın içinde kendilerini bekleyen iki adam gördüler. Ömer adımlarını sıklaştırarak onların yanına doğru yürümeye başladı, suratındaki endişeli ifadenin karısını korkutmasını istemiyordu. Tüm dikkatini toplayarak siluet halinde görünenlerin suratlarına bakmaya çalışıyordu.

Genç adamın telaşını fark etmiş olan adamlar uzaktan seslendiler:

"Ömer! Benim, Hasan! Kusura bakma, böyle akşam akşam geldik ama..."

"Hay Allah, korkuttunuz bizi, öyle de bir yerde durmuşsunuz ki bir türlü seçemedim yüzlerinizi. Hayırdır, ne oldu?"

Ömer kapıdakilerin arkadaşları olduğunu anlayınca rahatlamış bir sesle sohbet etmeye başlamıştı ama bir süre sonra, gelenler söyleyeceklerini söyleyip ortalık suskunlaşınca yüzlerindeki huzur ifadesi biraz önce aldıkları bu son sürgün haberi ile günler boyunca bir daha ortaya çıkmamak üzere yok olmuştu.

Komşu köyden Anadolu'ya göçen aile ile sık sık görüşürlerdi. Kış akşamlarında evlerinde yaptıkları uzun sohbetler, bayram sabahlarındaki ziyaretler ve nicedir yaşanan kötü günlerde birbirlerine verdikleri destek, onları yakınlaştırmış ve neredeyse tek bir aile haline getirmişti. Bahar'ın çok eskiden beri tanıdığı, yakın arkadaşı olan genç kadının böyle bir yolculuğu kaldırabilecek güçte olmadığının ikisi de farkındaydı. Aralarında geçen konuşmalarda, onların göç etmeye karar verdik-

lerini hissetmişlerdi ama nedense arkadaşları bu ani gidişi, Bahar'la Ömer'e dahi söylememişti. Gözleri ağlamak için fırsat kollayan karısına sarılarak "Belki de ayrılmak zor gelmiştir" dedi Ömer. "İnsan bazen veda etmek istemez. Aslında istemediği, bu ayrılışı bir veda gibi yaşamamaktır, öylece çekip gider işte, sanki gene dönecekmiş gibi, sanki kısacık bir yolculuğa çıkıyormuş gibi. Bir ihtimal de onların bunu yapmaya güçlerinin olmamasıdır, kim bilir? Onlara şans dilemekten, yolları açık olsun demekten başkası gelmez elimizden Bahar'ım."

Haberi getiren arkadaşlarını eve davet ettiler. Ömer bütün detayları öğrenmek için aklına gelen soruları soruyordu. Hasan bildiği kadarıyla onu aydınlatmaya çalışıyor ama çok fazla bilgisi olmadığını da sürekli tekrarlıyordu. Evlerinin soluk ışığı, dışarıdaki karanlığı az da olsa aydınlatıyordu. Pencerenin önündeki ağacın dalları, yeni başlayan rüzgârın etkisiyle yavaş yavaş sallanarak cama vurmaya başlamıştı. Bahar çay yapmak bahanesi ile mutfağa gitti. Odada kalan erkekler, onun arkasından daha detaylı bir şekilde konuşmaya başlamışlardı. Bahar'ın yüzündeki ifade ve sessizliği, içinde bulunduğu ağır ruh halini yansıtıyordu. Arkadaşlarının aslında ödemek zorunda oldukları vergiyi ödeyemeyip her şeylerini satmak zorunda kaldıkları ve bu nedenle hayatlarına yeni bir başlangıç yapmak durumunda olduklarını duymak, genç kadını şu anda bulunduğu durumdan daha da kötüye götürebilirdi.

Uzun saatler boyunca süren sohbetten sonra iki adam evlerine gitmek için ayrıldılar. Vedalaşırken Hasan'ın söylediği bir söz Bahar'ın dikkatini çekmişti. Adamların arkasından kapıyı kapatırken kocasına sordu:

"Hasan Ağabey ne demek istedi Ömer, siz neyi planlayacak mışsınız?"

"Önemli bir şey değil canım, bu seneki ürünle ilgili bir konu var da, onu hatırlattı işte. Hadi yatalım, geç oldu."

Ertesi gün komşularının mecisine[3] katılmak için erkenden kalktılar. Dün akşam aldıkları haberle ilgili ikisi de konuşmak

3) Komşuların toplanarak birbirlerinin işlerine yardım etmesi, imece.

istemiyordu, aceleyle toparlandıktan sonra dışarı çıktılar. Havada güzel bir yağmur kokusu vardı, eve vardıklarında diğerleri çoktan toplanmış, iş bölümüne başlamışlardı. Meci sırası kendilerine gelene kadar herkesin yardımına gidceklerdi. Ev sahibi, meciye katılanlar için yemekler hazırlamış, arka bahçesine büyük bir sofra kurmuştu. Toplanan mısırlar demet demet ayrılıp bazıları kurumaya bırakılıyor, bazıları ise satılmak üzere büyük sepetlere yerleştiriliyordu. Tarladan alınan mahsul ve meyveler gene ev sahiplerinin kendi ihtiyacı kadar olan miktar ayrıldıktan sonra usulüne göre kutulanıyordu. Bir taraftan söylenen şarkılar, bir taraftan etrafta koşuşturan çocuklar, evi bir düğün havasına sokmuştu. Kadınlar, kendi aralarında yaptıkları sohbetlerde son günlerde gelişen olaylara fazla değinmeden havadan sudan konuşuyorlardı.

"Geçenlerde yapılan büyük düğünün dedikodusu ta buralara kadar geldi, hiç mi haberiniz olmadı sizin?"

"Bırak Allah aşkına Fatma! Bizim düğün düşünecek halimiz mi kalmış? Bu kışı nasıl atlatacağız onun derdindeyiz."

"Neden öyle söylüyorsun Fatma abla, böyle neşeli günler de olmasa ne yaparız biz? Gün geçmiyor ki yeni bir sürgün haberi almayalım. Gözlerimiz yakınlarımız için ağlamaktan şişti, kızardı."

"Kızım sen duyduğun düğün dedikoduları ile mutlu olup kendini kandıracağına bundan sonra başına gelecekler için hazırlansan iyi edersin."

Bu konuşmayı dikkatle dinleyen Bahar, istemeden kocasının olduğu tarafa baktı. Ömer de yan gözle onlara bakıyordu. Suratındaki ifadeden konuşulanları dinlediği belli oluyordu. Karı-koca, bir saniye kadar kısa süren bir zamanda göz göze gelip hemen bakışlarını birbirlerinden kaçırdılar. Bu arada kadınlar hâlâ konuşmaya devam ediyorlardı:

"Aman bırakın bu can sıkıcı konuşmaları da dinleyin: O bahsettiğim düğünün tamadası[4] bizim Ali olmuş. O gün bu-

4) Gürcülerde sofra başkanına verilen ad.

gündür nasıl da kasılıyor anlatamam. Aile beni seçti diye böbürlenip duruyor."

"Böbürlenir tabii, baksana onu sayıp layık görmüşler, aile büyüğü yerine koymuşlar. Belki de çocukları gittiği günden beri ilk defa mutlu oldu adamcağız. Zaten düğün sahipleri de bir başına kaldı diye onu seçmişlerdir."

Ne yaparlarsa yapsınlar söz dönüp dolaşıp ayrılıklara, göçlere geliyordu. Hayatlarında var olan her şey, artık buna bağlanmıştı. Her ne kadar bazı şeyleri görmezlikten gelerek yaşasalar da çevrelerinde olanlardan bütünüyle etkileniyorlardı.

Günbegün kötüye giden iki sene sonunda Ömer ve Bahar bir yaşındaki oğulları Bekir'i yanlarına alarak en sonunda Anadolu'ya gitmeye karar vermek zorunda kaldılar. O seneye kadar sayıları yaklaşık bir milyona varan Kafkas halkı göç etmişti. Genellikle birden fazla aileden oluşan göç kafileleri, Osmanlı İmparatorluğu tarafından değişik bölgelere yerleştiriliyordu ve gelenler birkaç sene askerlik, vergi gibi bazı yükümlülüklerden muaf tutuluyordu. Her şeyi en ince ayrıntısına kadar araştırmıştı genç adam, karşılaşabilecekleri sürprizleri tek tek tahmin etmeye uğraşıyor ve oğlu ile karısını herhangi bir tehlikeye atmamak için elinden geldiğince hazırlıklı olmaya çalışıyordu. Gitmeye olduklarını hissettikleri gün, yani yaklaşık iki senedir, herhangi bir şeyin eksik olmaması için Hasan'la birlikte bu günün planlamasını yapmışlardı.

Ömer hiçbir eşyasını satmamaktan yanaydı, o seneki üründen ellerinde kalan paranın yeni bir iş kurana kadar kendilerine yeteceğine inanıyordu. Bir gün tekrar bu topraklara döneceğinden o kadar emindi ki, evini olduğu gibi muhafaza etmeye karar vermişti. Üç aile çıkacaklardı yola, erkekten çok kadın ve çocuk olacaktı kafilede, üstelik bu kadınlardan biri de oldukça yaşlı idi. Batumi'ye kadar at arabası ile gidecekler, oradan Karadeniz'e tekneyle açılacaklardı. Ancak en iyi ihtimalle en az iki balıkçı teknesi gerekiyordu onlara. Bu da her şeyi daha da zorlaştırıyordu çünkü değil iki tekne, bir tane sağlam tekne bulabilmek için insanların günlerce beklemek zorunda kaldıklarını duymuştu.

Ömer'i düşündüren bir diğer konu ise bu zorlu yolculuğa kimlerin dayanamayacağı idi. Çocuklar ve kadınlar, arabada olacaklardı ama yanlarındaki iki at, dört erkeği sıra ile nasıl taşıyacaktı? Havalar da iyi gitmiyordu son günlerde, soğuk ve yağmur erken bastırmıştı bu sene. Ne olursa olsun bir kere karar verilmişti: Dört gün sonra yola çıkacaklardı. Etrafta öylesine büyük bir kargaşa vardı ki, yanlarına alacakları silahları şimdiden hazırlamıştı Ömer. Komşusu Mustafa, ailesi, Mustafa'nın kardeşi Hasan ve onun ailesi, toplam on beş kişi oluyorlardı. On beş kişi için ise iki tane eski tüfek vardı ellerinde. Öldürülmekten değil ama soyulmaktan çok korkuyordu genç adam. Eğer yanlarındaki parayı çaldırırlarsa onları bekleyen günler çok daha zor olacaktı.

Son birkaç günü hazırlıklarla geçirdiler. Karısına yaptığı tüm telkinlere karşın, Bahar inatla eşyalarını da beraberinde götürmek istiyordu. Sonunda bir büyük sandık ve birkaç parça büyük bohçaya sığdırabildikleri her şeyi almaya karar verdiler. Oğlu Bekir, evdeki bu hazırlıkların farkında olmaksızın ayaklarının altında dolaşıp duruyordu. Uzun süredir karısıyla da göz göze gelememişti Ömer. Her zaman, "Ne olursa olsun buradan götürmeyeceğim seni" diyerek söz verdiği kadına bakamıyordu bir türlü ama o, her şeyi anlamış ifadesi ile elinden geldiğince koşuşturup durmuştu hazırlıklar boyunca. Verdiği kararın karısı tarafından bu kadar metanetle karşılanacağını düşünmemişti aslında. Daha fazla gözyaşı ve daha fazla üzüntülü sözler bekliyordu ondan. Ancak Bahar, Ömer'in söylediklerini dinledikten sonra "Sen bilirsin, bizim için bunun daha iyi olduğunu düşünüyorsun herhalde, o halde benim söyleyecek bir sözüm yok" demişti ve bir daha da konuyu açmamıştı. Belki yanlarında yakın komşularının da olmasının etkisi vardı bu kabullenişte ama neden ne olursa olsun, Ömer bu tavrından dolayı Bahar'a minnettardı. Birçok sorunla baş etmek zorunda olduğu bu günlerde bir de karısı ile arasında çıkabilecek bir tartışmaya katlanamazdı.

Kafası durmadan yapacakları seyahat ile meşguldü. Çok zorlu olacağını tahmin ettiği bir yolculuğun sonunda, ki bu yolcu-

luğu sağ salim bitirecekleri bile şüpheliydi, çok daha büyük bir sıkıntı içerisine gireceklerdi. Yeni bir ev ve iş bulmak, üstelik bilmedikleri, tanımadıkları insanların arasında bunu başarmak daha şimdiden genç adamı ürkütüyordu. Bahar'ın karşısında cesur görünmek ve her şeyi halletmiş bir adam gibi rol yapmaktan başka çaresi yoktu. Çünkü biliyordu ki o, şu anda hissettiklerinin yarısını bile sezerse, küçük oğlunu bu tehlikeli maceraya atmamak için elinden geleni yapardı. Bu nedenle günler boyu genç kadına her şeyin yolunda olduğunu anlatıp durmuştu.

Yola çıkacakları gün herkes onların evinde toplanmıştı. Mustafa'nın kardeşi Hasan'ın yaşlı kayınvalidesi Gülizar Nine köşeye yerleştirilmiş olan divanda oturuyor ve mırıl mırıl bir şeyler söylüyordu. Kimsenin onunla ilgilenecek hali yoktu. Mustafa'nın büyük oğlu Kadir, erkekliğe ilk adım olarak gördüğü silah taşımanın keyfini yaşıyordu, çıkacakları yolculuk onun için ikinci plandaydı. Çocuklar, büyüklerin heyecanından etkilenmiş, uzun zamandır ortalarda koşturmaz olmuşlardı, kimisi annesinin yanına ilişmiş, kimisi ağlamaklı bir ifadeyle öylece duruyordu. Onların ise çocukları teselli etmek ya da rahatlatmak için söyleyebileceği sözler tükenmişti artık, çünkü kendileri bile bilmiyordu başlarına gelebilecekleri. Aslında tümüyle acıklı olan bu tabloda, insanın içini en çok burkan Mustafa'nın küçük kızı Zehra'nın, bez bebeğini çalmasınlar diye belindeki kuşağın altına saklamış olmasıydı.

Günler boyunca konuşulanlardan o kadar çok etkilenmişti ki küçük kız, birilerinin muhakkak onlara saldırıp bir şeylerini çalacaklarını düşünüyordu. Bez bebeği ise onun en değerli varlığı idi. Nehir kıyısında oynarken bulmuştu onu, kim bilir hangi çocuğa aitti ve nasıl gelmişti buralara kadar. Zehra, onun kendisine özellikle gönderildiğine inanıyordu, sanki bir mesaj ya da bir hediye idi, bunun için sımsıkı sarmıştı kuşağının altına bebeğini.

Bahar, küçük kızın saçlarını okşadı:

"O da mı geliyor bizimle?"

Küçük kız, iki örgü şeklinde toplanmış saçını sallayarak cevap verdi:

"Elbette, burada nasıl yalnız bırakırım? Hem benden ayrılmaz ki o."

"Nereden biliyorsun? Belki de gelmek istemiyordur, belki de buralardan ne olursa olsun ayrılmak istemiyordur. Hiç sordun mu kendisine?"

"Ama o bir bebek, Bahar abla. Nasıl cevap verebilir ki bana?"

"Doğru ya o bir bebek, üstelik de elbiseler giymiş bir kız bebek. Nasıl cevap verebilir ki?"

Bahar bunları söylerken ağlamaya başlamıştı. Ömer, karısının ilk defa böyle konuştuğunu duyuyordu. Yoksa kızgın mıydı kendisine? Gerçekten de onun fikrini hiç sormamıştı. Belki burada kalmak istiyordu ama oğlundan asla vazgeçmezdi Bahar. "Benden ayrılmayı düşünse de oğlundan ayrılamazdı ki" diye düşündü genç adam. Üstelik bana "Sen daha iyi bilirsin" dememiş miydi? "Belki de her şeye rağmen ona da bir kez sormalıydım fikrini, gerçi bu hiçbir şeyi değiştirmeyecekti, artık çok geç, alışacak Bahar, alışmak zorunda. Bizlerin de içi yanmıyor mu, şu ninenin içi acımıyor mu, ya da Mustafa'nın? Hele ki o, dört yaşında ölüp giden ilk çocuğunun mezarını bırakıp gidecek buralardan, onun içi daha mı az yanıyor sanki? Ya Hasan, daha yeni gelin ettiği kızını, karnında doğacak torunu ile bırakmıyor mu, kocasını askere alalı daha ne kadar oldu ki? Yaşlı bir ana, taze bir gelin, kim koruyacak onları, kim sahip çıkacak? Kız illa ki kocamı bırakmam diye tutturmasaydı, kayınvalidesini bir başına bırakıp askerden dönen kocasına da boş bir ev bıraksaydı daha mı az üzülürdü Hasan? Hiç sanmıyorum, yüreği yansa da, on yedilik kızının cesaretine ve ailesine olan bağlılığına için için sevinmiyor mu acaba? Kızının yokluğunun verdiği o sonsuz kederi, yanında kalan üç çocuğuna bakarak, sarılarak unutmuyor mu?"

"Hepimizin yüreğinin parçası burada Bahar'ım, hepimizin, ama bundan sonra bizi neler bekliyor, hayatımız kimin ellerinde tutsak olacak bu sefer, şimdi onu düşünmenin zamanı." Ömer, tüm bunları aklından geçirdikten sonra, kararlı bir şekilde yerinden kalkıyordu ki Mustafa'nın sesini duydu:

"Eh hadi bakalım, karanlık çöktü, yavaş yavaş yola koyulalım, düşünüp durmayın artık. Ömer, sen kadınları yerleştir arabaya."

"Tamam Mustafa ağabey, ben de şimdi aynı şeyi söyleyecektim. Yeter oturup durduğumuz, ne olacaksa olsun bir an önce. İşe şu battaniyeleri arabanın altına sermekle başlayalım. Hadi verin onları bana, yarısını alt tarafa koyalım da çocuklar üşümesin."

Bahar, Bekir'e sıkı sıkı sarılarak kapıya doğru yürüdü, bir yandan da yaşlı kadını oturduğu yerden kaldırmaya çalışıyordu. Kadının küçük bedeni sanki bir külçeye dönüşmüştü.

"Hadi teyzem, ne yaparsak boş artık, uğraştırma da kalk yerinden, bak Bekir'i düşüreceğim şimdi."

"Hele oğlunu tut sen. Ben bakarım başımın çaresine."

Diğer iki kadının da yardımıyla önce nineyi çıkardılar arabaya, sonra kendileri yerleşti. Kalan battaniyeleri de çocukların üstlerine örttüler.

Bahar'ın yaşlı annesi ve babası, arabanın biraz gerisinde durmuş, gidecek olanlara bakıyorlardı. Bir gün önce çok dokunaklı bir veda yaşamışlardı kızlarıyla ama genç kadının bütün tembihlerine rağmen karı-koca dayanamamış onları yolcu etmeye gelmişlerdi gene de. İkisi de ağlıyordu. Bahar oturduğu yerden içi burkularak baktı bu yaşlı kadınla erkeğe, öyle çaresiz görünüyorlardı ki bir an tekrar aşağı inip onlara sıkı sıkı sarılmak geçti içinden. Ancak bu, her şeyi olduğundan daha kötü bir hale sokardı, bu nedenle sadece el sallamakla yetindi. Günlerce onların da kendileriyle gelmeleri için dil dökmüştü ama o kadar büyük bir inatla bu teklifi geri çevirmişlerdi ki genç kadın onlardan ayrılmaktan başka bir çaresi olmadığını anlamıştı. Son kez baktı ikisine de, artık annesi ve babası olmayacaktı yanında, bir daha ikisini de göremeyeceğini biliyordu. Eliyle bir öpücük gönderdi.

"En güzel nanaları[5] söylemeye devam et anacığım, gittiğimiz yer neresi olursa olsun duyarız biz seni."

5) Gürcü dilinde "ninni" anlamına gelmektedir.

"Benim nanalarım Gürcistan'ın kokusunu getirsin sana kızım ve bu koku seni de, aileni de korusun."

Mustafa ve Hasan atlara binmişlerdi, Ömer de at arabasını kullanıyordu. Kadir ise omzunda silah, arabanın arkasından yürüyecekti.

Bahar, kocasının kapıyı dikkatlice kilitlemesini seyretti. Genç adam tek tek camları kontrol ettikten sonra anahtarı ceketinin cebine yerleştirdi. Arabaya döndüğü zaman kaçamak bir bakış attı karısına ve çocuğuna. Rahat olduklarından emin olduktan sonra da arabaya bindi.

"Deh, deh! Hadi bakalım yolumuz açık olsun! Kadir, oğlum gözünü dört aç, en ufak bir seste bize haber vereceksin, ayakta uyuma sakın!"

"Ayıp ettin Ömer Ağabey, sen beni ne sanıyorsun, tilki gibi dikkatliyimdir ben."

"İyi ya güvendeyiz desene!"

Hiçbiri arkasına bakmadı. At arabası, yavaş yavaş ilerlemeye başladığında, bu, içerisinde bulundukları durumu daha da zorlaştıracaktı. Gökyüzü tüm yıldızlarını onlara hediye etmiş gibi pırıl pırıldı. Bahar, içlerinden en parlak olanı seçti bakışlarıyla. "Bu yolculuk bittiğinde ve bizler yeni hayatlarımıza başladığımızda sana tekrar bakacağım" dedi kendi kendine. "Sen orada olduğun sürece, bizler de senin altında olduğumuz sürece, ne biz Acara'dan kopmuş olacağız ne de Acara bizlerden kopmuş olacak. Hoşça kal gökyüzüm, daha özgür bir başka geceye kadar hoşça kal."

Yola çıktıklarından üç saat sonra, gecenin soğuğu iyice kendini hissettirmeye başlamıştı. Çocuklar, battaniyelerin altında büzüşmüş uyuyorlardı. Bahar, biraz önce uyanan Bekir'in karnını doyurmuş, üzerindeki ceketin altına sokarak tekrar uyutmaya çalışıyordu. Arabanın arkasında yürüyen Kadir, ıslıkla Didebayı[6] çalıyordu. Ancak o kadar yavaş çıkıyordu ki ses, herkes sanki anlaşmış gibi çıt çıkarmadan onu dinliyordu. Gerçek bir hüzün okunuyordu hepsinin yüzünde. Bu, öylesine

6) Dokunaklı bir Gürcü melodisi.

yoğun bir duyguydu ki, sanki ilerledikleri dağ yollarındaki taşlar, kayalar, ağaçlar hep birden onlara katılmış, birlikte anıyorlardı geçmişteki günleri. Arabanın tekerlekleri bile müziğe uymuş, tahta ve metalin çıkardığı seslerin gıcırtısı, bir başka gelmeye başlamıştı kulaklarına. Kimisi geride kalanları düşünürken, kimisi gelecekte olacakları hayal etmeye çalışıyordu. Yaşlı kadının sessizce ağlamasını duyduklarında, onu rahatlatmak için bile bir şeyler yapamadılar. Hepsi de bir gece sonra, artık Acara'nın dağlarında parlayan ayı, uzaklarda birer hayalet gibi duran minicik evleri, bahçeleri göremeyeceklerini iyi biliyordu. İçlerindeki umut, omuzlarına örttükleri battaniyeler kadar bile onları ısıtamıyordu ne yazık ki. Bu yolun dönüşü yoktu ve eğer sağ kalmayı becerebilirlerse yeni hayatlarına sıkıca tutunmaktan başka çareleri de yoktu.

Yaklaşık beş saat sonra, gün ağarmaya yakın, mola verdi kafile. Önce torbalardaki böreklerle karınlarını doyurdular. Dağlık alanlara yakın bölgelerde seyahat ettikleri için çevrede hiç kimseye rastlamamışlardı o saate kadar, ancak gene de sırayla nöbet tutarak uyumaya karar verdiler. Daha bir gün ve bir geceleri vardı önlerinde. Çocuklar bütün gece huzursuz ve rahatsız bir uykudan sonra kolayca uykuya dalıverdiler. Ancak Bahar, Bekir'i uyutamadığı için kendisi de dinlenemiyordu. Bir parça uykuya çok ihtiyacı vardı, bütün gece kendini sıkmaktan, gözünü bir dakika kapatamamıştı. Bu durum biraz daha böyle devam ederse, yorgunluktan bayılıp herkesin başına bela olacağını düşünüyordu.

Arabadan aşağı inip çocuğu biraz dolaştırmaya karar verdi. Nöbet tutan Ömer'in dışında, herkes dinlenmeye çekilmişti. Kocasının yanına gitti:

"Ne oldu Bahar? Siz niye yatmadınız?"

"Baksana cin gibi, uyumaya hiç niyeti yok. Bütün gece uyudu tabii."

"Sen git yat hadi, o benimle kalsın, uykusu geldiğinde ben yatırırım."

"Eh sen bilirsin, ben gözümü açamıyorum artık. Yalnız şu battaniyeyi de alın üzerinize. Sabah ayazı bu, belli olmaz."

"Gel bakalım yiğidim, otur kucağıma, birlikte nöbet tutalım. Karnın doydu mu senin, al şunu da ye, bana fazla geldi."

Genç adam, omuzlarına battaniyeyi koyduktan sonra oğluna sarılarak bulundukları tepeden aşağıda görünen uçsuz bucaksız yeşil ovaları seyretmeye başladı, bir yandan da Bekir'in saçlarını okşuyordu.

"Bak, bu gördüğün topraklara belki de son bakışımız. Belli olmaz, bir gün sen kocaman bir adam olunca geri gelirsin buralara. Biz olur muyuz o zaman bilemem ama şunu hiçbir zaman unutma: Annen de ben de çok sevdik buraları. Bu ovalar, bu ekinler hep karnımızı doyurdu bizim, onların sayesinde gelecekten hiç korkmadık bugüne kadar. Toprak var oldukça biz de var olacaktık, nehirler onlara bereket verecek onlar da bizim evimizi bereketlendirecekti. Ama onlarla beraber yaşlanmaya imkânımız olmadı oğlum. Umarım senin onlarla birlikte yaşamaya imkânın olur. Eğer olmasa da aldırma, adamlık bir kere yerleşti mi yüreğine nerede olursan ol, evinin bereketi hiç eksik olmaz nasıl olsa."

Kucağında uyuya kalan Bekir'e baktı uzun uzun Ömer. "Öncelikle seni bir emniyete alalım, hayat dersini nasıl olsa alırsın oğlum ama önce sağ ve salim seni tekrar sıcak bir çatının altına koymakta iş," dedi. Hiç alışık olmadığı halde sarsılarak ağlamaya başladı genç adam. Herkesin derin bir uykuda olmasını fırsat bilerek belki de seneler boyu yetecek kadar gözyaşı döktü o sabah. Islanmış yüzünü oğlunun yumuşacık, mis kokulu saçlarına silerken aklında bir tek evlerinin bahçesine çiçek ekerken karısının yüzünde gördüğü o mutlu ve huzurlu ifade vardı.

Güneşle birlikte tekrar yola koyuldular. Kadir bu sefer ata binmiş, Mustafa arabanın arkasından ilerlemeye başlamıştı. Gecenin ayazına karşın gün biraz daha ılık başlamıştı. Akşamki hüzün, yerini endişeye bırakmıştı artık. Çünkü sınıra yaklaşmışlardı ve buralardaki çetelerin hikâyelerini uzun zamandır duyuyorlardı. Erkeklerdeki tedirginlik daha fazlaydı. Her ne kadar kadınlara bunu hissettirmemeye çalışsalar da, Ömer'in ve Mustafa'nın, silahlarını sürekli hazır halde tutmalarından,

çevreye bakan gözlerinden belli oluyordu korkuları. Gündüz yola devam etmek aslında çok emniyetli değildi onlar için ama herkes bir an önce Batumi'ye ulaşmak konusunda ısrarlı davranmıştı. Çocukların yollarda daha fazla hırpalanmasına kimsenin gönlü razı değildi ancak göçlerin yoğun olduğu bu dönemde, özellikle ziynet, para gibi değerli ve kolayca taşınabilir malların talipleri de çok fazlaydı. Herkes biliyordu ki, seyahat eden ailelerin yanlarında, para olmasa bile, çok kolayca paraya çevrilebilecek kıymetli eşyalar bulunuyordu.

Dün geceki boş yolların aksine, kendilerinden başka birkaç kafileyle daha karşılaştılar. İlerleyen saatlerde ise çok önemli bir olay yaşamadan ve pek bir şey görmeden akşamı ettiler. Bu arada sadece bir kere, yemek ve dinlenmek için mola vermişlerdi. Güneşin batıp soğuğun tekrar kendini hissettirdiği akşam vakitlerinde ise neredeyse on iki saattir yoldaydılar. Çocuklar iyice huzursuzlaşmaya başlamışlardı. Açlık ve yorgunluk, herkesin sinirlerini germiş, hepsi ne olacaksa bir an önce olsun beklentisine girmişti.

Gruptaki bu huzursuzluğu hisseden Ömer, mola vermek için emniyetli bir yer aramaya başladı. Bir saat sonra sertleşmiş topraktan oyulmuş büyükçe bir mağara çarptı gözüne. "En azından çocukları sığdırabiliriz," diye geçirdi içinden. Hemen arkasından gelmekte olanlara dönüp durmalarını söyledi. Yaklaşık on beş dakika sonra herkes yere oturmuş ve dinlenmeye başlamıştı.

Mağaranın sert zemini üzerine koydukları battaniyelerde, çocuklar hiç vakit kaybetmeden uykuya dalmışlardı gene. Yanlarındaki yiyeceğin sonuna gelmişlerdi artık, sabah kahvaltısı olarak ayırdıkları birkaç parça ekmek ve böreği güzelce sardıktan sonra sohbet etmeye başladılar:

"Artık bu geceden sonra birkaç saatlik yolumuz kaldı. Hayırlısı ile limana ulaşırsak ondan sonrası kolay."

"Peki orada kolayca tekne bulabilecek miyiz Ömer ağabey?" diye sordu Kadir.

"Herhalde buluruz. Bu sıralar göçmen taşımaktan başka bir işle uğraşan yok ki."

"Ya sonrası? Anadolu'ya geçtikten sonra ne yapacağız, bizi nerelere gönderecekler, birileri yol gösterecek mi bize? Ne bileyim kalacak yer falan işte... ?"

"Ben de bilmiyorum Bahar ama herhalde bu kadar insanı bir yerlere yerleştiriyorlardır!"

Sessizce onları dinleyen yaşlı kadın, daha fazla dayanamayarak konuşmaya başladı:

"Nedir bu merakınız? İşte şu dağın arkasından çıkınca güneş göreceksiniz neler olacağını, eğer birileri sizi karşılamazsa, hoş geldiniz demezse geri mi döneceksiniz yani? Bırakın bu konuşmaları da yatın artık. Yarın tüm gücünüze ihtiyacınız olacak, asıl macera o zaman başlayacak. Şu ana kadar kendi bildik topraklarımızın üzerindeydiniz, yarınsa hangi yöne gitseniz, yanınızda kim olursa olsun yabancısınız, onun için boşa nefes tüketmeyin artık."

"Haklısın anneciğim boşa konuşmanın zamanı değil. Hadi size hayırlı geceler."

"Sana da Hasan, sana da."

Uykuya dalmalarının üzerinden çok geçmeden duyduğu bir gürültü ile fırladı yerinden Ömer. O gece nöbet sırası kendinde olan Mustafa çoktan ayağa kalkmış, sesin geldiği tarafa doğru bakıyordu. Kendini saklamak için de bir çalılığın arkasına gizlenmişti. Ömer yavaşça ve ses çıkarmamaya çalışarak onun yanına gitti, şimdi sesleri daha net duyabiliyordu. Hasan da uyanmış yanlarına gelmişti.

"Ne oldu ağabey, nedir bu sesler?"

"Susun, sessiz olun hırsız bunlar herhalde, konuşmalarına bakılırsa yeni kazandıkları ganimetleri paylaşıyorlar, kim bilir hangi garibanı soydular."

"Ağabey bizi fark ederlerse yanarız, aramızda fazla mesafe de yok. Yaktıkları ateşe bakılırsa, herifler belli ki burada kalacaklar. Birazdan da gün ağaracak, hemen görürler bizi böyle çoluk çocuk..."

Kısa süreli bir konuşmanın ardından üç adam ne yapacaklarına karar vermişlerdi. Adamlara fark ettirmeden bir an önce kaçacaklardı buradan. Hasan, at arabasını ve atları mümkün

olduğunca yavaş bir şekilde gidecekleri yolun üzerine doğru sürdü, hayvanların nallarını bulduğu bezlerle sarıp sarmalamıştı. Ömer silahları almış, adamları izlemeye koyulmuştu. En ufak bir hataları sonları olurdu, bu nedenle herkes azami bir dikkatle hareket ediyordu. Mustafa uyuyanları teker teker uyandırmaya başladı. Kısa bir süre sonra çocuklar dışında herkes ayağa kalkmış, şaşkın şaşkın etrafa bakmaya başlamıştı. Uyku sersemliğini üzerinden atan Bahar, karşılaştıkları tehlikenin ne kadar büyük olduğunu kavradı bir anda. Uyuyan oğlunu sımsıkı tutarak Hasan'ın kamp yerinden uzaklaştırmayı başardığı arabanın yanına doğru yürüdü. Diğer kadınlar da onu takip ediyorlardı. Herkes bir çocuğu kucağına almış, onların uyanıp da ses çıkarmamaları için dua ederek ilerliyordu. En geride Ömer kalmıştı, Mustafa ise hemen onun arkasında bir yandan ateşin başında bağıra bağıra şarkı söyleyen adamlara bakıyor, bir yandan da grubun ne kadar ilerlemiş olduğunu görmeye çalışıyordu. Onlara, mümkün olduğunca uzağa gitmelerini söylemişti. Şimdi sıra, kalan birkaç parça eşyayı toplayıp Ömer'le birlikte buradan uzaklaşmaya gelmişti.

Yerde duran battaniyeleri ve örtüleri toplamaya başladılar birlikte. Mustafa'nın kuru bir dal parçasının üzerine bastığı ana kadar her şey yolunda gidiyordu. Birden adamların sesleri kesildi, sonra daha fazla bir gürültüyle konuşmaya başladılar. Mustafa ile Ömer'in görebildikleri kadarıyla, birkaç tanesi ellerine silahlarını almış, onların olduğu tarafa doğru gelmeye başlamıştı. Korkuyla oldukları yere çömeldiler. Ömer silahını doğrultup beklemeye başladı. Mustafa elindeki diğer tüfeği doğrultmaya çalışıyor ama tekrar bir ses çıkaracağı endişesi ile bir türlü başarılı olamıyordu. Diğerleri gittikçe yaklaşıyorlardı. Bu arada arabanın yanında onları bekleyen grup da adamları görmüş, Hasan'ın uyarısı ile hepsi yere eğilmişti, ancak atları saklamak mümkün olmamıştı. Adamların birkaç metre daha yaklaşmasıyla, Mustafa ile Ömer'i değil ama diğerlerini görmeleri son derece kolay olacaktı.

Gerilmiş bir halde bekleyen Ömer'in yanından hızlı bir şekilde geçen yabani tavşan belki de onların o geceki en bü-

yük şansları idi. Yanlarına kadar gelen tavşanı gören hırsızlar kahkahalar atarak hayvanın peşine takıldılar hemen, belli ki aç karınlarını doyurmak için bu minik tavşan iyi bir fırsattı onlar için.

Tuttukları nefeslerini sonuna kadar bırakan Ömer ve Mustafa, adamların heyecanını fırsat bilip hemen koşarak uzaklaştılar bulundukları yerden. Hırsızlarla aralarındaki mesafeyi oldukça açmalarına rağmen, duyulma korkusu yaşayarak sessizce yürüdüler. Uzun bir süre mola vermeden yollarına devam etmeye karar vermişlerdi. Sadece çocukları yatırdılar arabanın içine ve yaşadıkları gerilimin etkisiyle konuşmadan ilerlediler.

Güneş, gözlerine girmeye başladığında ağaçlık bir yerde dinlenmeye karar vermişlerdi. Önce çocuklar doyuruldu, arkasından da kendileri bir şeyler yediler. Dün gecenin heyecanından dolayı hâlâ hiç kimseden ses çıkmıyordu. Bir süre daha oyalandıktan sonra gene telaşla eşyalarını toparlayıp yolculuklarının kalan kısmına da başladılar. Çocuklar yorgunluğun etkisi ile sessiz sessiz oturuyorlardı. Kadir gene arabanın arkasında ama bu sefer ıslık çalmadan ilerliyordu. Önden giden Mustafa'nın, "İşte, Batumi göründü!" diye bağırmasını duyduklarında birkaç saattir yolda idiler. Hepsi birden duran arabadan indiler. Aşağıda görünen limana merakla bakıyorlardı, kalabalık insan güruhu bulundukları yerden bile görülebiliyordu.

"Hadi acele edin, bir an önce bir tekne bulalım. Akşama kalmak istemezsiniz herhalde!," dedi Ömer.

Çeyrek saat içerisinde limana ulaşmıştı grup ama dehşetle etraflarına bakmaktan başka bir şey yapamıyorlardı. Bir sürü insan, ellerinde yükler, sandıklar, kucaklarında çocuklar oradan oraya koşuşturup duruyordu. Herkes birilerinin peşine takılmış bir yerlere yetişiyordu sanki. Ömer, karısına sarılmış, oğlu kollarında kala kalmış bir halde Mustafa'ya döndü:

"Ağabey ne yapacağız şimdi, nasıl bulacağız tekneyi?"

"Dur bakalım sakin ol, önce kadınlarla çocukları emniyetli bir yere oturtalım. Böyle kalabalıkla olmaz bu işler, sonra biz ikimiz gider bir şeyler ayarlarız. Hasan sen de çocuklarla kal, belki bir ihtiyaçları olur."

Limanın en uç köşesine kadar yürüdüler hep birlikte. Kuytuca bir yere gelince Mustafa, kadınlara oturmalarını söyledi, çocukları da kucaklarından bırakmamalarını sıkı sıkı tembih etti, "bu kalabalıkta bir de onları aramayalım" diye uyardıktan sonra Ömer'i de yanına alarak kalabalığın arasına karıştı.

İşleri gerçekten çok zordu, limandaki her on kişiden yedisi Anadolu'ya gidecek bir tekne arıyordu. Kimse kimsenin umurunda değildi, birbirini ezenler, itenler, bulunabilecek boş bir yer için iki misli fiyat teklif edenler adeta yarışıyordu. Mustafa ve Ömer bir süre çaresizce gezindikten sonra ayrılmaya karar verdiler. Herhangi birisi bir tekne bulursa, ayrıldıkları yere dönüp diğerine haber verecekti.

Ömer gittikçe karamsarlaşan bir ruh hali ile önüne gelene sorular sormaya başladı. Arkasından kendini çağıran sesi duyduğunda Mustafa'dan ayrılalı neredeyse yarım saat olmuştu. Bir taraftan da göz ucuyla buluşma yerine bakıyordu bir umutla.

"Ömer Abi sen ne arıyorsun burada?"

"Guri sen misin o? Senin ne işin var ta Batumi'de? En son kuzeye gittiğini duymuştum."

"O, bir sene önceydi. Şimdi burada para var, malum işte gidecek olanlara tekne falan ayarlıyorum. Arkadaşlar sağ olsun, bana yardım da ediyorlar. Az para kazanmadım bugüne kadar. Yoksa sen de mi gidiyorsun artık Anadolu'ya?"

"Evet en sonunda biz de dayanamadık işte. Bütün ailem burada, Mustafa ve Hasan da var yanımda, iki gündür yollardayız. Bugün bir şeyler bulabilirsek yola çıkmak istiyoruz. Belki sen bize yardım edersin?"

Bunu sorarken, "ne hallere düştük! Kırk yıl düşünsem bu heriften yardım isteyeceğim aklıma gelmezdi" diye geçirdi içinden Ömer. Bu zor anında karşısına çıkabilecek en son kişi olmalıydı Guri.

"Zor, zor ama bakarız bir çaresine. Genelde akşamdan ayarlanır tekneler, sabah erken saatte de ayrılırlar limandan. Siz bugün için biraz geç kalmışsınız. Nereye gitmek istiyorsunuz? Giresun, Sinop, Samsun? Hangi limana ineceksiniz?"

"Bilmiyorum ki hangisine gideceğiz. Hadi bir yol göster de çoluk çocuk sefil olmayalım burada."

"Tamam tamam. Ama önce sen ve diğer erkekler gidip şu karşı binada bir kaydınızı yaptırın bakalım, sonra da tekne işini ayarlarız."

"Sen de gel bizimle, bir daha seni bu kalabalıkta bulamam ben. Şu taraftan Mustafa'yı alalım önce."

Guri ve Ömer buluşma yerinde bir süre Mustafa'yı bekledikten sonra, onu bitkin ve üzgün bir halde kendilerine doğru yürürken gördüler. Adam onlarla karşılaşınca sanki müjdeli bir haber almışçasına sevinmişti. Mustafa'nın yüzünde gördüğü bu çocuksu sevinç Ömer'in yüreğinin sızlamasına neden oldu ama bir şey belli etmeden olanları ona da anlatıp Hasan'ı almak için ailelerinin beklediği yere doğru yürümeye başladılar.

Osmanlı İmparatorluğu'nun görevli subaylarına kayıtlarını yaptırdıktan sonra artık nereye gideceklerini biliyorlardı: Giresun'a gönderilecekti üç aile de. İş bir tekne bulmaya kalmıştı artık ancak bu o kadar imkânsız görünüyordu ki, hiç istemeseler de akşamı limanda geçirme fikrine alışmaya çalışıyorlardı.

"Şimdi siz kadınların yanına gidin, ben bir şeyler ayarlayıp gelirim bir saate kadar ama yüklüce bir miktar parayı da hazırlamayı unutmayın."

"Nasıl yüklüce Guri, bunun ücreti zaten belli değil mi?"

"Olur mu Ömer Abi, durum acil şimdi, bir an önce gitmek istiyorsunuz, eh bu da biraz fedakârlık ister. Bak, burada gördüğün herkes gitmek istiyor. Anlarsın ya?"

"Peki peki... Sen bize iyi bir haber getir de alırsın paranı. Yürü Mustafa ağabey yürü! Leş kargaları sarmış her tarafı, gidip çocuklarımızın yanında olalım."

"Oğlum sus, herif duyarsa yapmaz işimizi. Ne yapalım biraz daha fazla para vereceğiz artık."

Guri'nin söylediği bir saatin üzerinden dört saat daha geçmişti. Omuzları çökmüş, aç karınlı, yorgun ve ümitsiz, on beş korku dolu insan oturdukları betonun üzerinde küçüldükçe küçülmüşlerdi. Yanlarındaki son yiyecek kırıntılarını da çocuklara vermişler ve limanın çeşmelerinden akan pis suları

içmişlerdi bu süre boyunca. Birkaç kez Ömer, sonra da Hasan'la Mustafa, belki kendimiz hallederiz umuduyla etrafta boş bir tekne aranmışlar ama sonuç alamamışlardı. Değil o gün akşama, gelecek iki gün boyunca boş bir kayık bile yoktu. Artık ülkelerinden ayrılacakları için duydukları üzüntünün yerini bir an önce bir şeyler ayarlayıp da gitme fikri almıştı. Oysa ki belki birkaç sene sonra, çektikleri özlemin etkisiyle "Keşke hiçbir zaman tekne bulamasaydık da o limanda kalsaydık" diyeceklerdi ama bugün için tek dertleri bir an önce bu keşmekeşten kurtulmak olmuştu.

Akşama doğru patlak gözleri ve sevimsiz sırıtışıyla Guri gözüktü uzaktan:

"Çok şanslıymışsınız, bu akşama değil ama yarın sabaha bir tekne ayarladım, hem de hepinizi birden götürecek. Birbirinizden ayrılmayacaksınız yani."

"Ne diyorsun sen be adam? Bu çocuklar, bu kadınlar nasıl kalır bütün gece bu taş zeminde? Üstelik aç ve yorgunlar!"

"Ee Ömer Abi, benim elimden gelen bu. Daha iyisini yapabiliyorsan sen yap. Benim de içim kaldırmıyor bu çocukların sefaletini ama ne yaparsın her şey kötüye gidiyor ülkede. Eğer istemiyorsanız siz bilirsiniz ama bir an önce karar verin de gidip adamların parasını vereyim."

"Tamam tamam, sen Ömer'e aldırma kabul ediyoruz, ne yapalım bir gece daha idare edeceğiz. Al şu parayı, yalnız yarısını tekneye binince veririz, sanırım o da senin payın olacak. Sen sabaha kadar bekleyeceksin Guri, çünkü sana hiç güvenmiyorum. Bir de bize yiyecek bir şeyler bulman gerekiyor, biraz da temiz su."

"Onun için de para lazım Mustafa Abi."

"Bak şimdi, limanın dışında duran bir at arabası var onu sat, atları da sat o paranın bir kısmıyla benim istediklerimi getireceksin, geri kalanı senin olsun."

"O arabayı kim ne yapsın abi? Atların da zaten sıskası çıkmıştır!"

"Bırak palavrayı da dediğimi yap! En fazla bir saat sonra buradasın Guri ona göre, hem de çocuklar ve bizim için yete-

rince yiyecekle beraber... Yarın alacağın paranın hatırı için döneceğini biliyorum. Hadi şimdi güle güle."

Adam arkasını dönerek telaşla yürümeye başladı, bir yandan da söyleniyordu.

"Sence geri gelecek mi Mustafa Ağabey?"

"Gelecek Hasan, gelecek... Hem de istediğimiz her şeyi almış olarak gelecek. Yarın alacağı parayı bırakmaz o."

Yola çıktıklarından beri geçirdikleri en kötü geceyi yaşıyorlardı. Neyse ki Guri bir saatten kısa bir zaman sonra eli kolu yiyecekle dolu olarak geri gelmişti. Önce çocukları tıka basa doyurup uyutmuşlar sonra da kendileri yemek yemişlerdi. Guri'nin getirdiği birkaç taze meyve hepsine moral olmuştu. Üstüne sarma sigaralarını da yakıp oturduklarında artık her şey biraz daha kolay gelmeye başlamıştı gözlerine.

Bahar, Ömer'in omzuna yaslanmış denizi seyrediyordu. Bekir'i kucağına yatırmıştı, üşümemesi için üzerini sürekli düzeltip duruyordu. Genç adam sigarasından bir nefes de karısına verip duruyordu, "için ısınır al bakalım" diyordu her seferinde. Bahar, kocasının rahat görünmesini fırsat bilerek sabahtan beri sormak istediğini sordu:

"Guri'yi nereden tanıyorsunuz Ömer?"

"Çok eskilerden Bahar'cığım, çok eskilerden. Ben sizin oralara gelmeden önce Mustafa ve Hasan'la birlikte Rus çetecilerine karşı uzun süren bir mücadelenin içerisindeydim. Bu iki kardeş senelerce benim en yakınım olmuşlardı. Sonra, bildiğin gibi, ben yerimi değiştirerek sizin bölgenize yerleştim. Bu Guri denen adam o zaman da böyle para işleri ile uğraşıp dururdu ama o zamanlar işin içinde çetecilere sağlanan silahlar da vardı. Çar'ın bazı yakın adamlarıyla arasının iyi olduğunu duymuştum. İşte o hiçbir zaman paradan vazgeçemedi ve yanlış olduğunu düşünebileceğin herkesle işbirliği yaptı. Ancak bir gün bizden öyle bir kazık yedi ki, ne o bizi, ne de biz onu unutabildik. Zaten bir daha da ondan bir haber alamadık. En son duyduğumda kuzeye gittiğini söylemişlerdi ama buraya gelmiş işte, paranın kokusunu aldı tabii. Zaten işin ucunda para olmasaydı bize asla yardım etmezdi o herif."

"Nasıl kazık attınız ona?"

Bahar'ın sorusuyla diğer adamlar da gülmeye başlamıştı. Eski bir hatırayı anlatmanın keyfiyle Mustafa başladı konuşmaya:

"Çarpışmaların en şiddetli olduğu zamanlardı. Osmanlı ordusu bir tarafta, Ruslar bir tarafta... Biz ise iki kuvvetin arasında topraklarımız zarar görmesin diye uğraşıp duruyoruz. O dönemde Guri de Ruslarla yakın ilişki içerisinde. Aslında Osmanlı askeri ile de öyle ama belli etmiyor iki tarafa da. Habire bir şeyler satmaya uğraşıp duruyor, yani senin anlayacağın savaşın ganimetlerini toplayan bir leş kargası. İtibarı da bayağı iyi, özellikle de çapulcuların arasında. Bir gün biz bunu iyiden iyiye rezil etmek için bir plan yaptık: Sözüm ona çok yüklü bir miktarda silahın sınırdan sokulduğunu ve bir gece kıyıda sandıklar içerisinde bekletildikten sonra Osmanlı'nın askerlerine dağıtılacağı haberini yaydık ortalığa. Özellikle de o duysun diye, ona yakın olan kişilere verdik haberi. Dediğimiz gibi de büyük sandıklar hazırladık ama içlerine silah yerine bulabildiğimiz kadar çorap, çamaşır, aklına gelen bütün çulu çaputu doldurduk ve bir gece sahile yerleştirdik bu sandıkları. Arada bir de etrafında bizim adamları gezdiriyoruz, hepsinin üzerinde de Osmanlı askeri kıyafetleri var. Tabii haber hemen gitmiş bizimkinin kulağına. Koskoca bir Rus taburunu alıp gelmez mi oraya, kazanacağı paranın sevinci ile gözleri o kadar parlıyordu ki bugün bile aklımda o garip ışıltı. Neyse, bizimkiler sandıkların yanlarından uzaklaşınca Ruslar dalıverdiler kumsala, bir bir açıyorlar kutuları ama hepsinden çeşit çeşit çamaşır çıkıyor; sen misin bunu bize yapan, Guri'yi aldılar ortalarına bir de sandıktan çıkma bir kadın çamaşırını giydirdiler üzerine, bağırış çağırış gırla gidiyor. Tabii, biz gülmekten iki büklüm seyrettik olup bitenleri. İşte o günden sonra bir daha Guri'yi bizim oralarda gören olmadı, ta ki bugüne kadar. Başına gelenlerin bizim yüzümüzden olduğunu öğrenmiş tabii, onun için bugün onu Ömer'in yanında görünce bayağı ürktüm. Belli olmaz, böylesinin intikamı kalleşçe olur, pis bir herif çünkü."

"Eh gene de yardım etti bize adam, ben olsam suratınıza bakmazdım."

"Yok be karıcığım, anlattık ya işte para için her şeyi yapar o. Baktı çaresiz bir durumdayız bari biraz yolayım şunları dedi."

"Aslında haklısın Bahar. Ne olursa olsun bizim yüzümüzden rezil oldu herif, intikam peşinde de olabilir. Onun için paranın hepsini vermedim ya. Ama gene de korkuyorum. Bakalım nasıl bir tekne buldu bize?"

"Doğru söylüyorsun Mustafa Ağabey, herhalde limanın en döküntü teknesini getirecek."

Sabaha kadar sohbet ve endişe ile etrafı kolaçan ederek oturdular. Kendileri gibi o kadar çok insan vardı ki çevrede, pek de yabancılık çekmediler bu koca limanda. Etraf aydınlanmaya başlayınca insanlar da yavaş yavaş hareketlenmeye başladı. Teknelere doğru gidiyordu herkes. Her teknenin başında bir adam vardı ve sayarak bindiriyordu yolcuları.

Ömer sabırsızlanmaya başlamıştı: "Nerede kaldı bu adam" diyerek etrafa bakıyordu. Karşı taraftaki binanın küçük penceresi önündeki kalabalık dikkatini çekti birden: İnsanlar ellerinde küçük kutularla ayrılıyorlardı camın önünden. Sabah saati olmasına karşın inanılmaz bir kalabalık vardı. Tam Hasan'a dönüp "gidip bakabilir misin ne veriyorlar orada?" diye soracakken Guri'yi gördü. Onu görmenin telaşı ile herkese haber vermek için arkasını döndü ve sorusunu da unuttu bu arada.

"Herkese günaydın! Hazır mısınız bakalım yolculuğunuzun son bölümünü yapmaya?"

"Biz hazırız da tekne hazır mı, sen onu söyle?"

"Tabii tabii. Hadi gidelim!"

Grup hep birlikte adamı takip etmeye başladı, Guri çabuk adımlarla önden yürüyordu. Birkaç metre yürüdükten sonra iki büyük teknenin arasına sıkışmış ufacık bir tekne göründü uzaktan. Ömer adımlarını sıklaştırarak adamın yanına geldi:

"Yoksa şu karşıdaki mi bize ayarladığın?"

"Evet. Biraz küçük ama idare eder, kaç kere gitti geldi o Karadeniz'de. Merak etmeyin siz."

"Adam, sen delirdin mi? On beş kişi, çoluk çocuk nasıl sığarız ona? Hem her tarafı dökülüyor bunun!"

"Artık idare edeceksin Ömer Abi, benden bu kadar! Sen bunu bulduğuna dua et, yoksa daha bir ay beklerdiniz burada."

"Hay Allah'ım sen benim aklımı koru! Seni dolandırıcı herif seni, öldürmez miyim ulan ben seni!"

"Kendine gel Ömer, sakin ol, var mı başka çaremiz? Hadi söylenme de çocukları yerleştir teknenin güvenli, korunaklı bir köşesine."

Ömer ve Hasan, herkesi yerleştirdikten sonra Mustafa ile Guri'nin yanına gittiler. Adam az önce hakaret edilen kendisi değilmişçesine neşeli bir havada sohbet etmeye çalışıyordu. O sırada Ömer'in gözü gene karşı binanın önündeki kalabalığa takıldı:

"İnsanlar ne yapıyorlar orada Guri, nedir ellerindeki o kutular öyle?"

"Yok bir şey be abiciğim. Bulantı için ilaç falan alıyorlar herhalde, yolda lazım olur diye."

"Allah Allah nedir bu ilaç çılgınlığı, sabahtan beri boşalmadı bir türlü camın önü."

"Neyse, hadi artık şu paramı verin de çıkın yola, daha fazla gecikmeyin."

Mustafa ve Ömer çok da sıcak olmayan bir veda ile Guri'den ayrılıp tekneye atladılar. Ancak herkesin yerleştiğinden ve kaptanın teknede olduğundan emin olduktan sonra parasını uzattılar adama. Bu arada motorlar çalışmış, yavaş yavaş limandan ayrılmaya başlamışlardı. Guri suratında kötü bir gülümseme ile bakıyordu onlara, bir taraftan da Ömer'in sabah dikkatini çekmiş olan binayı gösterip bir şeyler söylüyordu. Motorun gürültüsünden söyledikleri yeterince duyulmasa da adamın kahkahaları onlara kadar ulaşıyordu. Ömer, onun sadece son cümlesini yakalayabilmişti:

"Siz daha kötü bir gece geçirmenin ne demek olduğunu bilmiyorsunuz. Dün gece bu limanda söylenerek geçirdiğiniz gece, aslında hepinizin en iyi gecesiydi. O küçük kutular var ya, kinin ilacı onlar Ömer, kinin ilacı... Gittiğiniz yerde çok zor bulacağınız kinin ilacı."

Ömer şaşkın şaşkın, uzaklaştıkça küçülen adama bakıyordu. Söylediklerinden bir şey anlamamış olsa da yanlış giden şeyler olduğunu hissediyordu. Bir an Mustafa, Hasan ve Ömer birbirlerine baktılar: Ne diyordu bu adam, ne anlatmaya çalışmıştı onlara. Ömer zorlukla kaptanın olduğu tarafa doğru ilerledi, sorusuna ancak o cevap verebilirdi.

"Guri neden bahsediyordu Kaptan, sen duyabildin mi?"

"Arkadaşınız "kinin ilacı" dedi. Yani bütün Karadeniz kıyısı boyunca kendini gösteren ve gelen göçmenleri kırıp döken sıtma hastalığına karşı kullanabileceğiniz ilaçtan bahsediyordu ama neden biz açıldıktan sonra sizi uyardı onu anlamadım. Limandan almanız gerekiyordu. Oralarda bulmak çok zor çünkü herkes hasta, gidenlerin yarısından çoğu sıtmadan öldü, kalanlar ise yaşamak için direniyor ama bilinmez nereye kadar? Salgın aldı başını gidiyor!"

"Geri döndür şu tekneyi o zaman Kaptan! Hemen döndür şunu!"

"Yapamam artık beyim. Bak tekrar limana götürürsem sizi, askerler bitiverir başımızda, izin kâğıtları, kontrol falan derken, kalırsınız buralarda. Sıra bekleyen onca insan varken tekrar çıkartmazlar bizi yola, tekneyi de alırlar elinizden."

"Neden alsınlar Kaptan, anlamıyorum?"

"Bak Ömer Bey, o gördüğün insanlar haftalardır boş bir tekne için bekliyorlar. Oysa anladığım kadarıyla siz daha dün gelmişsiniz, asker sizin de benim de başımı yakar. Bu benim son seferim, ailem beni Giresun'da bekliyor, bir daha hiçbir kuvvet döndüremez beni oraya!"

Ömer dizlerinin üzerine çöktü "Aldın ha intikamını Guri, çocuklarımızın karılarımızın, yaşlı anamızın gözünün yaşına bakmadan aldın intikamını. Oğlum, can oğlum, iki gözüm Bekir'im, Mesheti Dağları'ndan güzel Bahar'ım ben size ne yaptım?"

Bahar'ın siyah saçları Karadeniz'in rüzgârında uçuşuyordu. Beyaz, kadife gibi teninin üstünde tuzlu su damlacıkları vardı. Uzun zamandır ilk defa mutlu görünüyordu karısı, sanki bir şeyleri halletmiş olan bir insanın rahatlığı vardı yüzünde. Bekir,

annesinin kucağında şaşkın şaşkın dalgaları seyrediyor, arada bir ufak kahkahalar atıyordu. Bütün çocuklar neşeliydi, bütün büyükler de. Yaşlı nine bile inip kalkan tekneden hoşlanmış, utangaç gülümsemelerle etrafa bakıyordu. Bir Ömer, adı gibi rengi de kara olan denizin üzerinde sanki şimdiden sıtmaya yakalanmış gibi tir tir titriyordu.

Batumi Limanı'ndan ayrılırken hepsi biliyorlardı: Ayaklarının bu son dokunuşlarıydı kendi topraklarına, gözlerinin son görüşüydü dağlarını. Şimdi Karadeniz'in bu orta yerinde, küçük bir balıkçı teknesinin içerisinde hepsi kendi anılarına dalmış, ortadan ayrılacakmış gibi duran teknenin tahtalarına çarpan dalgaların sesine eşlik etmek istermişçesine çekingen, nefeslerini bir bırakıp bir geri alıyorlardı içlerine.

İleri, faytoncu!
O atları hareket ettir, hareket ettir!
Bir kez daha görmek istiyorum
İlkbaharın yeşil dağlarını
Görüyorum sürahileri,
Görüyorum defne ormanlarını,
Görüyorum sessiz Nasakiral'ı,
Görüyorum yaşam dolu köyleri, yeniliği açık
Susun! Dağda biri şarkı söylüyor...
Ne güç var bu tatlı seste!..
Hiçbir yerde böyle şarkı söyleyemiyorlar,
bu ülkede olduğu gibi,
Hiçbir yerde, hiçbir yerde yok, savaş hırsı, savaş rüzgârı,
Başka hiçbir yerde böylesine patlamaz
yetinmeme seli.
Ve dünyanın hiçbir yerinde öpmüyorlar
böylesine tutkuyla, öylesine ateşle,
öylesine arzuyla ve büyülenmişçesine,
Hiçbir yerde hiç kimse saramaz seni,
Tanımlayamadığım ateş gölüne
Burada, bu ülkenin fidan boylu kızları gibi![7]

7) Otar Miminoşvili. *Gürcistan'a Etnoğrafik Yolculuk* adlı kitaptan alıntı.

Giresun Limanı karşıdan göründüğünde artık hiç kimsenin hali kalmamıştı. Küçücük bir teknede on beş kişi, Karadeniz'in azgın dalgalarının neden olduğu şiddetli sarsıntılara güçlükle karşı koymuştu. En büyük tehlikeyi ise çocukları tutmakta çekmişlerdi. Sıkıntılı geçen uzun bir yolculuk, hepsinin sinirlerini germiş, kaslarını kaskatı bir hale getirmişti. Tüm zorlukların üzerine başlayan sağanak yağmur ise her şeyi olduğundan daha güç bir hale sokmuştu.

Ömer yola çıktıklarından ancak bir saat sonra diğerleri ile konuşacak gücü toparlayabilmişti. Başlarına gelecek olan her türlü kötü sürprize hazırlıklı olan grup, duydukları bu son habere fazla bir tepki göstermeden işi oluruna bırakmaya karar vermişti. Artık yapılacak bir şey olmadığının hepsi farkındaydı. Ömer, Bahar'ın gözlerinde gördüğü korkuyu ve yaşlı kadının suratındaki tebessümü ömrü boyunca unutamayacağını biliyordu. Kadının duydukları karşısında çaresizce gülümsemesine bir anlam verememiş ancak daha sonra onunla konuşunca, başlarında sıtma hastalığından daha beter tehlikelerin olduğunu, en azından sağ salim limana varabileceklerinin bile şüpheli olduğunu hatırlamıştı bir kez daha.

Zaman geçtikçe tekne içerisindeki olumlu hava, yerini korkuya bıraktı. Gittikçe şiddetlenen dalgalar tekneyi beşik gibi sallıyor, neredeyse devrilecek kadar yan yatmasına neden oluyordu. Artık kimse gülmüyordu: Çocuklar ağlamaya başlamış, hepsinin parmakları teknenin kenarlarını sıkı sıkı tutmaktan dolayı bembeyaz kesilmişti. Dondurucu bir soğuk vardı etrafta, rüzgâr estikçe deniz suları üzerlerine geliyor, soğuğun yanı sıra, bir de ıslanmalarına neden oluyordu. Teknenin dengesinin bozulmaması için kimse yerinden kalkamıyordu.

Ömer birbirlerine sarılmış duran Bahar ve Bekir'e baktıkça isyan ediyor ama onları teselli etmek ya da onları korumak için yanlarına gidemiyordu. Ancak, avazı çıktığınca bağırıp "lütfen sıkı tutunun. Bekir'i içeride tutmaya çalış," demeye gücü yetiyordu. Sonra birden hava daha sakin bir hal aldı, deniz az da olsa durulmuştu. Ömer, Kaptan'ın olduğu bölmeye doğru bakınca adamın da rahatlamış olduğunu hissetti. Yüzü gülmeye başlamıştı, yavaşça yerinden kalkarak yanına gitti:

"Yaklaştık mı Kaptan?"

"Zor kısmı atlattık sayılır. Bundan sonrası daha kolay artık, hadi rahatlayın biraz, çocukları teskin etmeniz lazım, ödleri koptu zavallıcıkların."

Günler kadar uzun gelen saatlerin bitiminde, nihayet ayakları karaya değmişti. Uyuşan vücutlarını rahatlattıktan sonra çevreye bakmaya başladılar. Oldukça küçük bir limandı burası. Neredeyse sadece balıkçı teknelerinin yaklaşabileceği büyüklükte bir iskele ve birkaç bina vardı etrafta. Buna karşın oldukça kalabalık sayılırdı. Çaresizlikleri yüzlerinden belli olan bir sürü insan yeni gelen grubu inceliyordu. Herkes bir duvar dibine yerleşmişti, yanlarında eşyaları, bir şeyler bekliyorlardı.

"Ömer Bey, durmayın öyle. Önce şu karşı binaya gidip isimlerinizi yazdıracaksınız, sizi yerleştirebilmeleri için listeye bir an önce girmeniz gerekiyor."

"Peki peki, hemen gidiyorum. Kadir, sen bizimkilere göz kulak ol. Hadi Hasan, Mustafa Ağabey. Bir an önce bitirelim şu işi. Bahar siz de etrafta fazla dolaşmayın, ne olur ne olmaz!"

"Bak, şu ilerideki de geçici olarak kurulan hastane çadırı. Umarım gerekmez ama aklınızda bulunsun. Daha çok uzun saatler boyunca burada olmak zorunda kalabilirsiniz."

"Anladım Kaptan, hadi kal sağlıcakla!"

Üç adam sağ taraflarında bulunan büyük çadıra bakmamaya çalışarak yürüdüler. Hastane lafını duyar duymaz tekrar içlerini derin bir sıkıntı kaplamıştı. Sağ salim buraya kadar varabilmiş olmaktan kaynaklanan geçici sevinçleri birden yok olmuştu.

Binanın içerisine girdiklerinde yoğun bir havasızlık ve pis bir kokuyla karşılaştılar. Uzun süredir temizlenememiş in-

sanların çıkarttıkları kokuya bir de ilaç kokusu karışmıştı. Aslında limana gelir gelmez, açık havada dahi, bu kadar yoğun olmasa bile, aynı kokuyu hissetmişlerdi.

Kalabalığın en yoğun olduğu yere doğru ilerlediler, görebildikleri kadarıyla duvarın dibinde büyükçe bir masa vardı ve arkasında da iki kişi oturuyordu. Doğru yerde olduklarından emin olmak için önlerinde duran adamla konuşmaya karar verdiler:

"Affedersin kardeşim, isim yazdırmak için mi bekliyorsunuz?"

"Evet ama sıranın sonuna geçmeniz gerekiyor, bak biz ne zamandır bekliyoruz."

"Tabii tabii geçeriz, sadece doğru yerde olduğumuzdan emin olmak istedik."

"Kusura bakma arkadaş, beklemekten ve yaptığımız yolculuktan o kadar yorulduk ki... Üstüne üstlük bu sıtma illeti hepimizi perişan etti, insanlığımızı kaybettik sanki."

"Haklısın, önemli değil. Gerçekten söylendiği kadar çok mu yaygın bu hastalık?"

"Ne diyorsun sen, millet kırılıyor hastalıktan, çadırın içinde yatan kadar dışarıda yatanlar var. Herkes çaresiz, kendi hastasına bakmaya çalışıyor. Biz daha geleli iki gün oldu, iki hastamız var, onlarla mı uğraşayım yoksa bu sıraya girip listeye mi yazılayım şaşırdım valla. Bir an önce bir yerlere gönderseler de kurtulsak buradan."

"Ne kadar sürüyor bu bekleme?"

Ömer bu soruyu sorarken alacağı cevaptan tedirgin, adamın yüzüne bakıyordu.

"Belli mi olur, dışarıda bir haftadır bekleyenler var, hele bir de hastalığa yakalanırsan ya da yanındakilerden biri hasta olursa daha da uzuyor bekleme süren. Kimseyi burada bırakıp gidemezsin ki... Mecbur bekleyeceksin iyileşene kadar veya Allah göstermesin onu gömene kadar."

"Kaç kişi öldü biliyor musun?"

"Kaç kişi mi, gelenlerin yarısına yakın kısmı gitti desem doğru olur. Onun için çok yaklaşmayın tanımadıklarınıza.

Çadırdan da uzak durun. Gerçi bunlar da çözüm değil, havası, suyu her şeyi değişik buranın. Bize yaramıyor anlayacağın, bizim oralara benzemiyor."

Ömer, Hasan'la Mustafa'nın yüzüne bakmadan durdu uzun bir süre, bir şeyler yapıp kurtulmak zorundaydılar buradan. Bu bekleme süresine dayanamazdı kimse, zaten hepsi yorgundu ve günlerdir doğru dürüst beslenememişlerdi. Ellerindeki parayı burada harcarlarsa yeni hayatlarını kurmakta güçlük çekerlerdi. Hızla kafasını çalıştırıyor, bir plan yapmak için düşünüyordu. Yaklaşık iki saatlik bekleme süresinin sonunda kararını vermişti.

İsimlerini yazdırırken göçmenlerin belirli bölgelere gönderildiklerini öğrendiler. Daha çok Karadeniz Bölgesi'ndeki iller ya da Amasya, Tokat, Adapazarı gibi bölgeler seçilmişti onlar için ama hiçbiri hakkında bilgi sahibi olmamaları nedeniyle hangisinin daha iyi olduğunu bilemiyorlardı.

Dışarı çıktıklarında hemen ailelerini aramaya başladılar. Kadir uzaktan onları görmüş el sallıyordu. Fazla kalabalık olmayan bir köşeye yerleşmişlerdi. Çok rahat görünmüyorlardı. Bahar, Bekir'i kucağına oturtmuş, geleceğinden emin olduğu sıtmadan korumak istermişçesine kollarıyla sarmıştı. Çocuğun hiçbir tarafı yere ya da duvara değmiyordu. Ömer'in içinden karısının bu haline gülmek geldi. Sinirleri iyice yıpranmıştı, başka zaman olsa çok sevdiği bu iki insanın haline üzülerek bakardı ve onları korumak için dayanılmaz bir istek duyardı ama şimdi içinden sadece gülmek geliyordu.

Grubun yanına gelince içeride öğrendiklerini anlattılar: Beklemeleri gerektiğini ve bu arada mümkün olduğunca kendilerini korumalarını, özellikle de çocuklara dikkat etmelerini söylediler. Aslında hiçbiri bu önlemlerin onları koruyacağına inanmıyordu.

Erkekler yiyecek bir şeyler satın almak ve kalacak bir yer bulmak ümidiyle gruptan ayrıldılar tekrar. Ancak birkaç saat sonra dört-beş somun ekmek ve biraz peynirden başka bir şey bulamadan döndüler. Kalacak yer temin etmek ise zaten söz konusu bile olmamıştı. Herkes aynı şeyin peşindeydi ama bü-

yük kafileler halinde yapılan göçler ve hastalıklardan dolayı burası Kerbela'ya dönüşmüştü adeta.

Yemeklerini yedikten sonra ellerindeki malzemelerle yatacak bir yer hazırlama işine koyuldular. Battaniyeler, örtüler çıktı tekrar. Etraftan buldukları birkaç hasır parçasının üzerine bunları sererek geçici yataklar hazırladılar. Soğuk ve nemli hava her şeyi daha da güçleştiriyordu, alışık olmadıkları bu sert iklim iliklerine kadar işlemişti daha şimdiden. Kararan havayla birlikte, önlerinde boylu boyunca uzanan Karadeniz daha bir koyulaşmıştı. Dalgaların şiddeti, oturdukları yere kadar uzanıyordu neredeyse. Etrafta denizden ve kalabalıktan yükselen korkunç bir uğultu vardı. Birkaç saat sonra sanki sesler kesildi, ortalık sebebi belli olmayan bir sessizliğe bürünmüştü artık. Öbek halinde oturan insanların mırıltıları, dillere dolanmış üç-beş türkü, bu sessizliği daha da derinden hissettiriyordu.

İlk geceyi rahatsız koşullarda da olsa, derin bir uykuyla geçirdiler. Etraftaki diğer grupların söylediği memleket türküleri ninni gibi gelmişti hepsine, içlerini ısıtmaya yetmemişti ama günlerdir tuttukları gözyaşlarının serbest kalmasında etkili olmuştu. Ömer bir süre yattığı yerden karısının da onlara eşlik ettiğini duymuştu, gerçi çok hafif geliyordu sesi ama içindeki hüzün ve özlem öylesine belirgindi ki, genç adam bir kez daha sabah sırada beklerken aklına geleni yapmaya karar verdi. Bir an önce onları sıcak bir eve kavuşturmalıydı, böylece Bahar daha çabuk alışabilecekti yeni yaşamına.

Sabah kadınlar, çocukları doyurmaya çalışırken ve yanlarındaki aileden gelen birkaç bardaklık sütün mutluluğunu yaşarken Ömer, Mustafa ve Hasan'a fikrini açıklamaya karar verdi.

"Mustafa Ağabey bu iş burada beklemekle olmaz, ben diyorum ki başımızın çaresine bakalım. İşin ucunda ölüm var, hiçbirimiz ailemizi tehlikeye atmak istemeyiz."

"Ne demek istiyorsun sen? Daha açık konuş, beklemekten başka çare mi var?"

"Neden olmasın? Elimizde yeterince paramız var, en azından etraftan bir at arabası bulup yola koyulacak kadar. Bir an önce gitmeliyiz buradan, nereye olduğu çok önemli değil."

"Ömer, biz bu toprakları tanımıyoruz, çoluk çocuk bir arabanın içerisinde nereye gideriz, ne yaparız, hangi yöne gideceğimizi bile bilmiyoruz."

"Sorarız Ağabey, buluruz birilerini bize yardım edecek, öyle değil mi Hasan?"

"Öyle de, bunu daha önce düşünen bir sürü insan olmuştur. Demek ki yapamadılar, bu kadar insan bekliyor burada."

"Belki biz daha şanslı çıkarız ve yaparız. Ben beklemek istemiyorum, sizinle ya da yalnız gideceğim buradan. Karımın veya çocuğumun ölümüne göz yumamam veya bensiz tek başlarına kalmalarına! Onların aç karınlarını düşünmek istemiyorum artık, bir ev istiyorum, bir toprak ve güvenli bir hayat. Beni anlıyor musunuz?"

"Tabii ki anlıyoruz Ömer. Aynı şeyleri biz istemiyor muyuz sanıyorsun ama ya bu düşündüğümüz daha tehlikeli olursa?"

"Bir yanda açlık sefalet, bir yanda sıtma, bundan daha tehlikelisi var mı ağabey? Üstelik katlanmak zorunda olduğumuz bu sürenin ne kadar olacağını bile bilmiyoruz."

Ömer karşısındakileri razı etmek için elinden gelen her şeyi yapıyordu. Onlarla konuştukça içinde bulundukları durum daha da gözünde büyüyor ama buna karşılık cesareti de artıyordu.

"Peki Ömer, bugün etrafta biraz gezelim bakalım, neler öğrenebileceğiz."

Genç adam aldığı bu cevaptan memnun, bir sigara sardı kendine, karısına şimdilik bir şey söylemek istemiyordu, eğer işler düşündüğü gibi gitmezse bu onun boş yere ümitlenmesi olacaktı.

Öğlene doğru şehrin içindeki bir mahallede bulunan köhne bir kahveye girdiler hep birlikte. O saate kadar etrafı gezerek biraz bilgi toparlamaya çalışmışlardı ancak hâlâ ellerinde kayda değer bir şey yoktu. Herkes için zor günlerdi: Anadolu'da da halk savaşlardan bıkmış, açlıkla boğuşuyordu, kimsenin, değil onlara yardım etmek, akıl verecek hali bile yoktu. Birkaç gün üst üste geldiler buraya, bir-iki kişiyle sohbet ederek yabancı görünümlerinden biraz olsun sıyrılmışlardı artık. Akşamları

kadınların beklediği yere dönerken görevlilere gidecekleri yerin belli olup olmadığını soruyorlar ve her seferinde de aynı olumsuz cevabı alıyorlardı. Ömer beklemekten ve hiçbir şey yapamamaktan dolayı sıkılmış, gittikçe karamsarlığa düşmüştü. Bütün istediği bir at arabası ve birkaç at bulmaktı aslında, bunun için elindeki paranın yarısını vermeye hazırdı. Her gün içlerinden birinin sıtmaya ya da başka bir hastalığa yakalanacağı korkusuyla yaşıyordu. Etraftan temin edebildikleri yiyeceklerle ve korkarak kullandıkları sularla daha ne kadar dayanabileceklerini hiçbiri bilmiyordu. Çocuklar gün geçtikçe daha zayıf ve sağlıksız bir hal alıyorlardı. Geldikleri günden beri o kadar çok ölüme şahit olmuşlardı ki, sanki buraya ölmek için gelmiş ve sıranın onlara gelmesini bekler olmuşlardı.

Giresun'a geldiklerinin altıncı akşamında Hasan müjdeli bir haberle geldi yanlarına. Kahvede tanışıp arkadaş olduğu birinin araba ve at bulma konusunda kendilerine yardım edeceğini söylüyordu. Biraz pahalıya mal olacaktı bu iş ama en sonunda buradan kurtulabileceklerdi. Gidecekleri yollar konusunda da epey bilgi toplamıştı genç adam. Ancak bu haberi verirken gruptakilerin pek de mutlu olmadığını gördü Hasan. Sağladığı bilgilerin heyecanına o kadar kaptırmıştı ki kendini, duvar dibinde ateşler içerisinde yatan yaşlı kayınvalidesini fark edememişti. Ömer geldi hemen genç adamın yanına.

"Sıtma, Hasan kardeş. Maalesef sıtmaya yakalandı."

"Ama nasıl olur? Bugüne kadar dayandık, şimdi tam gitmenin yolunu bulmuşken olacak iş mi bu?"

"Yapabilecek bir şeyimiz yok, çadıra da kabul etmediler onu, zaten yer de yokmuş. Bekleyeceğiz artık ya kurtulacak ya da..."

"Ölecek değil mi Ömer, dayanamaz bu yaşta, onu buraya gömüp öyle gideceğiz değil mi?"

"Şimdi bunları düşünme. Biraz ilaç buldum, çok zor oldu ama onu rahatlatacak kadar var. Şu ateşi biraz düşürebilsek belki bir umut olur. Yalnız bu arada bizim de kendimizi korumamız gerekiyor. Özellikle de çocukları, onlar da hastalanırsa işte o zaman yanarız."

"Tamam ben biraz daha ilaç bulmaya çalışayım, bu anasını sattığım şey de öyle zor bulunuyor ki! Ah Guri yaktın bizi, hem de nasıl yaktın!"

"Şimdi sen bulduğun bu arabayı ve atları bir süre daha elinde tutmaya çalış, anne biraz kendini toparlayabilirse hemen yola çıkarız, anladın değil mi? Adamlara kesin bir tarih vermeden oyala, tahmin ediyorum bu bizim son şansımız olacak."

"Sen işin o tarafını bana bırak, ben hallederim. Zaten o da benden birkaç gün süre istemişti."

Hasan'ın ilaç bulmaya gitmesinden sonra yaşlı kadın için ayrı bir yer yaptılar. Hasan'ın genç karısı emzikteki bebeğinin yanından ayrılıp annesi ile ilgilenemediği için, Ömer'in bütün uyarılarına karşın Bahar, kadına bakabilmek için yanından ayrılmıyordu. Ellerinde kalan en son parti ilacı da gece için saklamışlardı. Sabaha kadar ateşi düşürmeye çalıştılar ama kadının durumu gittikçe kötüleşiyordu.

Birkaç saat sonra Hasan'ın bulduğu bir kutu ilacın da etki edemeyeceğini hepsi anlamıştı artık. Sabaha karşı titremeler içinde inleyen kadının yanında bir tek Bahar oturuyordu, bütün gece uyumadığı belliydi. Bekir, babasının kucağında derin bir uykudaydı. Ömer, çocuğu battaniyenin üzerine yatırdıktan sonra karısının yanına geldi. Kadının ellerini tutarak Bekir'in yanında biraz uyuması için ısrar etmeye başladı ama Bahar'ın ateşi olduğunu hissettiğinde kelimeler ağzından çıkamadı bir türlü. Kadın cayır cayır yanıyordu, gözlerini açmakta o kadar zorlanıyordu ki, Ömer bir an için onun baygınlık geçirdiğini düşündü, hemen Mustafa'ya seslendi:

"Abi uyan, abi yardım et bana!"

"Neler oluyor Ömer? Öldü mü yoksa? Aman Allahım, Bahar! Yoksa o da mı?"

"Galiba abi, galiba sıtmaya yakalandı. Ne yapacağım ben şimdi, onu koruyamadım, hepsi benim yüzümden."

Ömer, karısının yorgun omuzlarına sarılmış, bir taraftan sarsıyor bir taraftan da öpüyordu onu. Bahar'ın hemen yanında yatan yaşlı kadın, ilacın etkisiyle biraz kendine gelmiş onlara bakıyordu. Ellerinde kalan bir kutu ilaç, bu iki hasta için yeterli

olmayacaktı, herkes bunun farkındaydı. Akşama doğru iyice kötüleşmişti genç kadın, titremelerini ve ateşini geçiremiyorlar, herkes bir şeyler yapmak için çırpınıyordu. Bekir yerde yatan annesine bakıp yanına gitmek için durmadan ağlıyordu. Mustafa'nın karısı kendi çocuklarını bırakmış onunla ilgileniyordu o sırada. Yeni ilaç arayışları bir sonuç vermemişti. Sabahtan beri kullandıkları için topu topu yarım ölçek kalmıştı, onu da gece için saklamak zorundaydılar.

Hastaların son bakımları yapılıp herkes biraz olsun dinlenmeye çekildiğinde, Ömer, karısının baş ucunda oturuyordu. Uzun zamandan beri kendini sıkmıştı ama şimdi yalnız kalmanın da etkisiyle hüngür hüngür ağlamaya başlamıştı. Yaşlı kadınla göz göze geldiklerinde onun da ağladığını gördü. Kadın, yerinden hafifçe doğrularak Bahar'ın saçlarını okşamaya başladı usulca, bir taraftan da titrek bir sesle eski bir Gürcü ninnisi söylüyordu. Sanki canlanmış, hastalığı atlatmış gibi bir hali vardı. Ömer'e bakarak konuşmaya başladı:

"Çok eski senelerde dedem, bize bir masal anlatırdı oğlum. Ona da dedeleri anlatırmış. Ülkemizin en güzel dönemleriymiş o günler, güzeller güzeli kraliçe Tamara varmış. Bu kraliçe ölmek üzere olduğunu anlayınca kendine bağlı yüz şövalyeyi çağırmış yanına ve demiş ki: Ölümümün çok yakın olduğunu hissediyorum, ben öldükten sonra mezarımın yerini hiç kimse bilmemeli, böylece ülkemin düşmanları asla mezarıma saygısızlık edemez. Aranızdan gönüllü olacak dört kişi kendilerince en ulaşılmaz olarak gördükleri yere beni gömecekler. Cesedim bu saraydan çıktığı zaman kimse izlemeyecek, seçilen bu dört adam on gün on gece yürümek zorundalar, seçtikleri yere gelince beni dinimizin gerektirdiği şekilde gömecekler, onlardan başkasının dualarına ihtiyacım yok. İşlerini bitirdikten sonra da derhal dönecekler ve geçtikleri yollardaki tüm izleri silecekler.

Adamlar, Tamara'nın bütün emirlerini yerine getirmişler, kraliçenin ölümünden ve gömülmesinden birkaç gün sonra, dedemin söylediğine göre, güneşsiz bir sabahta şehrin duvarlarının dibinde göğsünden hançerlenmiş dört şövalyenin cesedi

bulunmuş. Bu dört adam gönüllü olarak ölümü seçmiş ve kraliçelerinin sırrını beraberlerinde götürmüşler."

"Çok güzel bir masal. Aslında bir efsane öyle değil mi?"

"Evet öyle ama gerçek payı olan bir efsane. Unutma hiç kimse Tamara'nın mezarını bulamadı bugüne kadar."

"Hadi bakalım uyu biraz. İyi görünüyorsun ama belli olmaz bu hastalık, bak hâlâ biraz ateşin de var."

"Neden sana bu masalı anlattığımı sormayacak mısın bana?"

"Hayır sormayacağım. Sormak istemiyorum."

"O zaman sabah uyandığında bu gece sana anlattıklarım bir sır olarak kalacak aramızda, benimle konuştuğunu dahi kimseye söylemeyeceksin."

"Hadi tamam artık, uzan yerine. Birazdan son kalan ilacı da paylaştıracağım ikinize. Bunları sabah konuşuruz."

"Kendim alırım ilacımı ben, sen karına bak. Bu arada benim mezarım da uzaklarda olacak, belki kendi ülkemde değil ama kimsenin erişemeyeceği bir yerde olacak. Zaten Gürcistan'dan çıktıktan sonra nerede yatacağım çok umurumda değil ya."

Ömer bir taraftan yaşlı kadını dinliyor bir taraftan da karısına bakıyordu. Bahar'ın titremeleri hafiflemiş ama ateşi hâlâ düşmemişti. Biraz daha yanında oturmaya devam etti, aklında biraz önce kadının söyledikleri vardı, ne demek istemişti acaba? Ömer, bir türlü gece yarısı hasta bir kadından dinlediği bu hikâyeye anlam veremiyordu. Yaklaşık yarım saat sonra yorgunluktan ve üzüntüden bitkin düşmüştü, farkında olmadan uykuya daldı.

Gözü kapalı bir halde Ömer'in uyumasını bekleyen yaşlı kadın zorlukla yerinden kalkarak Bahar'ın yanına gitti. Ateşi tekrar yükseldiği için etrafı bulanık görüyordu. Ömer'in elindeki ilacı aldı, genç kadının kafasını hafifçe yerden kaldırdı. İlacı son zerresine kadar ağzına döktü Bahar'ın. Dudaklarının kenarlarından taşanları bile tekrar içeri itmişti. Sonra son bir güçle yerine döndü, battaniyenin altına sakladığı küçük ilaç kutusunu da çıkartarak Bahar'ın baş ucuna, herkesin görebileceği bir yere koydu. Kutunun içinde sabahtan beri kendisine

verilen ilaçları biriktirmişti, kimseye fark ettirmeden yapmıştı her şeyi. Bugünkü ani iyileşmesini, tüm bunları yapabilmek için ona verilen bir fırsat olarak düşünüyordu. Küçücük bir çocuğu olan gencecik bir kadının yaşaması onun yaşamasından çok daha önemliydi. Hem zaten Gürcistan'dan sonra hayatta görebileceği ne kalmıştı ki? Battaniyeyi boğazına kadar kapattı, titremeler tekrar başlamıştı. Hastalığın etkisiyle bir sürü eski anı canlanıyordu kafasında. Yaşlı kadın uykuya dalarken ateşi çoktan kırk dereceyi geçmişti bile.

Ömer, kabuslar içersinde uyandı, sırtını dayadığı duvarın nemi olduğu gibi içine işlemişti. Gökyüzündeki bulutlar öylesine çoktu ki, sabahın olup olmadığını bile anlayamadı bir an. Telaşla yerinden kalkarak karısının yanına koştu. Bahar derin bir uykuda gibiydi, titremeleri durmuş, ateşi ise bir parça da olsa düşmüştü. Ömer gülmeye başladı. Bir yandan da kendi kendine söyleniyordu: "Aferin benim Bahar'ıma, aferin bunu da atlatacağız." O sırada gözü, yaşlı kadına takıldı. Kadının yüzü bembeyazdı ve hiç kıpırdamıyordu, yanına gittikten birkaç saniye sonra onun öldüğünü anladı Ömer.

"Hasan, Hasan! Kalkın hadi, çabuk!"

"Ne oldu Ömer? Yoksa...?"

"Anneni kaybettik kardeşim. Başın sağ olsun."

Hasan'ın karısının çığlıkları ve ağlaşmalar uzunca bir süre devam etti. Bu arada Bahar'ın baş ucunda duran kutuyu ilk fark eden Mustafa oldu.

"Bu ilaç da nereden çıktı, dün gece bitmemiş miydi hepsi Ömer?"

"Ben... Ben emin değilim... Bitmiş olması gerekiyor, Bahar'ın payını verdikten sonra, geri kalanını da onun için ayırmıştım. Ben alırım, demişti ama buradaki, dün kalandan bile fazla."

"Allah Allah nereden çıktı bu şimdi, biri mi bıraktı acaba?"

Ömer o anda anladı olup biteni, derin bir minnetle yaşlı kadının cesedine baktı ve Mustafa'ya dönerek:

"Kraliçe Tamara bırakmış olmalı. Biliyorsun sırları severdi o," dedi.

İki gün içerisinde Bahar kendini tamamen toparlamıştı. Yaşlı kadının cesedini Ömer'in kimse tarafından anlaşılmayan ısrarları sonucu Giresun'un yeşil tepelerinden birine gömmüşlerdi. Yüzü denize dönük, sanki Batumi kıyılarına bakar gibi yatırmıştı genç adam onu. İçi rahatlamıştı tekrar limana dönerlerken, kimse tanımadığı bu kadının mezarına saygısızlık edemeyecekti artık. Onu bırakıp gittiklerinde bile güven içerisinde olacaktı yattığı yerde.

Aynı günün akşamı Hasan'ın bulduğu arabanın ve atların sahibi ile anlaşma yapılmış, ertesi gün yola çıkmak için hazırlıklar tamamlanmıştı. Hâlâ listelerden bir haber yoktu. Görevlilerin okudukları adlar arasında bir türlü kendi adları çıkmıyordu. Bu kaçak yapılacak yolculuk, hepsi için artık bir zorunluluk olmuştu, sıtmaya ya da yeni yeni ortaya çıkan tifoya bir kurban daha vermemek için bir an önce yola çıkmak istiyorlardı.

Bütün gün boyunca bulabildikleri kadar erzağı depoladılar. Hafifçe çıkan güneş sayesinde kısmen sıcak geçen bir gün olduğu için bütün çamaşırlar derede yıkandı ve ertesi güne kadar kurumaları umuduyla ağaç dallarına asıldı. Herkeste bir faaliyet vardı. Bahar bile kalkmış, elindeki sabunlu bezle Bekir'in vücudunu temizlemeye çalışıyordu. Uzun zamandır yıkanamadıkları için, ılık havayı fırsat bilmiş, mümkün olduğunca üstlerindeki kıyafetleri ve bedenlerini temizlemeye çalışıyorlardı. Her zaman pırıl pırıl gezmeye alışmış bu insanlar, neredeyse kendi vücutlarından iğrenir hale gelmişlerdi.

Heyecanlı geçen ilk akşam saatlerinden sonra, gecenin karanlığından faydalanarak, arabanın ve atların onları bekledikleri yere gittiler. Mümkün olduğunca dikkat çekmemeye ve gürültü çıkarmamaya çalışıyorlardı. Görevlilerin en ufak bir şüphesi bile, onları olduklarından daha zor bir duruma sokabilirdi. Karanlıkta sallanan lambanın ışığını gördüklerinde, hepsi derin bir "oh" çekti. Aceleyle önce çocuklar, sonra da kadınlar bindirildi arabaya. Bu sefer sadece iki at vardı. Biri zaten arabayı çekmek için kullanılacaktı, öteki ata ise Hasan'ın binip arkadan gelmesine karar verilmişti.

Arabanın sahibine yüklüce bir para verdikten sonra yol hakkında bilgi almak için konuşmaya başladılar:

"Şimdi bakın abiler, ne olursa olsun denizi arkanıza alarak gideceksiniz, sakın kıyıdan gitmeye kalkmayın, her taraf asker kaynıyor. İzinsiz yola çıktığınız anlaşılırsa yakarlar çıranızı. Şu belgeyi alın, sahte ama belki idare eder sizi. Gönderildiğiniz yerler yazıyor üzerinde ama dikkat edin buna güvenmeyin ve çok zor da kalmazsanız da kullanmayın, pek iyi bir kopya değil çünkü. En iyisi siz geceleri yol alıp gündüz dinlenin ve en kısa zamanda da bir yerler bulup yerleşin. Küçük köylerde, kasabalarda falan çok soru sormazlar size, zaten herkes alışık artık göçmenlere."

"Hadi, Allah senden razı olsun, unutmayacağız yardımlarını. Eğer başımıza bir şey gelirse seni hiç tanımadık, merak etme sen."

"Sağ olasın beyim, Allah sizden de razı olsun. Güle güle."

Kafile tekrar at arabasıyla düştü yollara ama bu sefer daha mutlu ve kendilerinden emin bir halde. Böyle kaçak olarak yola çıkmakla, sanki kaderlerini kendi istedikleri biçimde değiştirmişler gibi geliyordu onlara. Yardım eden adamın dediğine uyarak hep akşamları yola devam ettiler. Gündüzleri ise köylerin, kasabaların yanlarında fazla göze batmayan yerlerde duruyorlar, etraftaki insanlarla sohbet ediyorlardı. Ne tarafa gittiklerinden emin olmadan ilerliyorlardı. Bir taraftan da yaşayabilecekleri bir yer bulmak için her durdukları yere alıcı gözüyle bakıyorlardı.

Yaklaşık yirmi, yirmi beş gün süren avare bir yolculuktan sonra etrafı bağlarla, bahçelerle çevrili bir şehrin yakınına geldiler. Anadolu'nun iç kesimlerine yaklaştıkça daha kuru bir iklimle karşılaşmışlardı. Günlerce rutubette kalmış olan vücutları yavaş yavaş bu yeni iklime alışıyordu. Yol boyunca yiyecek ve içecek konusunda çok zorlanmamışlardı, rastladıkları insanlar az bir para karşılığı onlara ekmek, peynir, sebze ve meyve veriyordu. Bu nedenle hepsi biraz toparlanmış ve daha sağlıklı bir hale gelmişti. Geceleri ise uyku sorunlarını köylerdeki samanlıklarda, hatta bazen kafileyi misafir etmeyi kabul eden ailelerin evlerinde hallediyorlardı. Birkaç gecelik iyi bir uyku ve sıcak bir yatak, yolculuğa devam edebilecek gücü vermişti hepsine.

Bir süre sonra sadece üç kişi kalmışlardı: Bahar, Ömer ve Bekir. Diğerleri daha Sivas yakınlarına gelmeden, yol boyunca konuştukları insanların etkisiyle, Anadolu'nun içlerine girmekten vazgeçip Batı'ya doğru, yani göçmenlerin sıklıkla bulundukları Adapazarı istikametine, gitmeye karar vermişlerdi. Ömer ve Bahar ise kendi gözleri ile görmek istiyorlardı yeni evlerini kuracakları yerleri. Denize yakın yerlere doğru gitmek onları korkutuyordu, çünkü nüfusun çok kalabalık olduğunu duymuşlardı. Onların istediği daha sakin, belki de Acara'ya daha çok benzeyen bir yerler bulabilmekti. Memleketlerinde bırakıp geldikleri uçsuz bucaksız meyve bahçelerinin bir benzerini arıyorlardı aslında.

Hasan ve Mustafa günlerce ısrar etmişlerdi kendilerine katılmaları için, hatta gidişlerini bile erteleyip karar vermeleri için onlara zaman tanımışlardı. Oysa Bahar'ın ve Ömer'in kararları kesindi: Daha ileriye gitmek istiyorlardı. Uzakta bir yerlerde onları bekleyen güzel bahçeleri olan bir köy, kasaba ya da bir şehir mutlaka vardı. Hem, her gördükleri kafileden duymuşlardı İstanbul ve Adapazarı'nın ismini. Bu kadar çok kişinin gitmek için çabaladığı bir yerde yeni bir hayat kurmak ve bazı şeylere sahip olabilmek, bir sürü insanla mücadele etmek demekti. Ömer'in istediği ise, basit ama güvenli bir yaşamdı.

Arabayı ve atlardan birini Mustafalara veren Ömer, tek bir atla yoluna devam etmişti. Grubun birbirinden ayrılması çok zor olmuştu ama herkes kendi için doğru olanı yaptığını düşünüyordu. Günlerdir aynı kaderi paylaşan, çektikleri sıkıntılarla birbirlerine daha çok bağlanan insanlar, ağlayarak kucaklaşmışlardı. İleride bir gün, tekrar karşılaşmak ve yeniden birlikte olabilmek umudu vardı içlerinde. Bunun nasıl gerçekleşeceğini tahmin edemeseler de, en azından söz vermişlerdi.

Yalnız seyahat etmek durumunda kaldıkları bir haftanın sonunda Kayseri yakınlarına geldi karı koca. Arkadaşlarından ayrıldıktan sonra, fazla sorunla karşılaşmadıkları bir yolculuk olmuştu. Sadece bir seferinde, yolda karşılaştıkları askerlere,

ellerindeki belgeyi çantaları ile birlikte kaybettiklerini söylemek zorunda kalmışlardı.

Yolculuklarının sonunda, geldikleri bu yerde, ikisi de gördükleri manzaradan çok etkilenmişti ve birbirlerine açıkça söylemeseler de yaşamak için bir yer bulduklarını düşünüyorlardı artık. Şehirden uzak kalmaya dikkat ederek bir süre daha yollarına devam ettiler. Bağlık bahçelik Talas Kasabası'nı gördüklerinde ikisi de karar vermişti burada kalmaya. Ömer, karısının gözlerinde gördüğü beğeni dolu ifadeden cesaret alarak konuşmaya başladı:

"Güzel değil mi? Bizim bahçelerimizi hatırlattı bana."

"Demek sen de aynı şeyi düşünüyorsun? Ne dersin buraya yerleşebilir miyiz, yani bir sorun falan çıkar mı? Biliyorsun iznimiz bile yok."

"Umarım halledebiliriz ama şimdilik ikimizin de burayı beğenmiş olması önemli olan, gerisini sora düşünürüz."

"Yani tamam mı, burası mı yeni evimiz, bitti mi bu yolculuk?"

"Evet Baharım bitti. Ne pahasına olursa olsun burası bizim yeni evimiz artık."

"O zaman gerçekten geldik, en önemlisi de sağ salim gelebildik. Peki şimdi ne olacak Ömer? Kime danışacağız?"

"Önce bir bakalım ne yapabiliriz diye, birilerinden yardım istememiz gerekecek muhakkak ki. Hadi bakalım düşünme bunları, her şeyi yoluna koyacağız bak görürsün. Hem biraz önce dediğin gibi, üçümüz de sağ ve salimiz, üstelik arkadaşlarımızın da öyle olduğunu umuyorum, bir tek anacığı kaybettik ama o da rahat şimdi."

Sevinçle birbirlerine sarıldı genç çift, Acara'dan yola çıktıklarından beri ilk defa bu kadar mutlu hissediyorlardı kendilerini. Bu yolculuğa başladıkları günden beri öyle kötü olaylara ve o kadar çok ölüme şahit olmuşlardı ki... Anadolu'ya gelenlerin çoğu ya Karadeniz'de teknelerinin batması yüzünden ya da her tarafta hüküm süren salgın hastalıklar nedeniyle ölmüştü. Her kafilede bir acı vardı, herkesin gözü yaşlıydı. Yola on-on beş kişi çıkıp dört-beş kişi ya da tek başına devam

eden o kadar çok insan tanımışlardı ki, kendilerinin ne kadar şanslı olduklarını düşünüyorlardı şimdi.

Bütün bu sıkıntılardan sonra artık bir şeylere karar vermiş olmanın rahatlığı ve huzuru sarmıştı ikisini de. En çok da Bekir için seviniyorlardı, çocuk sıcak bir yatakta uyuyabilecekti, her gün ona bir şeyler yedirebilmek için verdikleri büyük mücadele bitecekti.

Çevrelerini alıcı gözüyle incelemeye başladılar, uçsuz bucaksız topraklar vardı etraflarında, hemen karşı tarafta ise sevimli evleri ile bir kasaba duruyordu. Danışabilecek birilerini bulmak ve biraz da burayı daha yakından tanıyabilmek için kasabaya doğru yürümeye başladılar. Ömer bir taraftan da Mustafa ve Hasan'ı düşünüyordu, "umarım onlar da istediklerine kavuşmuşlardır" diye geçirdi içinden. Bir daha onları görüp göremeyeceği hakkında en ufak bir fikri yoktu ama görüşemeyeceği sadece onlar değildi ki: Acara'daki dostları ve akrabaları da şimdi çok uzakta kalmıştı. Günlerdir ailesinin ve kendisinin hayatta kalabilmeleri için verdiği uğraş o kadar meşgul etmişti ki genç adamı, biraz olsun rahatlayınca yüreğindeki gerçek üzüntü tekrar kendini hissettirmeye başlamıştı. Karısı ve çocuğu yanında dahi olsa, ayrılıkların en acısı değil miydi koklamaya alıştığı havayı, içmeye alıştığı suyu ve yürümeye alıştığı toprağı bırakmak. Hele en güzel anılara şahitlik eden evleri terk etmek. Bundan daha acı ne olabilirdi ki? Yüzlerce, binlerce insanla aynı kaderi paylaşıyor olmak bile pek rahatlatmıyordu genç adamın içini.

Biraz yürüdükten sonra Bekir, Ömer'in kucağında, Bahar'ın eli ise kocasının elinin içinde Talas'a girdiler. Yüreklerindeki burukluk ne kadar derin olsa da, uzun zamandır güneşin bu kadar parlak olduğuna dikkat etmediklerini düşündü ikisi de.

İki haftalık mecburi bir dinlenmenin ardından karı-koca, yeni evlerini inşa etmek için çalışmaya başlamışlardı. Ömer, Kayseri'den yedi kilometre uzakta olan bu kasabada kalabilmek için elinden gelen bütün gayreti göstermiş ve sonunda başarmıştı. Öncelikle geçici olarak kalacak bir yer bulmuşlardı. Bahar ve Bekir'i yaşlı bir karı kocanın yanına yerleştirdikten sonra, yörenin ileri gelenleri ile görüşmüş ve onlardan aldığı bilgiler doğrultusunda atına atlayıp Kayseri'ye gitmişti. Orada kendine söylenen makamla görüşerek, göçmenlik yasasına göre kendilerine verilecek olan toprakla ilgili bilgi almıştı. İşin en zor yanı da bu olmuştu, çünkü Giresun'dan izinsiz ayrılmış olmaları ve belgelerinin bulunmaması her şeyi olduğundan da güç bir duruma sokmuştu. Ancak o dönemde yaşanan karmaşalar, Anadolu'ya akın akın gelen göçmenlerin sayısının fazlalığı ve uydurduğu birkaç küçük yalan sayesinde, kısa sürede amacına ulaşarak Talas Nahiyesi'ne ait yaklaşık 10 dönümlük bir arsayı almış ve oranın nüfusuna kaydolmuştu. Bu arsa artık onların her şeyi idi, mutlulukları ve huzurları bu toprak parçasına bağlıydı.

Ömer, karısına vereceği haberin heyecanı ve sevinciyle süratli bir şekilde at koşturarak Talas'a dönmüştü. Yapacakları evin planı, bahçelerinde yetiştirecekleri sebze ve meyveleri düşünerek, konuşarak birkaç gün daha geçirdiler. Bu sürenin sonunda, artık ikisi de dinlenmiş ve güç kazanmıştı. Yola çıktıklarından beri harcadıkları para dışında ellerinde ne kaldıysa yeni evleri için harcamaya karar vermişlerdi.

Acara'daki evlerinin bir benzerini yaptılar burada da. kestane kerestesinden inşa ettikleri bu evin çatısını küçük tahtalarla kapattılar. İki oda, banyo olarak kullanılan bir yer ve mutfaktan

ibaretti hepsi. Evin en geniş bölümü, bahçeye açılan avlu idi. Bahar ön tarafa değişik birkaç çiçek ekmişti hemen, meyve ve sebze fideleri de arazinin geri kalan kısmına yayılacak şekilde dikilmişti.

Evin içinde kullanılacak eşyalar alındı tek tek. Bahar'ın getirdiği bohçalardan çıkan perdeler, çarşaflar, örtüler tahmin ettiklerinden daha çok işe yaramıştı. Birkaç küçük süs eşyası, evin en önemli yerlerine konmuştu. Salon olarak kullanılacak yerdeki büyük taç ocağın üzerine Acara'daki evlerinin anahtarını asmıştı Ömer.

Böylece yeni hayatları da başlamış oldu genç karı kocanın. Bekir çok çabuk alışmıştı yeni evlerine, kahkahalar atarak dolaşıyordu annesiyle babasının etrafında. Çocuğun yanaklarına renk gelmiş, sanki o zorlu yolculuğu hiç yapmamışçasına, canlı gözükmeye başlamıştı.

Bahçelerinden ürün alabilecek gün gelinceye kadar parasal açıdan oldukça sıkıntılı zamanlar geçirdiler. Satacak hiçbir şeyleri yoktu, paraları ise neredeyse tamamen tükenmişti. Aldıkları birkaç çuval erzakla idare etmeye çalıştılar uzun zaman. Ömer, Gürcistan'da zevk aldığı için ya da oyalanmak amacı ile yapmaya alışık olduğu ağaç oymacılığını kullanarak birkaç işe girip çıkmıştı. Özellikle Kayseri'de ve Talas'daki yeni ev inşaatlarında çalıştı geçici olarak. Eskiden dönümlerce toprağa, meyve sebze bahçelerine sahip olan bu adamın ağrına gidiyordu şimdi bu kadar çaresiz ve parasız kalmak ama hep ailesini düşünerek katlanıyordu her şeye. Kendi kendine tüm bunların geçici olduğunu söylüyordu. Ürünü aldıkları zaman ellerinin rahatlayacağına inandırmıştı kendini. Şimdilik, en azından geçinebilmeleri için gerekli olan parayı sağlayabilecek bir işleri vardı.

Günler böylece geçip gitti, her şeyin istedikleri gibi gerçekleşmesi için çok uzun süre beklemeye gerek kalmamış, Ömer'in tahminleri doğru çıkmıştı. Bahçeleri onlara yetiyordu, kimseye ihtiyaç duymadan yaşamlarını sürdürebiliyorlardı. Çevresinde tanınan ve sevilen bir insan olmuştu genç adam, güvenilir ve sözüne sadık olması onu Kayseri ve Talas'da ara-

nan bir kişi haline getirmişti. Var gücü ile çalışıyordu, hiç üşenmeden, yorulmadan aldığı mahsulü, buraya yerleşmelerinden sonraki ikinci ürün sezonundan sonra sahip olduğu at arabasına yükleyip Kayseri'ye ve çevre kasabalara götürüp satıyordu. Bir süre sonra iki yardımcı da aldı yanına, işleri gittikçe açılıyordu.

Seneler sonra, Bekir'in arkasından üç kızları daha olmuş ve artık altı kişilik bir aile olarak yaşamlarına devam etmeye başlamışlardı. Çevrelerinde komşuları, arkadaşları vardı. Talas ve Gesi Bağları onlara uğurlu gelmiş, tahmin etmedikleri kadar rahat bir hayata kavuşmuşlardı. Bereketli topraklar sayesinde her sene daha iyi ve daha bol ürün alıyorlardı. Ömer, on dönümlük arazisini büyütmüş, çevresindeki bağlık bahçelik alanların bir kısmını daha satın almıştı.

Bekir'in on sekiz yaşına girdiği sene Ömer'le Bahar'ın bir oğulları daha dünyaya geldi. Gittikçe kalabalıklaşan ailede Ömer'in en büyük yardımcısı Bekir olmuştu artık.

Evleri, ilk zamanlardaki o küçük ve derme çatma görünümünden sıyrılarak iki katlı bir bağ evine dönüştürülmüştü. Çocuklar için hazırlanan geniş odaları, büyük mutfağı ve kileri, banyosu ve alt kattaki salonuyla, bu büyük ailenin senelerce oturacağı bir biçimde genişletilmişti.

Ömer yeni iş bağlantıları için yaptığı kısa süreli seyahatler nedeniyle, kendileri gibi göçmen olan birkaç Gürcü aile ile tanışmıştı. Konuşmaları sırasında, bu yeni karşılaştığı insanlardan birinin, Mustafa ve Hasan'ı tanıdığını öğrendi. Adapazarı'ndan yeni gelmişlerdi, göçmenlerin sayısı oralarda daha fazlaydı ve sürekli birbirleri ile görüşme imkânı buluyorlardı. Mustafa ve Hasan seneler önce Adapazarı'na yerleşmiş, orada yaşıyorlardı, her ikisinin de işleri oldukça iyiydi. Mustafa'nın küçük kızı Zehra evlenmek üzereydi, aldığı bu habere çok sevinen genç adam, karşısında konuşan adamın, kızın Kayseri'ye gelin geleceğini söylemesi ile daha da sevinmişti.

Neredeyse koşarak gitti evine Ömer, kapıda onu karşılayan karısına sarılarak verdi hemen haberi:

"Mustafa da Hasan da hepsi yaşıyorlarmış Bahar! Onlar da başarmış!"

"Dur yahu ne oluyorsun, sakin ol! Nereden öğrendin, yoksa tanıdık birilerine mi rastladın?"

Ömer bir solukta anlattı bütün öğrendiklerini, konuşurken yerinde duramıyor adeta zıplıyordu. Geçen seneler boyunca kaç kere adları geçmişti, ölüp ölmediklerini bilmeden hep bir umut beslemişler ve belki bir gün karşılaşırız diye beklemişlerdi. Bahar da şimdi kocasının sevincine katılmış arka arkaya sorular soruyordu:

"Demek Zehra evleniyor ha? O kadar mı oldu Ömer, o kadar mı büyüdü bu çocuklar?"

"Bekir'e baksana Bahar, koca adam oldu, neredeyse onu da evlendirmemiz gerekecek."

"Doğru ya, ben gözümün önündekini görmüyorum. Peki nasıl haber vereceğiz onlara burada olduğumuzu, iyice bir öğrenseydin ne zaman geleceklerini."

"Ben daha iyisini yaptım Bahar'ım, şimdi bu adam oradaki işlerini tamamlamak için tekrar Adapazarı'na gidecekmiş, birkaç gün içerisinde de dönecek buraya. Bir mektup yazıp verdim, kendilerine ulaştıracak, onların cevabını da bize getirecek."

"Ne cevabı? Ne yazdın ki mektuba?"

"Zehra buraya geliyormuş ya, onlara şöyle bir teklifte bulundum. Gelin, düğünü burada hep birlikte yapalım. Tam bir Gürcü düğünü olsun bu, eski günlerdeki gibi. Nasıl bir fikir ama?"

"Harika! Harika düşünmüşsün Ömer. Lütfen gelsinler, lütfen!"

"Tamam tamam bir iki güne kadar haber çıkar, ben onların da bunu kabul edeceklerini tahmin ediyorum. Bakalım bekleyelim biraz, sonuca göre başlarız hazırlıklara. Bizim bahçede şöyle büyük bir düğün! Ha, ne dersin Bahar'ım?"

"Hiçbir şey bundan daha fazla mutlu edemez beni!"

İki hafta sonra elinde Mustafa'nın mektubunu taşıyan adam geldi evlerine. Karı-koca büyük bir heyecanla açtılar zarfı:

"Gözümün nuru, Ömer kardeşim,

Herhalde bugün benim ve Hasan'ın en mutlu günü. Sizlerden bunca sene sonra haber alabilmek rüyamızda bile göremeyeceğimiz bir şeydi. Ayrıldığımız gün arkanızdan bakarken, senin Bahar'ın ve minicik Bekir'in umutsuz görüntüsünü aklımdan bir gün dahi çıkaramadım. Biz iki erkek önümüze çıkacak olan zorluklarla nasıl başa çıkabiliriz diye düşünürken sen tek başına düştün yollara. Seni bir daha göremeyeceğimden o kadar emindim ki, Hayri'nin getirdiği haberi alınca hüngür hüngür ağladım.

Zehra'mızın düğününü sormuşsun benim sevgili kardeşim, bizi evine davet etmiş, düğünümüzü sahiplenmişsin. Gelmemek ne demek Ömer'im, Gürcistan'dan yola çıkmış olan kafileyle bir daha karşılaşmaya hazırsanız eğer, biz biraz daha kocamış, çocuklar biraz daha büyümüş olarak geleceğiz yanınıza. Söyle Bahar'ıma, benim yiğit gelinime, hazırlasın haçapurileri.

Hasretle yanaklarınızdan öperim.

Mustafa"

O gece evde adeta bir bayram havası yaşandı. Bahar bütün gece düğün için pişireceği yemekleri anlattı durdu. Ömer eski günlere dalmış, bir yandan karısını dinliyor, bir yandan da Bekir'e konuklarını anlatmaya çalışıyordu. Bu heyecan Mustafalar gelinceye kadar devam etti. Bahar, iki yardımcısı ile beraber evi temizliyor, konuklar için odalar hazırlıyordu. Düğün gecesi için bahçenin hazırlanması ve gerekli masaların sandalyelerin temini için habire Ömer'le Kayseri'ye gidip duruyordu.

Düğüne iki gün kala konuklar geldiler. Bu öyle bir kavuşmaydı ki ne evdeki yardımcılar, ne de çevre evlerdeki komşular bir daha böylesini görebildi. Çığlıklar, öpücükler, sarılmalar ve en önemlisi de gözyaşları evin her tarafındaydı.

Bir saat sonra ev sahipleri misafirleri ile birlikte salona geçmişlerdi. Uzun uzun yapılan sohbetler bitince sıra düğünü konuşma işine geldi. Bahar günlerdir hazırladığı yemek listesini gösterdi onlara, herkes büyük bir memnuniyet içerisinde

karı kocanın onlar için yaptıkları hazırlıkları dinliyorlardı. Zehra dolu dolu olmuş gözleri ile Bahar'a sarıldı, genç kız kendisi için yapılanları duyunca daha fazla dayanamamış ağlamaya başlamıştı.

"Ah Bahar abla, ne kadar iyisin, tüm bunlar benim için mi?"

"Tabii ki senin için Zehra ama itiraf etmeliyim ki, biraz da bu büyük buluşma için yaptım her şeyi. Sizler küçüktünüz hatırlamazsınız ama biz ne badireler atlatıp geldik bu günlere bir bilsen. Hele bir de birbirimizi tamamen kaybettiğimizi düşündüğümüz bir anda tekrar kavuştuk, senin düğünün birazcık bahane aslında. Yok öyle söylemeyeyim, bahane değil de vesile senin anlayacağın."

"Boşver sebebi ne olursa olsun, hepinizi böyle mutlu görmek çok hoşuma gidiyor. Öyle değil mi Bekir? Sen bana katılmıyor musun? En son ne zaman gördün seninkileri bu kadar mutlu?"

"Haklısın Zehra. Biz küçükken bayağı önemli şeyler yaşamış olmalılar, baksana her biri sanki yeniden doğmuş gibi."

"Eee siz bilmezsiniz tabii, o zamanlar bizim kucağımızdaydınız daha, anlamadan bakar dururdunuz etrafınıza. Belki Zehra bir şeyler hatırlayabilir."

"Tabii hatırlıyorum baba ama en çok da gözümün önünden gitmeyen bir manzara var: Bir kayıkta idik ve iskelede bir adam gülerek bir şeyler söylüyordu. İşte ne o adamın suratındaki ifadeyi ne de bir süre sonra Ömer Amca'nın yüzünde gördüğüm korku ifadesini unutmadım. İlk defa o zaman bir şeylerin gerçekten kötü gittiğini anladım..."

Zehra bunları anlatırken herkesin yüzünde bir üzüntü belirmişti. Grup sanki o günlere dönmüş, o sıkıntıları tekrar yaşar gibi olmuştu. Mustafa hemen sözünü kesti kızının:

"Tamam bırakın artık o günleri, tekrar beraberiz ve hepimiz iyiyiz. Hadi anlatın bakalım bunca yıl neler yaptınız, nasıl yaşadınız?"

Bu konuşmalar sabaha kadar devam etti. Herkes odasına çekilip yattığında saat sabahın altısını gösteriyordu. Ondan sonraki iki gün boyunca kadınlar mutfakta, erkekler ise bah-

çede çalışıp durdular. Bahçe düzenlemesi bittiğinde, Bahar beğeni ile baktı etrafına: Yeni dikilen çiçekler, düzeltilen çimler ve boyaları yenilenen çitlerle tanıyamamıştı bahçesini.

Düğün sabahı bütün masaları dışarı çıkarttılar, üzerlerine beyaz örtüler serilmişti. Masaların konumları çiçek öbeklerinin yanlarına gelecek şekilde ayarlanmıştı. Gençlerin dans edebilmeleri için ortada büyük bir açıklık bırakılmıştı. Ağaç dallarına konulan fenerler ve lambalar düğünün bütün bir gece süreceğini gösteriyordu. Hizmetliler ve ev halkı koşuşturup duruyorlardı etrafta. Herkes bir aksilik çıkmaması için büyük bir gayret gösteriyordu. Yavaş yavaş meyve ve çerez tabakları taşınmaya başlamıştı, soğuk et dilimlerinin, salataların, ev yapımı buğday ve mısır ekmeklerinin, turşuların, yerlerine konulmasının ardından, yeşil çimenlerin üzerinde duran masaların görüntüsü sanki bir panayır yerini andırmaktaydı. Bahar beğeni ile baktı etrafına, umduğundan güzel olmuştu her şey, kendi elleri ile her masayá taze güller de yerleştirdikten sonra gelinin hazırlandığı odaya çıktı.

Zehra, bedeninin üst bölümünü saran ve etekleri yerlere kadar uzanan beyaz elbise içerisinde inanılmayacak kadar güzel görünüyordu. Başındaki gümüş tepeliğin arkasına ufak bir dantel iliştirmiş, ön tarafına ise yüzünün yarısını örten gene aynı dantelden bir parça koymuştu. Bahar, kızı baştan aşağı süzdükten sonra "bekle bir dakika" diyerek koşarak çıktı. Kendi odasına girip sandığından gümüş bir kemer çıkardı ve tekrar Zehra'nın yanına gitti.

"Gümüş kemer takmayan Kafkas gelini olmaz, bunu boşuna mı taşıdım ta oralardan?"

"Ne kadar güzel! Sağol Bahar Abla. Bu yaptıklarını nasıl ödeyeceğim bilmiyorum."

"Çok kolay Zehra'cığım, mutlu olacaksın! Çok mutlu olacaksın ve seni buralara kadar getirirken saçının bir tek teline dahi zarar gelmemesi için ölümüne mücadele etmiş olan annenin ve babanın emeklerini boşa çıkarmayacaksın. Hadi bakalım bu kadar gevezelik yeter, artık bizim de hazırlanmamız gerekiyor, konuklar neredeyse gelirler."

Bahar tekrar odasına giderek giyinmeye başladı, düğün için diktirdiği elbiseyi giyip artık yer yer beyazlaşmış saçlarını da taradıktan sonra aşağıya inmeye hazırdı. Merdivenin altında konuşan kocasının ve Bekir'in beğeni dolu bakışları ile karşılaşınca sevinçle sarıldı ikisine de. Neredeyse askerlik çağına gelmiş olan oğlunun boyu babasını da, kendisini de geçmiş, yiğit bir delikanlı olmuştu. Sevgiyle ellerinden tuttu onların:

"Bugün en mutlu günlerimizden birini yaşayacağız, umarım senin düğününü de göreceğiz oğlum. Hadi bakalım dışarıya bir göz atalım, her şey istediğim gibi hazırlandı mı, merak ediyorum."

Çoktan giyinip hazırlanmış olan kızları da yanlarına alarak bahçeye çıktılar. İlk konuklar gelmeye başladıklarında, müzisyenler de yerlerini almışlardı. Ilık bir hava vardı o gün Gesi Bağları'nda, kuşlar bir başka neşeli görünüyorlardı, birazdan başlayacak Gürcü nağmelerine eşlik etmek için yerlerini almışlardı bile. Zaman geçtikçe dolan masalardan kahkaha sesleri yükseliyor, konuşmalar kararmakta olan havanın içerisinde oradan oraya dalgalanıp duruyordu. Neşeyle söylenen şarkılar, horon çeken gruplara eşlik ediyordu.

Sabahın erken saatlerine kadar süren düğün bittiğinde herkes yorgunluktan tükenmiş bir haldeydi. Misafirlerini yataklarına uğurlayan Bahar boşalmış tabakların ve sönmüş fenerlerin oluşturduğu karmakarışık bahçede oturup annesinden öğrendiği bir şarkıyı söylemeye başladı. Eski günleri, çocukluk anıları geçiyordu aklından, bu yüzden sesine yansıyan hüzün öylesine fazlaydı ki, Ömer odanın camından karısına bakarken onun senelerce içindeki hasreti nasıl olup da koruduğunu ve kimselere belli etmeden bu duyguyla nasıl yaşadığını merak etti. Karısının o zavallı ve dokunaklı haline daha fazla dayanamayarak aşağıya, bahçeye indi tekrar.

"Hadi Bahar'ım yatalım artık, iyice serinledi ortalık."

"Yatalım Ömer, bu gece her şey öyle güzeldi ki, bir türlü bahçeden ayrılıp yanına gelemedim."

"Sen güzelsin Bahar'ım, hep olduğun gibi ve ilerde de olacağın gibi sen güzelsin!"

Çocukların odalarını kontrol eden karı-koca birbirlerine sarılarak odalarına gittiler. Güneş neredeyse doğmak üzereydi.

Birkaç gün sonra misafirleri yolcu ettikten sonra her şey yeniden eski haline dönmüştü. Bekir ve Ömer, bağlarla uğraşırken Bahar, kızları ile birlikte evin işlerini yürütmeye çalışıyordu, küçük bebek ise yavaş yavaş büyümekte idi. O seneki mahsul hepsinin yüzünü güldürmüş, zaten rahat olan yaşamları iyiden iyiye ferahlamıştı. Aile sık sık Kayseri'ye giderek alışveriş ediyor ya da dost ziyaretlerinde bulunuyordu. Bahar bu ziyaretler sırasında Ömer'e fazla belli etmeden Bekir için uygun bir eş aramaya başlamıştı. Artık onun evlenmeye hazır olduğunu düşünüyordu. Babasının işleri iki aileyi hatta daha fazlasını geçindirebilecek durumdaydı. Sadece Bekir'in askerlik sorunu kafasını kurcalıyordu. Osmanlı, gün geçmeden yeni savaşlara giriyor, genç erkekler sürekli orduya alınıyorlardı. Yakın tanıdıklarından birkaç genç, daha iki gün önce çağrılmış ve uzun süren askerlik günlerine başlamışlardı. Bu gençlerden birisi yeni evlenmişti, karısının genç adamı yolcu ederken döktüğü gözyaşları hiç aklından çıkmıyordu Bahar'ın. "Ya Bekir de evlendikten hemen sonra çağrılırsa, yazık olmayacak mıydı taze geline, acaba kendi yanlarında huzurlu olabilir miydi genç kadın, ailesini istemez miydi?.." Tüm bunlar kafasının içerisinde dönüp duruyordu.

O gün Ömer'in Kayseri'deki işlerini fırsat bilen Bahar, uzun zamandan beri çok yakın dostluk kurmuş olduğu bir aileyi ziyaret etmek için Kayseri'ye inmişti. Talas'a yerleşmelerinden birkaç sene sonra tanıştıkları bu insanlar, Kayseri Mevlevihanesi Şeyhi'nin ailesi idi. Bahar ve Ömer Mevlevihane'ye sıkça yaptıkları ziyaretler sırasında, bu aile ile dostluğu ilerletmişti. Şeyh'in kız kardeşi Fatma'yla, neredeyse kızı yaşında olmasına rağmen oldukça iyi anlaşıyordu ve uzun saatler Mevlevihane'deki harem bölümünde birlikte vakit geçiriyorlardı. Ailece yapılan sohbetler sırasında Şeyh'in sohbetlerini, ayrı bir odadan dahi olsa dinlemek, Mevlana ve Mevlevilik hakkında bir şeyler öğrenmek çok hoşuna gidiyordu. Şeyh'in oğlu

Ahmet Remzi de Bekir'den yaşça büyük olmasına rağmen delikanlı için hem bir arkadaş hem de bir hoca olmuştu.

İşte bu ziyaretleri sırasında sürekli olarak Fatma'yı Bekir'e isteme fikri geçip duruyordu kafasından. Ancak böyle bir talebin nasıl karşılanacağından emin olamadığı için konuyu Ömer'e dahi açamıyordu. Sürekli evlerine girip çıktığı insanları kırmak ya da güvenlerini istismar etmiş olmak, Bahar'ın bu dileğini günlerdir içinde tutmasına neden olmuştu. Ancak o gün yaptığı ziyaret sonrasında Ömer'le konuşmaya karar verdi. Kocası bir yolunu bulup usulüne uygun olarak Ataullah Efendi'ye bu taleplerini iletebilirdi.

Akşamı iple çekti Bahar, eve gidene kadar bundan sonra olabilecekleri düşünüp durdu. En uygun fırsatı yakaladığı zaman konuyu açtı:

"Ömer eğer kızmazsan sana bir şey söylemek istiyorum."

"Ben ne zaman sana kızdım Bahar Hatun? Söyle bakalım ne isteyeceksin bu sefer?"

"Uzun zamandır aklımda olan bir şey var. Biliyorsun Bekir'in artık evlenme yaşı geldi, ona çok uygun bir eş bulduğuma inanıyorum ama bunu nasıl söyleyeceğimi de bilemiyorum."

"Allah Allah bunda söylenmeyecek ne var, ne güzel işte sevgili oğlun için en sonunda birini beğenmişsin, doğrusunu istersen daha uzun zaman senden bunu duyacağımı tahmin etmiyordum. Kimmiş bu kız bakalım, ben tanıyor muyum?"

"Hem de çok yakından. Ataullah Efendi'nin kızkardeşi Fatma!"

Bahar son cümlesini söyledikten sonra kocasının vereceği cevabı beklemeye başladı heyecan içinde. Gözlerini ondan ayırmadan bakıyordu, Ömer'in vereceği olumlu cevap bu evlilik işindeki ilk adımın atılması olacaktı. Çünkü Ömer, Şeyh'i daha yakından tanıyordu, uzun sohbetleri olmuştu ve kendisine kıyasla kocasının her zaman daha doğru gözlemleri olduğunu düşünüyordu.

"Çok iyi düşünmüşsün ama verirler mi bilmem. Bir danışıp konuşalım bakalım, sonra oğlanın askerliği var daha, haklı olarak bu bir problem olabilir."

"Sen usulünce bir konuş bakalım, gerisini nasıl olsa hallederiz."

"Tamam sen merak etme, elimden geleni yapacağım. Fatma'dan daha iyi bir gelin mi bulacağız?"

Ancak karı-kocanın bu konuşmasının üzerinden çok zaman geçmeden bir sabah eve gelen bir asker, Bekir'in askere çağrıldığı haberini getirdi. Bu, genç adamın senelerce evden uzak olacağı anlamına geliyordu. Bahar, içinde büyük bir endişe ile hazırlıklara başladı ama bu gidişe engel olmak için elinden gelen her şeyi yapmaya hazır bir ruh hali içindeydi. Çıkabilecek yeni bir savaş ya da Bekir'in çok uzak bir yerlere gönderilme korkusu ile kendini yiyip bitiriyordu. Bir taraftan da Fatma vardı kafasında, tam da evlilik düşüncesine kendini hazırlamışken ortaya çıkan bu askerlik her şeyin sonu gibi gözüküyordu ona.

Cesaret edebilse kocası ile konuşup en azından bir söz kesilmesini isteyecekti ama buna da yüreği elvermiyordu, onca sene genç bir kızı bekletmek hiç içine sinmiyordu. O geceden beri bu konuyla ilgili olarak bir daha konuşmamışlardı. Ömer kendini tamamen işine vermiş, sanki oğlunu kaybetme korkusu ile yaşamaya başlamıştı. İşlerin yoğunluğunu bahane ediyor, geç saatlere kadar dışarıda kalıyordu. Ancak, ne olursa olsun kocasıyla bu konuyla ilgili olarak konuşmak istiyordu.

O gece Ömer gelene kadar alt kattaki salonda oturdu Bahar. Kapının sesini duyana kadar bin bir düşünce ile boğuştu durdu, bazen ağladı bazen eski günlerini, oğlunun bebekliğini düşünüp neşelendi ama en çok da endişe ile bekledi.

"Sen daha yatmadın mı? Çok geç oldu karıcığım, yorgunsun zaten."

"Bırak şimdi yorgunluğu Ömer, seninle konuşmam lazım. Bekir birkaç güne kadar gidecek biliyorsun."

"Evet biliyorum ve bizim yapacak daha bir sürü işimiz var ama sen bu saatlere kadar oturuyorsun! Ne biçim kayınvalidesin, hani söz bohçası, gelinimin takıları?"

"Sen ne demek istiyorsun Ömer, şuracıkta öldürecek misin beni?"

"Allah korusun Bahar'ım, ben sadece yarın söz kesmek için Ataullah Efendilere giderken ne götüreceğiz onu soruyorum."

"Aman Allah! İnanamıyorum! Sen konuştun mu onlarla?"

"Evet konuştum hem askerlik işini de söyledim ama buna rağmen olumsuz bir cevap almadım ve Fatma'nın ailesi en azından askerden önce söz kesmeyi kabul etti. Senin de istediğin bu değil miydi? Günlerden beri evde için için yiyor. Fark etmedim mi sanıyorsun?"

"Ee ben sana ne diyeyim, insan şimdi mi söyler bunu, ben nasıl hazırlanırım yarın akşama kadar. Alınacak bir sürü şey var, yakışır mı boş elle gitmek?"

"Yarın sabah erkenden Kayseri'ye gider hallederiz sen merak etme. Ben takacağımız altınları ayırttım zaten, sen de bir bak beğenirsen alırız. Artık diğerlerini de akşama kadar sen alırsın. Akşam yemeğine kadar zamanın var. Bekir'le birlikte vaktinde Mevlevihane'de olun yeter."

"Sağol Ömer içimi ferahlattın. Oğlumu askere gönderiyorum ama biraz olsun rahatladım. Dönüp gelince kendi ellerimle evlendireceğim onları..."

Bahar bunları söylerken birden durgunlaşmıştı, beş dakika önceki neşesinden eser yoktu artık. Söz kesilecek olmasının sevincini Bekir'in askerlik hüznü alıp götürmüştü. Ağlamak üzere olan gözleri ile baktı kocasına:

"Dönecek değil mi Ömer? Sağ salim dönecek mi Bekir?"

"Dönecek Bahar Hatun. Bak gör dönecek... Bizim oralardaki dağların gücü var benim oğlumda."

"Peki ya Anadolu'nun tüm dağlarının gücünü taşıyan onca delikanlıya ne oldu o zaman? Onlar neden dönemediler evlerine...?"

"Tamam bırak bu kötü düşünceleri de yatalım artık, şu suratını da düzelt sabaha kadar. Bekir'e müjdeli haberi veremeyeceksin sonra!"

Ertesi gün bütün ev bu yeni haberle çalkalandı. Bekir buruk bir mutlulukla dinledi annesi ile babasını, onların sözü bitince de "çok şey istemişsiniz onlardan, birçok ailenin kabul etmeyeceği, edemeyeceği şeyleri istemişsiniz" dedi. Ancak Fatma ile

evlenecek olmasının mutluluğunu da belli etmeden duramadı. Mevlevihane'ye babası ile birlikte ya da yalnız gittiği zamanlarda çok kısa anlarda dahi olsa görebilmişti Fatma'yı. Ataullah Efendi'den oldukça küçük olduğu için onun terbiyesi ile büyümüştü. Son derece saygılı ve kibar bir insandı Fatma. Zaten bu ailenin bilgisine, yaşantısına olan hayranlığı ve saygısı, Fatma'ya karşı daha başlardan beri bir yakınlık duymasına neden olmuştu. Mevlana'yı ve Mevlevi düşüncesini öğrendiği, bir çok toplantısına katıldığı Ataullah Efendi'nin kızkardeşi ile evlenmek ve bu aileye damat olmak fikri aslında onun da uzun zamandır aklında olan bir şeydi. Ancak onların güvenini istismar etmemek için kimseye açılamamıştı. Ama işte her şeyi hissedebilen, sevgili annesi bu işi de başarmıştı.

Eğer askerliğini bitirip sağ salim dönebilirse Fatma'yla çok mutlu olacağından emindi genç adam. Ama söz konusu olan süre öylesine fazlaydı ki, kimse ne olacağını bilemezdi. Yeni bir savaş belki beş, belki on senesine, hatta belki de ölümüne bile mal olabilirdi.

Acele ile hazırlanan söz gecesinin ardından Bekir'i askere uğurladılar hep birlikte. Mektup yazıp onları habersiz bırakmayacağına yeminler ederek gitti genç adam. Kız kardeşlerinin ağlamaları ve annesinin öğütleri ile çıktı yola. Bahar, oğlunun arkasından bakarken onu bir daha ne zaman göreceğini bilememenin üzüntüsü ile ilk bulduğu koltuğa oturdu, uzun günler ve geceler boyunca da kalkamadı yerinden. Ancak diğer çocuklarının ve Ömer'in sorumlulukları tekrar onu eski hayatına döndürdü. Fatma'nın ve ailesinin arada bir yaptıkları ziyaretlerle yavaş yavaş eski neşesine kavuştu. Karı-koca da sık sık Mevlevihane'ye giderek yeni akrabalarını ziyaret ediyorlardı.

Uzun zaman haber alamadılar Bekir'den, Ömer fırsat buldukça Kayseri'deki yüksek rütbeli askerleri ziyaret ediyor, bir şeyler öğrenebilirim umuduyla soruşturmalar yapıyordu. Bu araştırmalarından ise Bahar'a hiç bahsetmiyordu, sanki kötü bir haber alacakmış ve bunu saklayabilecekmiş gibi gizli gizli oğlunun peşine düşmüştü.

Bekir'in gidişinden birkaç ay sonra ilk mektubu geçti ellerine, çok uzun zaman önce yazılmış olan mektup onlara ulaşana kadar yıpranmış, yer yer yırtılmıştı. Ama Bekir'in iyi olduğu haberi günler boyunca bütün aileyi mutlu etmeye yetmişti. Ömer, yardımcıları ile birlikte işlerini yürütmeye devam ediyordu. Bekir'in yokluğundan dolayı birçok işi de tekrar kendi üstlenmişti ancak eskisi kadar genç olmadığı için gün geçtikçe daha çabuk yoruluyordu. Karı-koca yaşlanıyorlardı artık, evin içerisinde her geçen gün biraz daha serpilen kızlar da, onların ilerleyen yaşlarının bir kanıtıymışçasına dolanıp duruyorlardı etraflarında. Küçük oğlan artık bebeklikten çıkmış ve neredeyse dört yaşına gelmişti.

1893 senesinin ilk günlerinden birinde, dışarıdaki uğultulu rüzgâra ve soğuğa inat, kapıları vuruldu gürültüyle. Üzerindeki geceliğe aldırmadan aşağıya koşan Bahar bir taraftan da dağılmış saçlarını toplamaya çalışıyordu. Tam üç senedir sabahın erkeninde ya da gecenin yarısında çalacak kapıyı ve alacakları kötü haberi beklemekten sinirleri harap olan ailenin tüm üyeleri aşağıya toplanmışlardı. Hiç kimse cesaret edip de kapıyı açamıyordu, kızlar korkuyla birbirlerine sokulmuş; Bahar, Ömer'in elini tutmuş, hizmetliler arkada endişe içerisinde öylece duruyorlardı. Bu arada kapı hâlâ yumruklanmaya devam ediyordu, belli ki ev sahiplerinin bir an önce uyanmasını isteyen birileri vardı dışarıda.

Ömer ellerini Bahar'ın ellerinden kurtarıp iki adım öne çıktı, "siz çekilin arkaya doğru. Bahar, kızları salona götür. Böyle geceliklerle falan ayıp olur gelene"dedi. Aslında konuşarak zaman geçirmeye çalışıyor, belki gelen vazgeçer diye umut ediyordu. Sonra bir saniye kadar kısa bir anda çok uzun zamandır Bekir'den hiç haber alamadıkları geldi aklına, yoktu hiçbir haber, hiçbir mektup yoktu genç adamdan. Şakaklarındaki zonklamaya güçlükle dayanarak kapıyı açtı, rüzgâr o kadar fazlaydı ki yüzüne çarpan tozlardan bir süre kimseyi göremedi ama tanıdık bir ses duydu:

"Baba, neden açmıyorsunuz kapıyı?"

"Oğlum, yiğit oğlum, aslanım benim!"

"Hey be babam benim! Bak, döndüm işte. Annem nerede? Kızları kaldırın hemen! Ben geldim, evimdeyim artık!"

Çığlık çığlığa kapının önüne gelen Bahar ve çocuklar bir anda Bekir'in üzerine atladılar. Herkes sarmaş dolaş olmuş bağrışıyordu evin içerisinde. Bahar hüngür hüngür ağlamaya başlamıştı. Karısını o halde gören Ömer, Bahar'a sarılmış ve "tamam geçti artık, bitti" diyerek teselli etmeye çalışıyordu.

Uğradıkları şoku üzerlerinden atan aile, ilk defa Bekir'in ne kadar zayıfladığını ve sağlıksız olduğunu fark etti. Bahar, genç adamın etrafında dolanıyor "oğlum ne oldu sana böyle, hiç mi bakmadın kendine" şeklinde serzenişlerde bulunuyordu.

"Hemen bir şeyler yemelisin, günlerdir aç kalmış gibi bir halin var, derhal toplamalısın kendini. Batumi'den beri bu kadar zayıf görmemiştim seni ama o zaman çocuktun toparlandın, bakalım şimdi nasıl yola getireceğiz seni... Yoksa hemen banyo mu yapmak istersin... İstersen uyu biraz..!"

"Bahar dur biraz, rahat bırak çocuğu da nefes alsın, görmüyor musun bitap düşmüş!"

"Tamam anacığım, sen banyoyu yakıver sonra da bir güzel sofra hazırla bana. Sizlerle doyasıya bir sohbet edeyim, nasıl olsa uyurum daha."

O günden sonra evin neşesi tekrar yerine gelmişti. Bir ay kadar kısa bir sürede toparlanan Bekir tekrar babasının yardımına koşmuştu. Bahar artık evlilik hazırlıklarına başlamıştı, üç senedir bekleyen Fatma'nın ve ailesinin daha fazla beklememesi için elinden geldiğince, her şeyi bir an önce bitirmeye çalışıyordu.

Bu arada büyük kızları Meyile'ye bir talip çıkmıştı, Kayserili bir ailenin oğluna istiyorlardı onu da. Ömer, bunun iyi bir kısmet olduğunu düşünüyor ve Bahar'ın razı olması için ısrar ediyordu. Ancak kızının daha küçük olduğunu düşünen kadın bir türlü bu evliliği içine sindiremiyordu. En sonunda karşı tarafın ve kocasının ısrarına dayanamayan Bahar görücülerin eve gelmesini kabul etti. Sözü ve nişanı birlikte yapmak isteyen ailenin isteklerini kıramadıkları için Ömer'in evinde

büyük bir telaş başladı. Her iki evlilik için de yapılması gerekenler Bahar'ı haddinden fazla yoruyordu. Günler geceler boyu durmadan koşturup durdu. En sonunda daha fazla dayanamayarak bir sabah herkesin şaşkın bakışları karşısında bayıldı genç kadın. Ömer deli gibi koşturarak bir doktor bulma telaşına girmişti. Kızlar ve Bekir, annelerini yerden kaldırarak hemen yatağına taşıdılar. Akşama doğru gelen doktor, bu baygınlığın aşırı yorgunluktan kaynaklandığına karar vermişti. Bir hafta kesin yatak istirahatı verilen kadın, sıkıntı içerisinde daha yapması gereken çok şey olduğunu söyleyip duruyordu. Ancak Ömer ve çocuklar, onu dinlendirmeye karar vermişlerdi.

Birkaç gün içerisinde kendini toparlayan Bahar, kimseyi dinlemeden tekrar başladı çalışmaya. Hastalığı sırasında Meyile için hazırlanan evi görememişti, ilk iş olarak Kayseri'ye giderek evin son kontrollerini yaptı, daha önceden hazırladığı çeyizleri yerleştirdi. Bir süre sonra hazırlıklar tamamlandı. İki evladını da evlendireceği günü heyecanla beklemeye başladı artık.

Bekir'in eve dönüşünden üç ay sonra Fatma ve Bekir sade ama güzel bir törenle evlendiler. Bir hafta sonra da büyük kızlarının düğününü yaptı karı koca.

Evlilik telaşı biter bitmez, Ömer o güne kadar geçimlerini sağlayan bahçelerin tüm idaresini oğluna devretti. Artık yaşlandıklarını ve kendilerine daha çok zaman ayırmaları gerektiğini düşünüyordu. Üstelik Bahar hastalandığı günden beri daha zayıf ve yorgun görünüyordu. Bayılmaları sık sık tekrarlamaya başlamıştı. Karısı için çok endişelenen adam, onu bir an bile yalnız bırakmamak için hep yanında kalmaya gayret ediyordu.

Böylece evinde karısıyla birlikte daha çok zaman geçirmeye başlamıştı Ömer. Çok uzak günlerden kalan tahta oymacılığı ile vakit geçiriyor, kitaplarını okuyordu. Birkaç sene sonra geride kalan iki kızını da evlendiren karı-koca uzun yıllar Talas'da bahçelerin arasındaki evde, iki oğulları, gelinleri ve 1894 senesinde doğan ilk torunları Fikri ile birlikte oturmaya devam ettiler.

Ancak seneler sonra, en küçük oğulları evlenirken ne Bahar ne de Ömer hayatta değildi artık. Aile, Bahar'ın soğuk bir kış gecesi aniden gelen ölümünün ardından Ömer'i de kaybetti. Karısının yokluğuna dayanamadığı söyleniyordu hep, zaten Bahar'ın ölümünden sonra tamamen içine kapanmış, torunlarına Acara'yı anlatıp duran bir dede halini almıştı. Anıları onu, karısından sonra ancak iki sene daha hayatta tutmaya yetmişti. Çocuklarına ve yaşama karşı olan sorumluluklarını yerine getirdiğine inandığı bir sabah, siyah saçlı, beyaz tenli, uzun boylu Bahar'ına kavuşup salamuri sesini duyabileceği bir yere gideceğini söyledi yatağının başında bekleyen çocuklarına. Yüzündeki gülümsemeye bakılırsa, Kafkasya'nın yeşil çimenlerinde uzun beyaz elbisesi ve belindeki gümüş kemeri ile dans eden Bahar'ı çoktan görmüştü bile.

Seneler önce Acara'dan göç eden karı-koca, Gesi Bağları'nda istedikleri hayata kavuşmuşlardı. Buraya gelmelerinin üzerinden daha birkaç yıl geçmeden gelecekle ilgili olarak duydukları endişenin yerini huzur ve rahatlık almıştı. Çoğu zaman doğdukları yerlere olan özlemleri gün ışığına çıksa da büyüyen aileleri ile mutlu bir hayat sürmüşlerdi.

Bekir, ailenin en büyüğü olarak evin ve işlerin idaresini almış, kardeşi ise Kayseri'de bir dükkân açmıştı. Hepsinin çocukları olmuş, hayatlarını anneleri ve babaları olmadan yaşamaya başlamışlardı. Bekir vakit buldukça Mevlevihane'ye gidiyordu. Bu, onun için bir yaşam biçimi olmuştu artık, semahanedeki semazenleri seyrediyor, çoğunlukla da dergâhın içindeki selamlık bölümünde Ataullah Efendi ile görüşüp uzun sohbetler yapıyordu.

Bekir ve Fatma'nın Fikri'den sonra üç oğulları ve bir kızları daha oldu. Özellikle oğlanlar, babaları ile birlikte dergâha giderek orada vakit geçiriyorlardı. Küçük yaştan beri Mevlevi dervişleri ile birlikte bulunmaktan ve dergâhın eğitimini almış olmalarından dolayı hepsinde yaşlarından beklenmeyecek bir ağırbaşlılık hâkimdi. Onların çocukluğu babalarından oldukça farklıydı aslında. Bahar'ın ve Ömer'in yanında büyüyen Bekir'in çocukluğu daha az sorumluluk yüklü ve daha hareketli

geçmişti. Ama oğulları neredeyse her sabah, dayıları Ataullah Efendi'nin dergâhında, Meydan-ı şerif'de toplanıp murakabe ve mukabele yapan dervişlerin yanında oluyorlar, oturdukları köşeden bu insanları izliyorlardı. Daha şimdiden Mevlevilik hakkında oldukça bilgi sahibi idiler.

Fikri on iki yaşına geldiği zaman, Bekir'in yakalandığı hastalıktan kurtulamayarak ölmesi hepsinde bir şok etkisi yaratmıştı. Hastalığının en ağır safhalarında bile kimse onun ölebileceğine ihtimal vermiyordu. Fatma beş çocukla bir başına kalmıştı. Bekir'in ölümünden önce, uzun süren hastalığı nedeniyle aile zor günler geçirmiş, sahip oldukları bağlardan ellerinde fazla bir şey kalmamıştı. Birçok yer satılmış ve birkaç küçük bahçeden elde ettikleri ürünü satarak geçinmeye çalışır hale gelmişlerdi. Gene de para sıkıntıları yoktu ama Fatma, Bekir'in ölümünden sonra beş yaşındaki kızı Ayşe'yi de kaybedince, bir anda dört oğlu ile yapayalnız ve çaresiz kaldı.

Bütün aile, babasına çok fazla düşkün olduğunu bildikleri küçük kızın ölümünün bir tesadüf olmadığını düşünüyordu. Bekir'in arkasından yemeden-içmeden kesilen Ayşe, ölüm acısı yaşayan annesinin ve abilerinin gözünden kaçan bir hastalığa doğru adım adım gitmişti, belki de isteyerek bu sonuca hazırlamıştı kendisini. Babasının ölümünden sonra her gün kapının önünde oturup "Baba gel! Lütfen gel!" diye ağlayan bu küçük kızın yüreği çektiği acıya daha fazla dayanamamıştı.

Fatma'nın gittikçe zorlaşan yaşamında en büyük destek abisinden geldi: Ataullah Efendi, kızkardeşini dört çocuğu ile birlikte dergâha aldı. Bundan sonra hepsi, Kayseri Mevlevihanesi'nde ve bu Mevlevihane'nin Şeyhi'nin himayesinde yaşayacaklardı. Sonradan Gürzumar olarak değişecek soyadlarını, Ataullah Efendi'nin oğlu Ahmet Remzi tarafından takılan, Gürcü Ömeroğulları lakabından alacaklardı.

Ömer'i, Bahar'ı ve babası Bekir'i yakından tanıyabilmiş olan Fikri için artık yeni bir hayat başlıyordu. İlk derslerini aldığı bu dergâh, artık yeni eviydi. Hayatının eskisi gibi olamayacağını çok iyi biliyordu on iki yaşındaki çocuk. Babaannesinin güzel sesiyle söylediği ve bazen sözlerini anlamakta zor-

landığı şarkılar yoktu. Çocukluğunun büyük bir kısmını geçirdiği ve bahçesinde bin bir çiçeğin yetiştiği, her zaman dedesinin kahkahalarını duyduğu Talas'daki büyük ev ise bir anı olarak kalmıştı.

Annesi daha durgundu artık, kocasının genç yaştaki ölümünü bile metanetle karşılayan Fatma, Ayşe'nin ölümüyle yıkılmıştı. Ne kendine bakacak ne de çocuklarını avutacak, onları kollayacak hali kalmıştı. Fikri zamanla toparlanacağını düşünüyordu onun ama bu ne kadar sürecekti, ne zaman annesine tekrar kavuşacaktı, işte onu tahmin edemiyordu. Küçük Ayşe ise hepsinin yüreğinde olduğu gibi, Fikri'nin içinde de çok derin bir sızı olarak senelerce kalacaktı.

Fikri her zaman bir ağabey olarak gördüğü ve saydığı Ahmet Remzi ile birlikte olmanın, son derece büyük bir ayrıcalık olduğunu düşünürdü. Mevlevi dergâhının havası, orada gördükleri, bu küçük çocuk üzerinde hayatı boyunca silinmeyecek izler bırakmıştı. Eskiden, ailece yaptıkları ziyaretler sırasında, birlikte olduğu bu insanlarla aynı çatı altında yaşayacak olması, başına gelenler karşısında az da olsa daha metanetli olmasını sağlamıştı.

Mevlevihane'nin harem bölümünde kalan annesi ve kardeşleri bir süre sonra daha mutlu görünmeye başlamışlardı. Güvenlik içerisinde olmanın verdiği rahatlık hepsinin yüzünden okunuyordu artık.

Mevlana Celaleddin-i Rumi,[8] Anadolu Selçukluları zamanında Konya'ya gelerek buraya yerleşmiş ve bu şehirde yazdığı eserlerle halkın ilgisini çekmiştir. O dönemde Anadolu Selçukluları, Moğol saldırıları ve iç karışıklıklar nedeniyle devlet yönetiminde zayıflamış ve karışıklıkları önleyemez hale gelmiştir. Bunun sonucunda ortaya çıkan Babai ve Cimri ayaklanmaları hem maddi hem de manevi olarak toplumsal yaşamı etkilemiş ve halkı olduğundan daha kötü bir duruma sokmuştur.

13. yüzyıldaki bu siyasi çöküşe rağmen düşünsel bir gelişme de söz konusu olmuştur. Bu yüzyılda, özellikle "tasavvuf" akımının ortaya çıktığı, Moğol akınları sırasında birçok bilgin, şair ve mutasavvıfın Anadolu'ya gelip yerleştikleri söylenmektedir.

Mevlana'nın düşünceleri genellikle içerisinde bulunduğu, esnaf ve zanaatkârlardan oluşan Ahi topluluğu tarafından benimsenmiş, hatta bu grubun o dönemdeki başkanı Ahi Türkoğlu Hüsameddin Çelebi, Mevlana'ya en yakın mürit olarak Mesnevi'nin yazılması sırasında büyük rol oynamıştır.

Ahiler, Anadolu Selçukluları zamanında sosyal ve ekonomik hayat içerisinde son derece belirleyici bir rol oynamaktaydılar. Geleneksel kurallar çerçevesinde örgütlenmiş olan bu insanlar, aynı zamanda bir inanış ve iman birliği de ortaya koymaktaydı. Bu fikir birliğini kendi tasavvufi düşünceleri içerisinde değerlendiren Mevlana, bu vesile ile kendi fikirlerini halka yaymak için bir yol bulmuştur.

8) Bu bölüm, M. Önder, *Türkische Wirtschafts und Sozialgeschichte von 1071 bis 1920* adlı yayından alınmıştır.

Hüsameddin Çelebi, Mevlana'nın 1273'deki ölümünden sonra onun mistik düşüncelerini benimseyenleri bir araya getirdi. Mevlana'nın oğlu Sultan Veled ile birlikte yaptığı bu çalışma, Mevlevi Tarikatı'nın da başlangıcı oldu. Hüsameddin Çelebi ölünce topluluk Sultan Veled'i şeyh olarak seçti ve gruba bir süre Veledi adı verildi. "Allah'a mensup olanlar" anlamına gelen "Mevlevi" adı ise daha sonra benimsendi.

İlk dergâh, 14. yüzyıl başlarında Konya'da açılmıştır. Sultan Veled ilk iş olarak bu dergâh içerisinde bir Mesnevihanlık kürsüsü açtı ve Sema adı verilen müzikli mevlevi dansını, sembolik ifadeleri ile belli kurallara göre disipline etti. Veled'in oğlu Ulu Arif Çelebi, Mevlevi Tarikatı'nın yayılması için çok büyük çaba sarf etti ve onun zamanında birçok yeni dergâh kuruldu. Daha sonra gelenler ise Anadolu dışında Avrupa kentlerine de dergâh açmayı başardılar. Mevlevilik dergâhı dua edilip dinsel tören yapılan, Sema'da ve söyleşide bulunulan yerler olarak kuruldu. Mevlevi törenleri burada düzenlenir, Mevleviliğin ilkeleri, töreleri, musikileri burada öğretilirdi.

Mevlevilik Tarikatı'nın kurulmasında büyük rol oynayan Ahilik Örgütü'nün çalışmaya ve üretmeye yönelik tüm inançlarının etkisi Mevlevilik Tarikatı'nda kendini göstermiştir. Diğer İslam tarikatlarındaki tekkelere kapanarak yaşanan, bir hırka bir lokma felsefesi ile doğru orantılı olan ve tevekküle bağlı kaderci ve statik bir yaşam biçimi Mevlevilik için geçerli değildir. Mevlevilik, sürekli bir devinim ve gelişme yanlısı bir yapı göstermektedir. Her Mevlevi'nin bir işi olmalı ve geçimini dergâhtan değil, emeği ile kazanmalıdır, dilenmek hiçbir zaman kabul görmez. İnançları çerçevesinde alın teri dökerek bir iş yapmak, insanlara yük değil, aksine yükü kendinde taşımaktır. Bu inanç çerçevesinde bilinçli her davranış ve uğraşı, yaşamın özünü oluşturmaktadır.

Temel düşünce akıl ve seziştir. İnsanlarda var olan istekleri öldürmeyi değil, onları denetim altına almayı, başkalarına zarar vermeyecek bir hale getirmeyi öğütler. Temel olarak eğitime ve öğrenmeye dayalı, üretken ve gelişime açık bir yapı

sergileyen ve bu uğurda yapılacak olan faaliyetleri destekleyen Mevlevilik Tarikatı'nın dergâhları bu nedenle bir tekkeden çok, bir okul olma niteliğindedir.

Mevlevi Tarikatı'nın bir kanun gibi ortaya koyduğu ve titizlikle uyguladığı geleneksel kurallar arasında toplumsal ve ekonomik yapıyı düzenleyici, güzel sanatlara dönük uygulamalar vardır.

Almayacaksın, vereceksin.
Dilenen ve başkasının sırtından geçinen bizden değildir.
Kapımız ancak bir meslek sahibi olana, ürettiğinden helal kazanç sağlayana açıktır.
Kendisine, ailesine, komşusuna ve başkalarına faydası olmayan kişiye, yalnız tekkenin kapısı değil, Allah'ın kapısı da kapalıdır.
Sevgi, kapıların anahtarıdır. Önce yaradanı sonra yaradılanı sev.
Allah güzeldir, güzel olan her şeyi sever. Güzel ses, güzel söz, güzel kalem, güzeli temaşa eden göz gerek.

Değişik inançlarla varılabilecek bir uzlaşmayı, karşılıklı hoşgörüyü ise hakkı ve gerçeği arayanlar açısından amaçlarına ulaşabilmeleri için gidilecek en iyi yol olarak kabul etmektedir. Çünkü ona göre, hangi inançtan olursa olsun, insan, Tanrı'nın en büyük yapıtıdır ve Tanrı'dan bir parçadır. Mevlana'ya göre kul, hem Tanrı'yı seven bir âşık, hem de Tanrı'nın sevgilisidir. Amaç, insanların gönül gücünü artırmak, reformcu olmaktır. Ortaçağa ait kesin ve simgeci düşünceler ortadan kalkmadıkça, düşüncelerdeki tutsaklık ve vicdanlardaki acılar da kalkmayacaktır.

Mevlevi inanışına göre gerçeğe ulaşan insan, evreni kendisinde görmez;bireysellikten evrenselliğe yönelir. Bağnazlıktan ve tembellikten uzak, dinde toleranslı olan bu inancın evrensel yapısı ile diğer tarikatlardan da oldukça uzak bir yapıda olduğu görülmektedir. Din olgusu ise gene tarikatın kendi inanç sistemi içerisinde farklı bir biçimde ele alınmaktadır. Örneğin Mevlana'nın hacca gitme konusunda oldukça ilginç, bir o kadar da belirleyici fikirleri vardır:

Ey hac yolcuları! Nereye gidiyorsunuz? Siz neredesiniz? Sevgili burada; gelin buraya gelin! Sevgiliniz duvar duvara bitişik komşunuzdur. Durum böyleyken siz çöllerde serseri bir durumda hangi havaya uyup da geziyorsunuz? Sevgilinin görünmeyen görünüşünü gördünüzse hacı da sizsiniz, Kabe de sizsiniz, ev sahibi de siz. Kabe mecazdır. Arif'in durumuysa gerçektir. Tanrısal gerçeğe ulaşan ariflerin durumlarından başka içsel mescit yoktur. Bir kalbi ele al! Onu mutlu et! En büyük hacdır. Kabe'yi binlerce kez tavaf etmektense, bir kalbi mutlu etmek daha iyidir. Çünkü Kabe, Hazreti Halil'in yapısıdır. Arif kalbinde beliren Tanrı'dır.

Mevlevi felsefesindeki bütün bu farklılıkların yanı sıra, kendi bünyesinde sanata ve sanatın herhangi bir dalında yeteneği olan kişilere de verdiği önem sayesinde her dergâh, bir konservatuvar, bir akademi gibi hizmet vermiştir ve birçok şair, sanatçı Mevlevi dergâhlarında yetişmiştir.

Mevlevi tarikatlarında bir diğer önemli konu da Mevleviliğe giriş törenleridir. Mevlana zamanında kurulmuş bir tarikat olmadığı ve giriş yöntemleri belirlenmemiş olduğu için, Mevlana kendisine mürit olacakların saçlarından ya da sakallarından bir parça keserek bu kabulü gerçekleştiriyordu. Daha sonra tarikat yaşamının başlamasına bağlı olarak "Mevlevi" olabilmek, bazı şartların yerine getirilmesine bağlandı. Buradaki esas, en belirgin anlamda aday olan kişide Mevlevilik felsefesine uygun olan bazı insani özelliklerin bulunup bulunmadığının araştırılması ya da en azından adayın bu konuda eğitilebilir olduğunun anlaşılabilmesinden ibaretti. Sabır, alçakgönüllülük, doğruluk ve insan sevgisi aranan en önemli özelliklerdi.

Mevlevi Tarikatı'na girecek olan, Mevlevi deyişiyle "çile çıkarmak" ya da "matbaha soyunmak" isteyen, talip, Mevlevi dergâhının bir "zabiti"ne ya da "dede"lerden herhangi biri aracılığıyla "Meydancı Dede"ye götürülüp tanıştırılırdı. Meydancı Dede, bu taliple ilgili gerekli soruşturmayı yapar, yaşamıyla ve kişiliği ile ilgili bilgi toplardı. Gerekirse bu soruşturmayı gizli olarak yürütürdü. Bu soruşturma olumlu sonuçlanırsa

Meydancı Dede, talibi çağırtır, ona "Derviş"liğin "çile"nin ve Mevlevi erkanının güçlüğünden söz açarak kendisine birkaç gün bu konuda düşünmesi ve ondan sonra gelip kesin kararını bildirmesi için süre verirdi. Talip, birkaç gün sonra gelerek isteğinde direnirse, Meydancı Dede bu kez onu "Kazancı Dede" ile tanıştırır, o da talibe aynı öğütleri yineleyerek yeniden düşünmesi için süre verirdi. Bu süre içerisinde hem Meydancı Dede hem de Kazancı Dede, taliple ilgili soruşturmayı derinleştirirler, çoğu talibi birtakım kabahatler ve suçlar işlemeye kışkırtarak ahlaksal ve içsel nitelikleri yönünden deneyden geçirirlerdi. Kişiliği bakımından olumlu bir kanı edinilen talip, üçüncü kere yine isteğinde direnirse bu kez de "Aşçıbaşı Dede"ye götürülür, o da birtakım öğütlerde ve aşılamalarda bulunduktan sonra kabul edildiğini bildirerek onu "Hak ve Erenler yardımcın olsun" dileğiyle, Meydancı Dede'ye teslim ederdi.

Talipten istenen en önemli koşul kendini geçindirebilecek bir sanata ya da uğraşa sahip bulunması idi.

Kabul edilen aday, doğruca "Meydan-ı Şerif"e götürülürdü. Abdest aldırıldıktan sonra meydanın dış kapısına serilen ve "Ayak Postu" denilen beyaz bir posta oturtulur, başına Arakiye, sırtına da "Resmi Hırka" giydirilirdi. Talip, bu post üzerinde kimseyle konuşmadan, diz üstü üç gün üç gece oturmak ve uyumak zorundaydı. Ancak doğal gereksinimleri için post üzerinden kalkabilirdi. Meydancı, yemeklerini bir tepsi içinde önüne getirirdi. Mevsim yaz ise, örtünmeden post üzerinde uyur, kış ise kendisine bir kilim verilirdi. Talip, bu üç gün üç gece içinde çevresinde olup bitenleri gözler, konuşulanları dinlerdi. Tekkeye bağlı olanlar ise bu arada onu incelemek, dayanç (sabır) ve direnme (mukavemet) gücünü, ahlaksal yönünü denemek olanağını bulurlardı. Bu üç günün sonunda talip, yine isteğinde direnir ve tekkeye bağlı olanlar da talip için Aşçıbaşı'ya ya da Şeyh'e kötüleyici bir söz söylemezlerse, Meydancı Dede, talibi alıp Şeyh'e ya da onun yetkideşi (vekili) durumunda olan Aşçıbaşı'ya götürürdü. Talibe son öğütler verildikten sonra kabulü konusunda kesin bir yargıya varılır ve "Sikke"si

tekbirlenerek giydirilip "Matbah"a (Mutfağa) gönderilirdi. Bu aşamalardan sonra, artık "Matbah Canı" sayılır, "Ayakçı" unvanını alırdı.

Ayakçılık, on sekiz gün sürerdi. Bu sürenin sonunda kendisine "tennure" ve "Hırka" giydirilir, tekke dışına çıkmasına izin verilirdi.

On sekiz günlük eğitim sırasında herhangi bir yanlışı görülen adayın gece pabuçları ters çevrilirdi. Bu, sabah olur olmaz dergâhı terk etmesi gerekiyor anlamına gelmekteydi. Eğitimini başarı ile tamamlayan adayı ise 1001 gün sürecek bir çile dönemi beklemekteydi. Ancak bu dönemin sonunda Mevlevi olabilirdi. Çile çekme sırasında derviş adayına on sekiz tür iş yaptırılır aynı zamanda herhangi bir sanat dalına yeteneği olup olmadığı da araştırılırdı ve eğer kabiliyetli bulunursa konusunun ehli dedelerin yanında eğitim alırdı.

Kayseri Mevlevihanesi, İç Kale'nin hemen yanında, kale hendeğinin kenarında bulunuyordu. Mimari yapı olarak Anadolu'daki Mevlevi dergâhlarının bir benzeri olarak yapılmıştı. Her dergâhta bulunan ve genellikle avluda yapılmış olan ve Meydan-ı Şerif denilen uzun ve geniş bir salon vardı. Aynı zamanda türbe, mescit, mutfak, semahane, çilehane, misafirhane ve şeyhin ailesi ile oturduğu, içerisinde harem bölümünün de olduğu bir şeyh dairesi de bulunmaktaydı.

İlk yapımı 1239 senelerine dayanan ve daha sonra ikinci kere IV. Murat tarafından 1637 yılında tekrardan inşa edilen Kayseri Mevlevihanesi bir Zaviye idi. Mevlevihanelerin bir diğer türü olan Asitanelerden farklı olarak bir şeyh tarafından yönetilirdi. Asitaneler ise Mevlevi dedelerinin yetiştiği bir okul niteliğindeydi.

Mevlana Celaleddin-i Rumi'nin hocası olan Seyyit Burhaneddin, Konya'dan göç ederek Kayseri'ye gelerek bu dergâhı kurmuştur ve Ataullah Efendi'ye kadar dergâh, Seyyid Süleyman Türabi ve onun oğlu Es-Seyyid Ahmet Remzi el, Mevlevi olmak üzere sırayla iki şeyh tarafından yönetilmiştir. Es-Seyyid Süleyman Ataullah Efendi, oğluna babasının adını vermiştir.

Ahmet Remzi Akyürek, 1872 senesinde Kayseri Mevlevihanesi'nde doğmuştur. Şeyh olan babasından ve Mevlevihane'nin diğer sakinlerinden almış olduğu Mevlevi terbiyesi ile birlikte Sıbyan mektebi ve Rüşdiye'de de okuyarak kendini yetiştirmiştir. Şiire ve edebiyata olan merakı sayesinde daha çocuk yaşlarında çevresi tarafından bu özelliği ile de anılmaya başlamıştır. Yazdığı şiirlerdeki nükteci ifadesi oldukça belirgindir.

Rüşdi mektebinde okurken memurlar ve esnaf huzurunda, idare meclisi üyelerinden Rıfat Bey: "Mevlevi'dir sevdiğim,

her dem külah eyler bana" mısrasını okuyunca Ahmet Remzi Efendi derhal: "Sen külah etme beyim kimse külah etmez sana"[9] diyerek cevap vermiştir.

1892 senesinde gittiği İstanbul'da bir sene kadar kaldıktan sonra tekrar Kayseri'ye dönen Ahmet Remzi Efendi, Kayseri İdadisi Ahlak ve Ulum-ı Diniyye hocalığına atanır. Bir yandan da Kayseri medreselerinde okuyan gençlere ders vermektedir. Kastamonu Mevlevihanesi şeyhi olana kadar Konya'da bir sene kalır ve oradan da Kütahya Ergüniye Mevlevihanesi'ne şeyh olarak gönderilir. Aynı dönemde babası Ataullah Efendi, halen Kayseri Mevlevihanesi'nde şeyh olarak görevini sürdürmektedir. Aynı anda baba ile oğulun iki ayrı yerde şeyhlik yapması çok az rastlanan bir olay olarak değerlendirilmiştir.[10]

Halep Mevlevihanesi'nin şeyhi olduğu sırada babası Ataullah Efendi'yi kaybeder ve Birinci Dünya Savaşı'na kadar değişik bölgelerde görevini sürdürür. Daha sonraki günlerde Ahmet Remzi, Filistin cephesine gönüllü giden taburun başına geçerek savaşa katılır. Savaş sonrası Harp Madalyası Beratı ve Nişanı verilerek, kendisine milletvekili olması yönünde tekliflerde bulunulur. Ancak bu görevi, yetişme tarzının bu tür işler yapmak için elverişli olmadığını öne sürerek reddeder.

1925 yılında Tekke ve Zaviyelerin kapatılmasına kadar Üsküdar Mevlevihanesi'nde kalan Ahmet Remzi Akyürek, Üsküdar Selimağa Kütüphanesi Baş Memurluğu'na müdür olarak tayin edilir.

İlerleyen yaşı nedeniyle buradaki görevinden istifa eden Ahmet Remzi, Ankara'ya yerleşerek Ankara Eski Eserler Kütüphanesi'nde kendisine teklif edilen müşavirlik görevini kabul eder. 6 Kasım 1944'de Kayseri'de vefat eden Ahmet Remzi Akyürek, babasının ve dedelerinin yattığı, Mevlana'nın hocası Seyyid-ı Sırdan Burhaneddin'in Türbesi'ne gömülür.

9) H. Mazıoğlu, Ahmet Remzi Akyürek ve Şiirleri, Ankara, 1987.
10) Aynı eser.

İKİNCİ BÖLÜM

Fikri Bey
Hasibe Hanım

Güneşli bir sabahta Mevlevihane'nin avlusunda oturarak kardeşlerini bekliyordu Fikri. Her sabah, büyük taş kapının açılması ile beraber okul saatleri de başlardı. Enver, Mazhar ve Ahmet, Fikri'den küçük olmaları nedeniyle abilerinin gözetiminde gidip gelirlerdi okula. Onların sorumluluğunu taşımaya başladığından beri kendini epey büyümüş hissetmeye başlamıştı. Artık çalışması gerektiğini de düşünüyordu. Burada boş duranı pek sevmezlerdi. Yaşı neredeyse on beş olmuştu ve artık okul, bütün vaktini doldurmuyordu. Öğleden sonraları Mevlevihane'ye döndüğünde buradaki günlük işlere yardım ederek vakit geçiriyor, annesinin ve kardeşlerinin bütün işlerini yapmaya çalışıyordu. Yaşadıkları kötü günlerin etkisi, Fikri'nin annesinde belirgin izler bırakmıştı. Bu yüzden yaşlanmak ve ölmek konusunda hep çok acelesi olan Fatma'nın sorumluluğunu herkesten daha çok o taşıyordu omuzlarında. Fikri, Şeyh'in ve ailesinin kendileri için yapmış olduğu her şey karşısında eziliyor, artık bu çabalara bir karşılık vermesi gerektiğini düşünüyordu. Babasını hep çalışan ve koşturan bir adam olarak hatırladıkça, onun gibi olması gerektiğini bir türlü aklından çıkaramıyordu. Kendisine Bekir'den kalan tek miras belki de bu bir türlü engelleyemediği gururdu.

Yer yer eskimiş binadan çıkarak kendisine doğru koşan kardeşlerine baktı bir süre, hepsi o kadar küçüktü ki, gözleri doldu Fikri'nin. Tertemiz gözüküyorlardı, okula gitmek için hazırlanmışlardı ve durmadan birbirleriyle şakalaşıp duruyorlardı.

Bağırışları dergâhın o sessiz ve dingin havasında uçuşup duruyordu. Diğer sakinlerin rahatsız olacağından endişe eden Fikri, istemeye istemeye çocukları uyarmak zorunda hissetti kendini:

"Yavaş olun bakalım, şimdi azar işiteceksiniz. Hâlâ öğrenemediniz sessizce hareket etmeyi. Hadi bakalım, herkes hazırsa yavaş yavaş koyulalım yola."

"Ağabey okuldan sonra şehre gelen cambazlara gidebilir miyiz? Ben anneminden izin aldım. Fikri bilir, ona sorun, dedi."

"Bilmiyorum Mazhar, bakarız."

"Lütfen ağabey, lütfen..."

"Tamam dedik ya, bakacağız. Yalnız çok paramız yok ona göre, öyle her gördüğünüzden isteyip durmayın."

"Tamam söz, hiçbir şey istemeyeceğiz."

Söz almış olmanın sevinciyle koşturan çocuklar, Fikri'nin önüne geçmiş, daha hızlı bağırmaya başlamışlardı. Onların bu halini gördükçe içi biraz daha acıyor, onların yaşındayken sahip olduğu o güzel evi ve hayatı yaşayamamış olan kardeşleri için üzülmekten alıkoyamıyordu kendisini.

Akşama doğru yorgun bir halde Mevlevihane'ye dönen dört çocuk, hemen kaldıkları odaya koşarak akşam yemeği için hazırlanmaya başladılar. Küçükler, kalan bir saatlik süre içerisinde ödevlerini yaparlarken Fikri, Ahmet Remzi ile konuşmak için salon bölümüne gitmeye karar verdi. Bütün gün düşünmüş ve artık çalışmak istediğini, her zaman ona ağabeylik yapmış olan Ahmet Remzi'ye açıklamayı uygun bulmuştu. O, babası Şeyh Efendi'ye bu isteğini bildirebilirdi. Herkesin bu konuda kendini onaylayacağından neredeyse emindi. Çünkü daha küçük bir çocukken, babasından, sonra da burada yaşayan herkesten çalışmanın en büyük ibadet olduğunu duymuştu.

Geniş taş avluyu aşıp mutfakta yemek hazırlıkları yapan çırakları selamlayarak salona girdi. Tahmin ettiği gibi Ahmet Remzi kütüphane bölümünde oturmuş, bir şeyler okuyordu. İzin isteyerek yanına oturdu genç adamın.

"Kolay gelsin Ahmet Ağabey. Vaktin varsa sana bir konuda danışmak istiyorum."

"Gel bakalım Fikri, neymiş o danışacağın konu? Senin için her zaman vaktim vardır."

"Ben düşündüm de sizlerin de izni olursa artık çalışmak istiyorum, neredeyse İdadi'yi bitirmek üzereyim. Şimdiden bir iş tutarsam iyi olur gibi geliyor."

"Demek danışacağın konu buydu. Aferin sana Fikri, bu düşüncenle beni nasıl gururlandırdığını tahmin edemezsin. Bizler hep çalışanın, üretenin yanında olduk. Burada herkese bunun önemini anlatıp durduk. Demek ki sen de üzerine düşen dersi almışsın. Ama bu iş senin okuluna engel olmayacak bir şey olmalı ki, hayatta önemli olan iki şeyi birden gerçekleştirmiş olasın. İlimi irfanı öğrenip onun yoldaşlığı ile üretirsen doğru yolu bulmuş olursun."

"Beni destekleyeceğini biliyordum ağabey. Eğer bu dileğimi Şeyh Efendi'ye de anlatırsan çok sevinirim."

"Tabii, bu gece yemekten sonra konuşurum onunla, sana uygun bir iş bulacağından eminim. Annene açtın mı bu konuyu?"

"Hayır daha değil, önce seninle konuşmak istedim."

"Tamam, hadi gidip sofraya oturalım. Ben daha sonra sana haber veririm."

Fikri o geceyi zor etti, annesiyle konuşup ona da isteğini açıkladıktan sonra hayatında gerçekten önem taşıyan iki insanın onayını almış olmanın mutluluğu içindeydi. Ancak esas kararı verecek olan Ataullah Efendi'ydi. Onun cevabı da çok gecikmeden geldi. Ertesi sabah okula gitmeden önce Ataullah Efendi'nin kendisini beklediğini söyledi annesi.

"Buyrun efendim. Beni görmek istemişsiniz."

"Gel çocuğum otur şöyle. Oğlum bana güzel bir haber verdi: Bu haber senin büyüdüğünü, erdemli bir adam olma yolunda önemli bir adım attığını müjdeledi. Bir süre sonra zaten bunu ben, sana söyleyecektim ama isteğin senden gelmesi beni sevindirdi, senin iyi yolda olman, benim Bekir'in emanetine hıyanet etmediğimi gösterdi. Bunca yıldır bu dergâhta Mevlevilik kurallarını öğrenerek ve bu kurallarla yaşayarak büyüdün, bundan sonra da sen evlenip kendi evini kurana

kadar bu böyle sürecek ve eğer ki sen çalışmak istiyorsan, benim yapacağım, uygun bir iş bulup seni yerleştirmek olacak. Bunun biraz zaman alacağını düşünüyorum ancak eğer ki sen bulacağımız herhangi bir işi küçümsemek gafletine düşmezsen bu süre çok da uzun olmaz."

"O konuda bir endişeniz olmasın efendim, ben çalışmak istiyorum. Yapacağım iş, sizin uygun bulacağınız herhangi bir iş olacaktır."

"Aferin oğlum, okulda iyi bir talebe olmanın ve bugüne kadar almış olduğun eğitimin bu konuda bize yardımı olacaktır. Şimdi sen okuluna git, ben bugün hemen araştırmaya başlarım."

"Eksik olmayın efendim."

Birkaç haftalık bir bekleyişten sonra Fikri, Tapu Dairesi'nde fazla önemli olmayan bir kadro ile çalışmaya başlamıştı. Sabahları okul, öğleden sonra iş, bütün vaktini alıyordu. Akşamları yorgun argın eve gelerek yaptığı iş hakkında Ahmet Remzi ile konuşuyordu. Onlar da, Fikri'nin istekli halini ve çabalarını gördükçe bu genç adam hakkında ne kadar doğru karar verdiklerini görüyorlardı.

Okuldan sonra tam gün olarak devam eden Tapu memurluğunda üç sene daha çalışan Fikri, I. Dünya Savaşı'nın başlamasıyla askere alındı. Askerliğini, İstanbul'da Hesap Memurluğu'nda yazıcı olarak yapacaktı. Böylece ilk kez Kayseri'den dışarı çıkmış olacaktı. Doğduğu ve büyüdüğü şehirden sonra böylesine büyük bir şehirde yalnız kalan Fikri, arkasında bıraktığı insanları ve hayatı fazla düşünmemeye çalışarak yeni koşullarına uyum sağlamak için yoğun bir çaba sarf etmeye başlamıştı. Bir taraftan savaş, bir taraftan koca şehirdeki yalnızlık, onu on sekiz yaşında bir kez daha hayatla karşı karşıya getiriyordu.

İstanbul'daki görevinde çok kalmadan bu sefer de Çanakkale'ye gönderilen Fikri, Kurtuluş Savaşı'na kadar da burada kaldı. Uzunca bir süre Kayseri'den aldığı mektuplar ve kendi gönderdikleri, eski hayatıyla olan tek bağlantısı oldu. Ataullah Efendi'nin ölüm haberini ise, İstanbul'dan ayrılmadan önce

aldı. Annesinin yazdığı bir mektupta, hayatında çok önemli rolü olan bu insanın öldüğünü üzülerek öğrenmişti.

Uzun yıllar süren savaş boyunca, düşman işgalindeki tüm ülke halkı ve Kurtuluş Savaşı'na kadar umudunu yitirmiş her asker gibi o da sevdiklerinden uzak, arkadaşlarının ölümlerini görerek yaşadı. Çanakkale'den İstanbul'a dönmeyi başarmış belki birkaç tabur askerden biriydi artık.

İstanbul'da eski görevi olan Tapu memurluğuna devam etmeye başlamıştı Fikri. Okulu bitirmiş olan kardeşleri ise Kayseri'de değişik işlerde çalışıyorlardı. Aralarında sadece Ahmet, Sübyan mektebinden sonra okulu bırakmış diğerlerinden önce çalışmaya başlamıştı. Bu arada annesi Fatma Hanım yanına gelmiş, Ortaköy tarafında tuttukları küçük bir evde birlikte oturmaya başlamışlardı. Fikri'nin aldığı maaşla geçinen bu iki kişilik aile, zor günleri birlikte atlatmak için birbirlerine destek olmaya çalışıyorlardı. Çanakkale'den sonra biraz değişmişti genç adam, orada yaşadıkları sonucu hayata biraz daha farklı bakar olmuştu. Geceleri iş yerinden arkadaşları ile birlikte oluyor, sık sık eve dönüş saatleri uzuyordu. Fatma Hanım, oğlunun yaşadıklarını çok onaylamasa da fazla ses çıkarmıyordu. Kolay değil, senelerdir savaşın en sıcak günlerini yaşamıştı oğlu, tek başına kalmış ve zaten tam olarak yaşayamadığı çocukluğu bitmeden başka bir mücadelenin içerisine girmişti.

En çok da Çanakkale'de tanışıp arkadaş olduğu Hasan adındaki dostunu bir kurşunla kaybetmiş olmak etkilemişti genç adamı. Fatma'ya arada sırada ondan bahseder, her seferinde gözleri dolardı Fikri'nin. Anlattığına göre on sekiz yaşında olan bu delikanlı, güleç yüzlü, sevimli, durmadan türküler söyleyen, koynunda sakladığı kavalı olur olmadık yerde çalan saf bir köylü çocuğu imiş. Evleneli bir ay olmadan askere alınıp Çanakkale'ye yollanmış. "Hep umutları olan bir çocuktu o, ölümü bile düşünürken şehit olmayı umut ederdi" diye bahsettiği Hasan'ı bir gece nöbet tutarken yanlışlıkla kendi arkadaşları vurmuştu. "Öldüğüne değil ama bu şekilde öldüğüne yanarım" der dururdu genç adam. Köye, ailesine haber iletme işini Fikri'ye verdiklerinde çok dokunaklı ve etkili bir mektup yaz-

mıştı onlara: Oğullarının kahramanca şehit düştüğünü, düşman askerleri karşısında büyük cesaret gösterdiğini anlatmıştı uzun uzun. Fikri, İstanbul'a döndükten sonra, akşamları rakısını içerken, bir kadeh de Hasan'ın şerefine içmeyi adet edinmişti artık.

O sabah Ortaköy'deki küçük ahşap evin üst kat penceresinden dışarıyı seyreden yaşlı kadın, artık oğlu için başka planlar yapmaya başlamıştı. Hemen aşağıda görünen tahta kapıya dikilmiş olan gözleri, biraz sonra Kayseri'den gelecek olan misafirleri bekler bir haldeydi. Uzun zaman olmuştu Bekir'in kız kardeşini, yani sevgili Meyile'yi görmeyeli. Kayseri'den ayrıldığından beri oraları, akrabalarını nasıl da özlemişti. Bu ziyaretin aslında bir başka önemi daha vardı Fatma için: Meyile'nin kızı Hasibe'yi ne zamandır Fikri'ye istemek için planlar yapıyordu. Bu vesile ile birbirlerini daha yakından görecek olan gençler, evlenmek için de bir itirazda bulunmayacaklardı, yaşlı kadına göre. Hem Hasibe güzel kızdı, elinden iş gelir, temiz, pak, hanım hanımcıktı. Bu küçük evde hep birlikte yaşayıp giderlerdi. Böylece Fikri de yuvasını bilir, evinde otururdu. Oğlu, uzun boyu ve düzgün fiziği ile son derece yakışıklı bir genç adam olmuştu. Tapu Dairesi'ndeki deneyimi onu önemli bir mevkiye de getirmişti. Etrafında dönüp duran kadınların, kızların haddi hesabı yoktu, bundan emindi yaşlı kadın. Hem çocukluğundan beri güzel ve temiz giyinmeye meraklı olan oğlu, gittikçe daha şık bir İstanbul efendisi halini almıştı. Böylesini yalnız bırakmazlar diye düşündü kendi kendine, bir an önce baş göz etmeliydi onu. Fikri'nin daireden arkadaşı olan Ahmet geçenlerde yemeğe gelmiş ve Fatma'nın hiç sevmediği o sırıtışıyla oğlunun peşinde ne kadar güzel kadın olduğunu anlatmıştı. Ahmet'in söylediğine göre "Beylerbeyi" diye bir de isim takmıştı bu bayanlar Fikri'ye. Kadın sıkıntıyla içini çekti, "Beylerbeyi benim oğlum ama onu Bey yapanın ne olduğunu ne bilecek bu İstanbul kızları, onu Bey yapan gördüğü terbiyedir, aldığı eğitimdir. Gencecik yaşta ölüp giden Bekir'imin oğluna bıraktığı mirastır."

Kapının gıcırtısı ve içeriye giren misafirlerin sesi ile sıyrıldı düşüncelerinden. Artık ağrıyan ve bir türlü sahip olamadığı bacaklarını zorla oturduğu divandan kaldırarak merdivenlere yöneldi. Suratındaki gülümsemeyle, mümkün olduğunca koşmaya çalışarak indi aşağıya:

"Hoş geldiniz, hoş geldiniz. Sefa getirdiniz."

"Hoş gördük Fatma Abla. Ne zor bulduk evi! Aman ne büyük bir yer burası böyle."

"Ee boşuna şehr-i İstanbul demiyorlar buraya, benzemez bizim Gesi Bağları'mıza, bahçelerimize. İçeri girin hadi, ben şimdi dinlendiririm sizi."

"Merhaba Fatma Yenge. Ver elini öpeyim."

"Aman Meyile ne olmuş senin bu kızın böyle? Afet-i devran billa!"

"Büyüdü işte, yengesi. Şansı güzel olsun yeter."

"Kayınvalidem Bahar'ın gözleri var bu kızda Meyile. Aynı anneannesine benzemiş."

"Doğru. Ben de hep anneme bakmış gibi oluyorum Hasibe'yi gördükçe."

İki kadın, akşam Fikri'nin dönüş saatine kadar eski günlerden konuşup durdular. Hasibe yaptıkları uzun yolculuğa dayanamamış uykuya dalmıştı. Kapı ikinci kez çalındığında daha yeni uyanmıştı genç kız. Bir süre daha yatağında yatarak buraya gelmelerindeki esas nedeni düşünmeye başladı. Her ne kadar kendisine söylemeseler de dayısının oğlu ile evlendirmeyi planladıklarını biliyordu. Fikri'yi hayal meyal hatırlıyordu aslında, o Kayseri'den ayrıldığında kendisi daha küçük bir kızdı. Fikri Ağabey dediği bu genç adam son derece yakışıklı kalmıştı aklında, acaba şimdi nasıldı, savaş ve yaşadığı sıkıntılar ne izler bırakmıştı onda.

Yataktan kalkarak, elini yüzünü yıkadı. Bavulundan çıkardığı temiz elbiseyi giyerek saçlarını taradı. Heyecanına bir türlü engel olamıyordu. Ona nasıl hitap edeceğini bile bilmiyordu. "Ağabey" dese komik olacak, ama "Fikri" diye seslense bu sefer de sanki saygısızlık gibi olacaktı. Kapıyı açıp aşağı salondan gelen sesleri takip ederek iki kadının bulunduğu yere gitti.

Annesi ve yengesi camın yanındaki divana oturmuşlardı. Fikri ise karşılarındaki koltukta, Hasibe'yi göremeyecek bir pozisyonda oturuyordu. Genç kızı ilk önce Fatma gördü:

"Gel yavrum. Gel, bak Fikri geldi."

Genç kızın çekinerek uzattığı eli sıkan Fikri, Hasibe'nin bu kadar büyümüş ve güzelleşmiş olmasına inanamayarak baktı bir süre.

"Merhaba Hasibe, evimize hoş geldin."

"Hoş bulduk Fikri..."

"Eh, artık hepimiz toplandığımıza göre yemek yiyebiliriz. Hadi kızım sen sofrayı kuruver bizim annenle konuşacaklarımız bitmez."

"Tabii yengeciğim. Hemen!"

Sofra hazırlamaya başlayan genç kız, Fikri'nin kaçamak bakışlarını üzerinde hissederek mutfağa girip çıkıyordu. Her şey hazır olup da yemek başladığında biraz daha sakinleşmiş ve konuşmalara katılır hale gelmişti. Masanın başında oturan genç adam, ara sıra önündeki bardaktan rakısını yudumluyor ve başlattığı sohbetlerle ve anlattığı hikâyelerle herkesi güldürüyordu. Hasibe gittikçe daha büyük bir hayranlıkla seyrediyordu Fikri'yi. Karşısında oturan bu adam tam bir beyefendi idi. Üzerindeki gri takım elbisesi, kolalı gömleği ve gömleğinin kol manşetlerindeki pırıl pırıl gümüş kol düğmeleri, o kadar çok yakışmıştı ki Fikri'ye, Hasibe bu evlilik işinin bir an önce gerçekleşmesi için dua etmeye başlamıştı içinden.

Misafirlikleri süresince de bu isteğinden bir dakika dahi vazgeçmedi genç kız. Annesi ve yengesi artık bu iş olmuş gibi bakıyorlardı. Yanında konuşmasalar da, yalnız kaldıklarında gerçekleşecek bu evliliğin planlarını yaptıklarını biliyordu Hasibe. Fikri birkaç gecenin dışında eve hep erken gelmişti. Birkaç seferinde baş başa sohbet etme imkânını bile bulabilmişlerdi. Bu sohbetlerde, Fikri'nin o geniş bilgisi, her konuda konuşabilecek kadar birikimli olması, genç kızı sevindirmiş ama aynı zamanda korkutmuştu da. Kendisi böyle bir adama yetebilecek miydi acaba? Belki bir gün Fikri ondan sıkılabilirdi. Çünkü farklı bir terbiye ile farklı ortamlarda yetiştirilmişlerdi. An-

latılanlara göre annesi, kendi annesinden, yani Bahar'dan çok farklıydı, babası ile evlendikten sonra da iyice değişmiş ve çevresinde gördüğü tutucu havanın etkisiyle kızlarını okula göndermemekte inat etmişti. Halbuki herkes, Bahar'ın ve Ömer'in ne kadar okuma ve öğrenme meraklısı olduğunu anlatır dururdu. Belki de annesinin çok erken yaşta evlenmiş olması ve bir yerde en önemli yaşlarını ailesi ile birlikte değil de, kocasının çevresindekilerle geçirmiş olmasının bunda büyük etkisi olmuştu. Hep evde oturan, kocasının sözünden çıkmayan bir kadındı annesi, çocuklarını da kendisi gibi yetiştirmeye çalışmıştı. Bu nedenle kızlar içine kapanık ve dış dünyayla fazla alakası olmayan bir şekilde büyümüşlerdi. Çocukluklarından beri sadece, iyi bir eş ve iyi bir anne olmaları için eğitilmişlerdi.

Herkesin genç kızı güzel bulmasına rağmen, o kendini o kadar da güzel bulmamaktaydı. Özellikle de İstanbul'a geldikten sonra annesi ve yengesi ile yaptığı ufak gezintilerde gördüğü kadınlara, genç kızlara baktıkça, onların giyim kuşamlarını, dışa dönük davranışlarını gördükçe iyiden iyiye kendine olan güvenini yitiriyordu.

Fikri ise yapı olarak babası Bekir'e, en çok da dedesi Ömer Bey'e benzemekteydi. Dış görünüşündeki intizam ve bakımın ötesinde, sahip olduğu engin fikirler, beyefendi tavırları ve genç yaşına rağmen o, gün görmüş geçirmiş hali, Hasibe'ye göre ikisinin arasında kapanması çok zor bir uçurum yaratmaktaydı. Şimdi nasıl isterdi bu bilgili adamın karşısında söyleyebilecek daha fazla bir şeyleri olmasını. Oysa şimdi sadece onu dinlemekle yetiniyordu. Çok da çirkin değildi ama bu yeterli olur muydu, böyle bir adamı mutlu edebilmek için? "Hiç sanmıyorum," dedi kendi kendine, "kim bilir İstanbul'da kimler vardır onun peşinde?"

Oysaki genç adam aralarındaki belirgin yaşam farkına karşın hiç küçümsememişti genç kızı, her zaman kibar ve saygılı davranıyordu. Hasibe, Fikri'nin son derece bonkör olduğunu ise kısa zamanda anlamıştı. Karşısında duran ideal bir koca adayı idi aslında ama kendisinin bu adam için ideal olup olmadığına bir türlü karar veremiyordu.

Öte yandan, Fikri için annesinin ve halasının planlarını anlaması hiç zor olmamıştı. Bu ziyaretin, bir evlilik hazırlığı olduğunu Hasibe'yi ilk gördüğü andan itibaren hissediyordu. Evlilik fikrine karşı değildi ama bir zamanlar kardeş gibi gördüğü bir kızla evlenmeyi tam olarak içine sindiremiyordu, bu işin nasıl olacağı konusunda endişeleri vardı. Sonra onun İstanbul'da yaşamak isteyip istemediğini de bilmiyordu. Buradaki görevini bırakıp Kayseri'ye dönmesi artık olanaksızdı. Uzun zamandır İstanbul'daydı ve burada yaşamaya alışmıştı. Arkadaşları vardı ve onlarla paylaştıklarını da seviyordu Fikri. İstanbul muammasını çözeli çok zaman olmuştu, şimdi artık bu şehrin ona sağladığı nimetleri yaşamaya başlamıştı. Buraya geldiğinden beri kendini her açıdan geliştirmiş, işinde başarılı olmuş, çevresince sevilen ve sayılan bir insan halini almıştı. Bu küçük kız onun hayatını ve arkadaşlarını kabul edebilecek miydi? Her şeyden önemlisi kendisini onlarla paylaşabilecek miydi? Cevabı olmayan bu sorulara rağmen annesinin ne kadar ısrarcı olduğunu bilen genç adam, bu işin eninde sonunda olacağını da hissediyordu.

Tahminlerinde yanılmadığını birkaç gün sonra anladı. Kayseri'den gelen yeni birkaç misafirden sonra, aslında Hasibe'nin buraya temelli kalmaya geldiğini öğrendi. Bir akşam annesi ile yaptığı görüşme sonunda her iki tarafın da bu işe razı olduğunu ve Hasibe'nin babasının hayatta olmaması nedeniyle nikahı İstanbul'da kıyabilecekleri söylenmişti Fikri'ye. Annesine göre artık onlar nişanlı sayılıyorlardı, onun için de bir an önce hazırlıklara başlamaları gerekiyordu. Fikri ise senelerce kocasının ve kızının arkasından göz yaşı dökmüş yaşlı annesine "biraz daha bekleyelim, daha erken" demeye bile fırsat bulamadan, Hasibe'nin, müstakbel karısı olmasını sessizce kabullenmişti.

Kurtuluş Savaşı devam ederken ve İstanbul, işgal kuvvetlerince istila edilmiş bir haldeyken, nişanlısına İstanbul'u tanıtmaya başladı genç adam. İlk zamanlar, genç kızı, kendisine aldığı hediyeleri giymesi ya da kullanması için ikna etmeye uğraşmakla geçti. Genç adamın amacı kızın burada kendisini

yabancı hissetmemesini sağlamak, çevresinde gördüğü diğer kadınlara özenerek yersiz bir aşağılık kompleksine kapılmasını önlemekti. Müstakbel karısının oldukça güzel bir genç kız olduğunu düşünüyordu, bir parça çaba ile herkesin dönüp bakacağı daha alımlı ve zarif, bundan da önemlisi kendine güvenen bir kadın halini alacağından o kadar emindi ki, elinden geldiğince ona yardımcı olmaya gayret ediyordu. Ancak genç kızın üzerinden atamadığı o tutucu tarafı, zaman zaman aralarında ufak tefek sorunlara neden oluyordu. Onun kalbini kırmaktan korkan Fikri, fazla üzerine gitmeden, nişanlısının yeni hayatına uyum sağlayabilmesi için destek olmaya çalışıyordu.

Çok kısa bir süre sonra iki genç, aile arasında kıyılan nikahla evlendiler. Meyile'nin ve diğer konukların Kayseri'ye dönmesi ile birlikte her şey yine eski halini almıştı. Tek bir fark vardı Fikri için, akşamları onu evde bekleyen karısı ve bu evliliği sürdürme konusundaki çabaları.

Alıştığı özgür yaşamdan vazgeçmek çok kolay olmamıştı, işten sonra arkadaşları ile gittiği yerlere artık gitmiyordu. Hasibe'nin mutsuz olmaması, kendini yalnız hissetmemesi için işten çıkar çıkmaz eve geliyordu. Ancak çok kısa bir zaman sonra, Hasibe'nin probleminin sadece giyim kuşamla sınırlı olmadığını öğrendi. Genç kadın eve gelen konuklarla ya da Fikri'nin zorlamasıyla gittiği akşam gezmelerinde kimseyle konuşmuyor, küçük bir kız çocuğu gibi yüzünü asarak bir köşede oturuyordu. Konuşulan konu ne olursa olsun, Hasibe hiçbirine katılmıyordu. Aradan çok uzun zaman geçmeden, bu sefer de Fikri'nin her gece evde içmeyi alışkanlık haline getirdiği rakı, karı-koca arasında problem olmaya başladı. Arada bir akşam yemeklerine gelen arkadaşları ve bu ziyaretlere karısının gösterdiği tepkiler, Hasibe'nin gittikçe içine kapanması, yavaş yavaş Fikri'nin bu işin en başından beri duyduğu endişelerde ne kadar haklı olduğunu ortaya çıkarıyordu. Uyum sağlayamamıştı genç kadın, kocasının yaşamına, kapalı bir çevrede büyümüş olması ve yapı olarak babasından çok farklı bir erkekle aynı evde yaşıyor olması, onu zaman zaman, içerisinden bir türlü çıkamadığı bunalımlara sokmaya başlamıştı.

İçki içmek, kocasının arkadaşları dahi olsa, başka erkeklerle sohbet etmek, onların karşısına Fikri'nin her zaman olmasını istediği gibi bakımlı ve şık çıkmak ters geliyordu genç kadına. Hem konuştukları konulara o kadar yabancı kalıyordu ki, "eğer bir soru sorarlarsa ne yaparım" paniği ile ortada görünmemeyi tercih ediyordu hep. Sonra o cicili bicili kıyafetlere de hiç alışamamıştı Hasibe. Savaş yılları olmasına karşın, Fikri'nin bin bir güçlükle bulduğu, getirttiği elbiseleri ve ayakkabıları bir türlü kendisine yakıştıramıyor, türlü bahaneler öne sürerek, pazen elbisesini ve düz siyah ayakkabılarını ayağından çıkarmıyordu.

Bu sorunlar karı-kocanın arasında gittikçe onarılması güç yaralar açmaya başlamıştı. 1920 senesinde kızları Ferhunde'nin doğumu bile onları pek fazla yaklaştıramadı. Hasibe artık kendini tamamen çocuğunun bakımına vermişti. Fatma ile birlikte sabahtan akşama kadar bebekle uğraşıp duruyorlardı. Kocası ile neredeyse konuşmuyordu bile genç kadın. Fikri, kızının doğumundan sonra uzunca bir süre mazbut ev yaşantısını sürdürmüş, ancak Hasibe'nin gittikçe uzaklaşan tavırları ve kendi tercih ettiği yaşam biçiminin doğruluğuna olan inancı sonucunda, tekrar bekârlık günlerindeki gibi yaşamaya başlamıştı. Karısı, sanki evde kalan bir akraba ya da annesinin uzaktan bir yakınıymışçasına yaşayıp gidiyorlardı.

Hayatında bu gelişmeler olurken, henüz yirmi altı yaşında olan Fikri, çevresindeki "beylerbeyi" lakabına uygun olarak, iş ve arkadaş çevresi tarafından gördüğü saygı ve sevgi ile, evdekinden farklı bir yaşamı sürdürüyordu. Artık karısından, dışarıda ya da evde konukları olduğu zaman ona eşlik etmesi şeklindeki taleplerinden de vazgeçmişti genç adam. Evlendikleri günden beri Hasibe'ye aldıkları, dolaptaki yerlerinde hiç bozulmadan duruyorlardı. Karısı, üzerindeki uzun elbisesi ve başına bağladığı eşarbıyla bütün gün Ferhunde kucağında, iki katlı evin içerisinde dolaşıp duruyordu. Ne eve giren gazeteler, ne Fikri'nin, kütüphanesinde özenle sakladığı kitaplar, hiçbir şey ilgisini çekmiyordu Hasibe'nin.

Fatma, genç çiftin arasındaki soğukluğu hissediyor ancak ne oğluna, ne de gelinine bir şey söyleyemiyordu. Birkaç kez

"bebeğe ben bakarım, siz arkadaşlarınızı ziyarete gidin" dediyse de Hasibe'nin şiddetli itirazı üzerine bu çabasından da vazgeçmişti. Oğlunu çok iyi tanıyan yaşlı kadın bu evliliğin çok sürmeyeceğini hissediyordu. Yalnız Fikri'nin kızına olan düşkünlüğüne güvenerek bir parça da olsa umutlanıyordu. Birkaç sene sonra doğan Saadet'in varlığı ise yaşlı kadının bu konudaki umutlarını iyiden iyiye arttırmıştı. Fikri hiçbir zaman çocuklarından ayrı kalamazdı. Bu nedenle de karı-kocanın aralarında ne geçerse geçsin bu evlilik yürüyecekti.

Saadet'in doğumunun üzerinden bir sene geçmeden Fikri'nin Ankara'ya tayini çıktı. Fatma ve Hasibe, İstanbul'da kalmaya kararlı bir şekilde Fikri'ye Ankara'ya gelemeyeceklerini söylediler. Orada yeni bir ev kurmak, taşınmak, hele bir de iki küçük çocukla çok zor olacak diyerek Fikri'nin tek başına gitmesini önerdiler. Çocuklarından ayrı kalmanın dışında bu fikirde genç adamı rahatsız eden bir taraf yoktu aslında, ne de olsa İstanbul'da da yalnız yaşıyor gibiydi ancak Ferhunde ve Saadet olmadan, onları görmeden nasıl durabilecekti, işte onu düşünemiyordu.

Birkaç hafta içerisinde tamamlanan hazırlıklardan sonra Ankara'ya gitmeye hazırdı artık Fikri. O gece masanın başında bütün aile oturmuş, uzun zamandan beri ilk defa hep birlikte yemek yiyorlardı. Hasibe, Saadet'i yatırıp geldikten sonra, kucağında Ferhunde ile oturan kocasına baktı dalgın dalgın. Masanın üzerindeki yiyecekleri birer birer Ferhunde'nin ağzına veriyordu Fikri, bir taraftan da kızına neşeli bir hikâye anlatıyordu. Ferhunde kıkır kıkır gülerek babasının uzattığı yemekleri havada kapmaya çalışıyordu. Onları böyle görmeyi çok seviyordu aslında genç kadın. Hiçbir zaman kocası ile bu kadar yakın bir ilişki kuramamıştı. Belki başlarda denemiş ama sonradan vazgeçmişti, ona ulaşmak çok zor ve yorucu geliyordu Hasibe için. Evlenmeden önce korktuğu her şey başına gelmişti, kocasına yetemeyeceğini anlayınca onun karısı, hatta arkadaşı bile olmaktan da umudunu kesmişti. Çocuklarının annesi idi sadece, son zamanlarda bu bile genç kadına yeter olmuştu. Hiçbir zaman kalbini kırmamıştı Fikri onun, bir say-

gısızlığını ya da boşvermişliğini de görmemişti aslında. Ne de uğraşmıştı genç adam, kendisine uyum sağlasın, her şey yoluna girsin diye ama yapamamıştı Hasibe. O yaklaştıkça, ısrar ettikçe, belki inadından, belki kıskançlığından daha fazla kaçmıştı kocasından. Fikri de ancak bir süre dayanmıştı bu inatlaşmalara, en sonunda pes edip geri dönmüştü kendisinden önceki hayatına.

Her şeyin farkındaydı aslında genç kadın. Fikri, onun sadece evle ve çocuklarla ilgilendiğini düşünüyordu, ancak onun gözünden bir şey kaçmıyordu. Sadece sessiz kalmak ve konuşmamak daha çok işine geliyordu Hasibe'nin. Kocasının hayatına giren kadını da, ilk günden beri biliyordu aslında. Eleni isminde bir Rum'du, birkaç gece önce, Ahmet'le Fikri konuşurlarken duymuştu bu adı. Kendisinin uyuduğunu düşünen iki arkadaş, rakı masasında devam eden bir sohbet sırasında bahsetmişlerdi ondan. İlişkilerinin ne zamandır devam ettiğini tam olarak duyamamıştı ama tahmin edebiliyordu. Hasibe'nin aklına bu isim gelir gelmez tüyleri diken diken oldu. "Ne zaman buluşuyorlardı acaba, tabii işten sonra olmalı, eve çok geç geliyor ya da yemeğini yiyip çıkıyor hemen, herhalde çok güzeldir, üstelik sohbet edip içki de içebiliyordur onunla" dedi kendi kendine. Nasıl olmuştu bu, nasıl bu hale gelmişti her şey, evliliklerinin ilk günlerindeki o sevgi dolu adam şimdi artık kendisini unutmuş, başka bir kadına veriyordu sevgisini.

Karşısında kızıyla sarmaş dolaş oturup oynayan, rakısını içen kocasının karşısına dikilip "her şeyden haberim var, sen beni aptal mı sandın" diye bağırıp çağırmak, hatta üzerine atlayıp onu tokatlamak geliyordu içinden ama yapamadı. Fikri'nin macerasını öğrendiği o akşam bile sesini çıkarmamıştı. Komşusu Hacer'in kocasının getirdiği haberi duyduğunda ve onların da bu ilişkiden haberdar olduklarını öğrendiğinde, sadece çok utanmıştı. Kadına bir cevap dahi veremediğini düşünüyordu şimdi. "Belki bu ilk değildi, eminim son da olmayacak" diye geçirdi aklından. "Şimdi Ankara'ya da gidiyor, hem de tek başına. Kim bilir...?"

"Ne düşünüyorsun Hasibe, öyle diktin gözlerini bana?"

"Yok bir şey, bavulunda eksik bir şey var mı acaba? diye düşünüyorum."

"Bu kadar dertlenmene ne gerek var, eksiği alırım Ankara'dan. Başka şey mi bulamadın sıkılmak için, hem de bu son gecemizde."

"Neden son gecemiz olsun, gider gelirsin hayırlısı ile."

"İyi o zaman, hadi gül biraz da seni öyle hatırlayayım. Uzun zaman oldu, en son ne zaman gülmüştün farkında bile değilim."

"Bilmem. Çok uzun zaman önce herhalde."

"Doğru ya, çok uzun zaman önce gülümsüyordum ama bunun suçlusu o değil ki... Belki de ikimiz bilmiyorum..."

"İstersen annemle çocukları alıp Kayseri'ye gidin benden sonra, bir değişiklik olur sizin için. Gerçi bu günlerde yolculuk yapmak biraz tehlikeli ama sana iyi gelecekse gitmeden ayarlayayım yerinizi."

"Yok aman kalsın. İki çocuk, bir de yaşlı kadın, ne işim var yollarda? Biz burada kalır senin dönüşünü bekleriz."

"Gene yaptım işte yapacağımı" dedi kendi kendine, "Ne olur sanki 'evet giderim Kayseri'ye' diyebilsem. O beni karşısında böyle görmek istiyor, kendine yeten, cesur ve hayatı yaşamayı bilen bir karısı olsun istiyor. Her şeye rağmen hâlâ deniyor beni, nasıl da belki kabul ederim diye umutla bakıyor gözlerime."

"Eh sen bilirsin, ben söylemiş olayım da, ancak ben gittikten sonra fikir değiştirirsen bana bir haber yolla, dairedeki çocuklardan birine ulaşır, gönderirim yardımınıza."

"Bakarız, hadi oyalanmadan bitirin yemeğinizi. Ferhunde'nin de uyku saati geldi."

Saadet'in içerden gelen ağlama sesini duyar duymaz fırladı oturduğu yerden, basma elbisesinin eteklerini toparlayarak koştu kızının odasına doğru.

Ayrılık zamanı geldiğinde Fikri'nin en zoruna giden kızları ile kucaklaşmak olmuştu, karısını ve annesini öptükten sonra trene binerek el salladı istasyonda bekleyen ailesine. Ankara'da

arkadaşı ile tuttuğu eve kadar bu kompartıman içerisinde geçireceği çok uzun saatleri vardı Fikri'nin. Eğer yapabilirse birkaç ay içerisinde tekrar tayinini İstanbul'a aldırmayı şimdiden planlıyordu kafasında.

Ankara'da, Ulus'taki küçük evde ve Ankara Tapu Dairesi'nde geçirdiği altı ay gibi kısa bir süreden sonra tekrar İstanbul'a döndü Fikri. Ailesini yanına aldıramadığını gerekçe göstererek tayinini yaptırmıştı. Kızları gözünde tütüyordu genç adamın, Ankara'da bulunduğu süre içerisinde annesinin hastalığını öğrenmiş, bu nedenle bir an önce eve dönmek için elinden geleni yapmıştı.

İşte yine eski ahşap evin büyük kapısının önünde duruyordu. Geliş saatini özellikle bildirmemişti evdekilere. Sürpriz yapmak istiyordu, çocukların yüzündeki ifadeyi görmek için sabırsızlanıyordu. Bir bavul dolusu hediye getirmişti hepsine, karısının kullanmayacağını bilse de Ankara'da yeni açılmış olan bir mağazadan elbise, ipek çoraplar ve bir de çok şık bir şapka vardı hediyelerin arasında. "Uzun zamandır birbirimizi görmedik. Belki bir şeyler değişmiştir" diye düşünüyordu kendi kendine.

Kapıyı açtığında karşısına karısı çıktı ilk önce. Şaşkın gözlerle bakıyordu Hasibe kocasına, "ne kadar da yakışıklı görünüyor" diye geçirdi içinden. "Unutmuşum, bu adam hep böyle güzel mi bakardı, yoksa altı aylık ayrılık mı yaptı bunu? İşte yine kolalı gömleği, gümüş kol düğmeleri, nasıl oluyor da hep yeni tıraş olmuş gibi duruyor. Bir de benim halime bak, saçım başım darmadağınık, elimde bir çalı süpürgesi zaten temiz olan taşları süpürüp duruyorum. Biraz sonra da söylenecek en son şeyi söyler, gene kırarım kalbini..."

"Neden geleceğini haber vermedin?"

"Sürpriz yapmak istedim size, sevinmedin mi? Yoksa başka birini mi bekliyordun?"

"Aman Fikri nereden çıkarıyorsun? Sevinmez olur muyum, sevindim tabii, çocuklar koşun, bakın kim geldi!"

Gürültüyle evden çıkan kızlarını gören Fikri'nin gözleri doldu, aklına seneler önce dergâhın avlusunda bağrışarak ko-

şuşturan kardeşlerinin görüntüsü gelmişti. Onlar da yalnız kalmışlardı, altı aydır kızları da yalnızdı. Bir daha onları bırakmayacağına söz verir bir tavırla sarıldı ikisine de. Karısı ise hep aynıydı, üstelik sanki altı ayda çökmüş, ufalmış gibi göründü gözüne. Sarılmak istedi ama Hasibe'nin utangaç bir tavırla geri kaçması engel oldu buna.

Günler, altı ay öncesinin benzeri gibi geçmeye başlamıştı bir süre sonra. İlk haftalardaki özlemin getirdiği beraberlik, yerini tekrar Fikri'nin dışarıdaki, Hasibe'nin ise evdeki yalnızlığına bıraktı. Herkes her şeyi kabullenmiş gibi görünüyordu. Fatma Hanım, oğlunun dönüşüyle tekrar sağlığına kavuşmuş, artık iyiden iyiye her şeyden elini eteğini çekmiş olan Hasibe ise, içine düştüğü bunalımın etkisi ile günlerini camın önündeki divanda oturup dışarıyı seyrederek geçirir olmuştu. Çocuklarla da ilgilenmez bir haldeydi artık genç kadın. Fikri'nin dönüşü onu neşelendireceğine, iyice içine kapanık bir hale getirmişti. Bazı geceler çok geç saatlerde eve gelen kocasına gözünü dikip bakıyor, ağzından en ufak bir kelime dahi çıkmıyordu. Fatma birkaç kez oğlu ile konuşmaya çalışmış ama aldığı cevap hep aynı olmuştu, "sen bu işe karışma anne" diyen genç adamın gözlerinde "bunun böyle olacağı belliydi" ifadesini yakalamıştı çoğu zaman yaşlı kadın.

Artık her şeyin sonunun yaklaştığını hissediyordu, hangisi bu işi kestirip atacaktı acaba? Hasibe'nin böyle bir ayrılığa dayanamayacağını düşünüyordu, belki ona kalsa bu durum hayatlarının sonuna kadar devam eder giderdi ama ya Fikri? Tüm çevresi ile ilişkisini kesmiş, iyice içine kapanmış bir kadınla daha ne kadar aynı evde oturabilirdi. Üstelik karısı, çocuklarla da ilgilenmez olmuştu ne zamandır. Ferhunde, küçük kardeşine bakıyor ve ilerleyen yaşı sayesinde annesi ve babasının arasındaki gerilimi çok yakından görebiliyordu. Gelecek sene okula başlayacak olan küçük kız, babasının bir kopyası olmuştu, tavırları, bakışları bile aynıydı. Ancak mutsuz görünüyordu, diğer yaşıtları gibi sokakta oynamak yerine hep evin içerisinde, annesinin etrafında pervane oluyordu. Yaşlı kadını en çok üzen de, torununun bu durumu olmuştu. Artık bir an önce bu işin

sonuçlanmasını istiyordu, böylece herkes yeni hayatına uyum sağlayacak ve başına gelenlere katlanarak yaşamayı öğrenecekti. Böylesine büyük bir belirsizlik evde ne huzur ne de mutluluk bırakmıştı.

Fatma Hanım'ın çok beklemesine fırsat kalmadan bir gece evde büyük bir kavga koptu. Akşamın ilerleyen saatlerinde eve gelen oğlunun, anahtarıyla kapıyı açtıktan sonra, yavaş yavaş üst kat merdivenlerini çıkmaya başladığını duyuyordu Fatma yattığı yerden. Normal sayılmayacak bir biçimde Hasibe'nin de salonda sinirli bir şekilde gezindiğini hissetti. Gelininin sessiz haline alışkın olan kadın, bu gece çıkabilecek bir kavganın ihtimali ile yatağından doğruldu, daha kapıya gelmemişti ki içeriden genç kadının bağırışları duyuldu, Fikri'den hiçbir ses gelmiyordu. Kapıyı aralayarak başını dışarı uzattı, Hasibe bir taraftan ağlıyor, bir taraftan bağırıyordu:

"Yeter artık! Her gece seni mi bekleyeceğim ben, ne zaman herkes gibi işten çıkıp eve geleceksin?"

"Yat yatağına Hasibe. Sinirlerin bozulmuş senin."

"Sence normal değil mi bu ha? Böyle evlilik olur mu, cevap ver bana?"

"Bu soruyu sormakta biraz gecikmedin mi?"

Hasibe aldığı bu cevabın etkisiyle biraz daha yüksek sesle ağlayarak odasına doğru koştu. Fatma kapısını kapatıp kapatmamak konusunda tereddütlü bir şekilde oğluna bakıyordu. Fikri, annesini o halde görünce, gülerek baktı yaşlı kadına:

"Hadi sen de yat artık anne. Bu geceden sonra yaşayacağın hiçbir şey sürpriz olmasın senin için, iyi geceler."

Bu kavganın üzerinden çok uzun bir zaman geçmeden, bütün mahallenin birbirine girdiği gün de, böyle bir gecenin sabahıydı. Fikri işe gitmek için yataktan kalkmış, ancak karısını hiçbir yerde bulamamıştı. Annesini uyandırıp sorduğunda, yaşlı kadının suratındaki ifadeden onun da bir şey bilmediğini anlamıştı. Kızlara fark ettirmeden yapılan tüm araştırmalar sonuçsuz kalmış, öğle saati olmasına karşın Hasibe'nin nerede olduğu bulunamamıştı.

Fikri tekrar odaya girip komodinin üzerindeki mektubu gördüğünde karısı için duyduğu endişe hat safhaya ulaşmıştı artık.

"Fikri,

Ferhunde ve Saadet'i sana bırakıyorum, annemin ve senin onlara çok iyi bakacağınızdan eminim. Ben Kayseri'ye dönmek mecburiyetindeyim. Hem senin, hem benim ruh sağlığım açısından, en doğru kararın bu olduğuna inanıyorum.

Yaptıkların için seni suçlamıyorum ama bütün bu olanlardan dolayı kendimi de suçlamak istemiyorum. Biz, yanlış verilmiş bir evlilik kararının sonuçlarını yaşadık. Umarım beni affedersin. Boşanmamız için gereğini yapacağından eminim.

Hasibe"

İlk defa karısının el yazısını gördüğünü düşündü genç adam ve ilk defa Hasibe ona "Bey" demiyor, "siz" diye hitap etmiyordu. Karısının bütün sıkıntısını ellerinin arasında tutuyormuş gibi hissetti Fikri kendisini. Sorun Hasibe'nin aslında onu hep "bey" diye hitap edilecek ve "siz" diye konuşulacak birisi olarak görmesiydi. Hiçbir zaman, içine sindirerek "Fikri" diye seslenebileceği bir eş olmamıştı, Hasibe bunu hiçbir zaman kabullenememişti.

En zor konuşmayı yaptı çocukları ile o gün Fikri ve Hasibe'nin Kayseri'ye, Gesi Bağları'ndaki eski, ahşap eve sağ salim döndüğünü öğrendikten sonra da bir daha bu konuyu hiç açmadı.

Üçüncü Bölüm

Fikri Bey
Afife Hanım

Üsküdar vapuru düdüğünü çalarak yaklaşıyordu iskeleye. Denizin rengi gelmekte olan fırtınadan dolayı koyulaşmış, dalgalar yavaş yavaş daha şiddetli çalkalanmalar için hazırlanır olmuştu. Kıyıda sakince duran ahşap evler, her seferinde çalan vapur düdüğüne karşılık verir gibi selam durmuşlardı gene. Yer yer yıpranmış tahtaları, günler geçtikçe biraz daha soluyor, biraz daha renk değiştiriyordu. Evler barındırdıkları insanlara olan borçlarını, güçleri yettiğince ödemeye çalışıp onları en şiddetli fırtınalardan korurken, sahipleri büyük bir aldırmazlıkla, birbirlerine paslı çivilerle sabitlenmiş tahtaların, geçen senelere nasıl da direnmeye çalıştığını görmezlikten geliyorlardı.

Oturduğu tahta sıranın üzerinde kıpırdandı genç adam. Ceketinin yakalarını kaldırıp elleri ile dizlerini ovuşturdu. Havanın soğuk olmasına rağmen içeride oturamamıştı. Sonbaharı, bütün bir kış boyunca içinde saklamak istermişçesine, kendini derin soluklar almaya zorlayarak dışarıda kalmayı tercih etmişti.

İki kızı ve annesi ile yaşadığı hayat, Hasibe'li hayatından çok daha sakin geçiyordu. Fikri, karısından ayrılalı beri akşamları işten çıkıp eski dostu Nazmi'yle buluşuyordu. Birlikte birkaç karafaki dolusu rakıyı içerken geçmişten ama en çok da gelecek günlerden bahsediyorlardı. Nazmi bir süre sonra evlenecekti. Acıklı bir aşk hikâyesiydi yaşadığı. Bazen ne yapacağını bilemeden saatlerce derdini anlatır ya da ağzından tek kelime çıkmadan, dalgın gözlerle otururdu. Fikri ile yaptıkları sohbet-

ler daha çok bir akıl alışverişi idi aslında. Sevgilisi Feryal'in daha önce birlikte olduğu adamı unutmasını yıllar boyunca beklemişti. Onu bu evliliğe razı edebilmek için öyle çok uğraşmıştı ki, kendi bile inanamıyordu yaptıklarına. Başka birine âşık olduğunu söyleyen bir kadınla evlenme fikri, önceleri onu çok korkutmuş, ancak zamanla Feryal'den vazgeçemeyeceğini anlayınca, bir hayalet gibi aralarında gezinen bu rakiple mücadele etmeye karar vermişti. İşte Fikri onun bu zor zamanlarında hem akıl hocası hem de dert ortağı olmuştu. Nazmi'nin kadını ne kadar sevdiğini bildiği için elinden gelen her şeyi yapmaya çalışıyordu.

Feryal otuzlu yaşlarının sonunda, kendi başına yaşayan, zamanın şartlarına göre iyi sayılabilecek derecede bir eğitim almış, değişik bir kadındı. Resim yapma tutkusu, onun sabit bir işte çalışmasına engel oluyor, ileride tanınmış bir ressam olacağı inancıyla tüm vaktini tuvalinin başında geçiriyordu. Fikri her zaman bu dik başlı ve başına buyruk kadını takdir eder, Nazmi ile yaptıkları kavgalara şahit olduğunda genç kadının tarafında olmayı tercih ederdi. Arkadaşının ona olan bu aşkını anlayabiliyordu, başkasına âşık olduğunu hiç çekinmeden söyleyen ve bu aşkı sonuna kadar savunan bir kadının dürüstlüğü, hele ki birlikte olduğu adama bunu cesurca söyleyebilmesi, onu gözünde daha da büyütüyordu.

Feryal, Nazmi'den önce kendisinden yirmi iki yaş büyük birine âşık olmuştu. Adamın kısa süreli bir beraberlikten sonra Feryal'den ayrılması, aslında onu hayatına tam anlamıyla bile sokmamış olması, genç kadını hiç yıldırmamıştı. Aylar, hatta yıllar boyunca bu sevginin peşinden koşup durdu. Sevgili, dost, arkadaş ya da sadece bir tanıdık olarak bile o adamın, Üsküdar'da yaşayan, Üsküdar tutkunu ve hayatını yazarak kazanan o adamın yanında olabilmek için elinden geleni yapmıştı. Bu semte taşınmış, onun yazdığı kitapları okumuştu. Fransızca'yı çok iyi bilen ve kullanabilen sevgilisini her an yanındaymış gibi hissedebilmek için, bulabildiği tüm Fransızca şarkıları dinler olmuştu. Resimlerinin konusu bile Üsküdar'ın değişik sokaklarının görüntüleriydi uzun zamandır.

Henüz Nazmi, ona evlenme teklifi etmeden önce, Fikri, Feryal ve Nazmi'nin birlikte içki içtikleri bir akşam, içkiyi biraz fazla kaçıran genç kadın, Fikri'nin senelerce aklından çıkmayan bir itirafta bulunmuştu. Gözleri dolu dolu olmuş, yanakları kızarmış ve çektiği ızdırabı sanki kelimelerle anlatamayacakmış endişesiyle söylemişti hissettiklerini. İlk defa bu kadar açık konuştuğunu duyuyordu genç kadının:

"Ben ona neden âşık oldum biliyor musunuz? Çünkü o bana âşık olmayı hatırlattı. Hani hayatın o dümdüz giden, her şeyine alışmış olduğun günlerin sıradanlığında koşturup dururken bazı şeyleri unutursun ya, işte böyle bir gündü. Ben de gerçekten bu duyguyu hatırladım ve onu sevdim. Kalbimi çatlatırcasına sevdim. Bu sevgi gün geçtikçe anlam kazandı, büyüdü ve sonra gene onun hatırlatmasıyla toparlanıp tekrar geldiği yere döndü. Aslında gizlendi demem daha doğru olur, kendimi korumak için sakladım onu. Baktım ki aşkta olması gereken gurur, benim ellerimde parçalanıp gidiyor, onun karşısında küçülmemek, yok olmamak için ben sakladım."

Feryal bunları anlatırken, bir taraftan içiyor, bir taraftan sanki karşısında "eski" dediği ama bir türlü içinde eskitemediği sevgilisi varmış gibi ellerini kollarını sallayarak heyecana kapılıyordu. Fikri gözlerinden ateşler çıkan bu kadını dinlerken, Nazmi'nin zavallı aşkını düşünüyor, bir yandan da kadına olan saygısı gittikçe artıyordu.

"Evet, sakladım ama en acısı ne oldu biliyor musunuz beyler? O bana hiç inanmadı, aramızda dağlar kadar duran yirmi iki yaş büyüdü, büyüdü... Ya beni çok fazla küçümsedi ya da kendini. Ama işte sonuçta beni başka bir erkeğe ve başka bir aşka umutsuz bırakarak gitti. Bundan sonra gene severim herhalde belki de hiç sevmem. Ancak bildiğim bir şey var ki bir sonrakinin onsuz yaşanacağını bilmek, beni biraz küskün, biraz yanlız biraz da neşesiz bıraktı. Onun olduğu kısacık günlerde, sabahlar mis gibi ekmek kokardı. Ne bileyim sabah gibi sabah kokardı işte. Akşam olacak diye sevinerek beklediğim gündüzlerim vardı. Artık öyle değil, artık ne hissettiğimi, ne yaşadığımı bile bilmiyorum..."

Fikri hiç kimseye karşı böyle bir aşk duymadığını düşündü. Feryal anlattıkça aklına Hasibe geliyordu. O anda karşısında oturan kadınla hiçbir benzerliği olmayan eski karısında bu tutkunun birazı bile yoktu. Eğer olsaydı belki her şey çok daha farklı olabilirdi. Sonra dedesi ve büyükannesini düşündü: Bahar ve Ömer'in birbirlerine olan düşkünlüğü bütün ailece bilinirdi. Güzel, büyük ve doğru dürüst bir aşktı onların yaşadığı.

"Neyse lafın kısası, o, bir akşam ilişkimizi bitiriverdi. Önce inanmadım. Belki bir süre sonra her şey düzelir dedim. Ama olmadı, çıkıp gitti hayatımdan. Bir daha da dönmedi. Benim de onu unuttuğumu düşünüyordur şimdi. Oysa ki ben, onu sadece kendim için bile olsa, hayatımda tutabilmek uğruna, bu sevgiyi unutmamak için neler yapıyorum bir bilseniz. Mesela ona söz vermiştim, resim yapmaya hep devam edeceğim demiştim. Şimdi tablolarımı öyle bir hırsla yapıyorum ki sadece o, bir tek o görebilsin diye meşhur olmak bile istiyorum. Belki bu yolla beni hatırlar da ben de onun hayatından hiç çıkmamış olurum. Yani hatırlar işte ne bileyim, her sokağa çıktığında ya da bir sergi falan gezdiğinde... Tablolarım hep en üstte durmalı, hep onun görebileceği kadar üstte..."

"Bırak Allah aşkına Feryal, ne biçim düşünceler bunlar böyle? Bırakıp gitmiş işte, daha ne bekliyorsun?"

"Ne o Nazmi, sen sadece seni seveni mi seversin? Senin aşkının daimi olması için âşık olduğunun hep senin yanında mı olması gerekir?"

"Elbette, yoksa ne anlamı olur ki?"

"Çok anlamı vardır Nazmi'ciğim. Seninkine, karşılık bekleyerek sevmek denir. Yani eğer karşılık görmezsen sevginden vazgeçebileceğin anlamına gelir ki bunun adına aşk değil, bencillik denir. Seni sevdiğinden emin olmadığın ya da seni çok da umursamayan bir çocuğu, bir arkadaşını, bir insanı sevmez misin ve sadece onu sevdiğin ama gerçekten sevdiğin için hangi şartta olursa olsun mutlu olmasını istemez misin? Peki bu karşı cinsten biri olunca değişen ne? Yani âşık oldum diyorsun ve her şeyi hallettiğini düşünüyorsun. O, sensiz mutlu oluyorsa neden bunu kabullenmek bu kadar zor oluyor ve neden onu

sevmekten vazgeçiyorsun? O mutlu işte, biliyorsun ki sensiz olmak onu daha iyi yapıyor. Senin sevgini daim kılan onun da seni sevmesi mi? Hayır, bu hiç de böyle değil benim için. Benim sevgimi daim kılan o kişinin ta kendisi. Bakışı, gülüşü, hayatı, hayatında değer verdikleri, bütün olarak onun kendisi işte. Şimdi böyle bir sevgiyi yaşarken o benimle değil diye, onu sevmekten vaz mı geçmeliyim?"

"İyi de bu zor bir durum, yani unutman gerekli diye düşünüyorum. Böyle umutsuz, yalnız..."

"Umutsuz ve yalnız olmak benim halletmem gerekli olan bir konu, ona olan aşkımın ya da onun bir suçu yok. Ben bunları hissediyorum diye, neden yıllar sonra derinden hissedebildiğim bir aşkı bitirip de onu cezalandırayım?"

Feryal kendinden farklı bir kişilik haline getirdiği aşkını anlatırken ve savunurken, Nazmi'ye verdiği acıları hiç fark edemiyordu. Fikri, genç kadının düşüncelerinden çok etkilenmiş de olsa, bu tartışmayı Nazmi'nin daha fazla acı çekmemesi için bitirmeye gayret etmişti. Her seferinde başladıkları sohbet, buna benzer atışmalarla son buluyordu. Ancak o gece Feryal'in itirafları Fikri'nin hayatının sonuna kadar yaşadığı ilişkilerde etkili olacaktı. Bir kadından bunları duymanın verdiği şoku uzun süre üzerinden atamadı.

"Umarım bu gece de buna benzer tartışmalar yaşamayız," diye geçirdi içinden. Vapur çoktan iskeleye yanaşmış, yolcular yavaş yavaş inmeye başlamıştı. Geminin pas rengine dönüşmüş halatları, taşlara her çarptığında ıslak ama ahenkli sesler çıkarıyordu. Büyük bir adımla halat öbeklerinin üzerinden atladı genç adam. Nazmi'nin eski kitaplar satan dükkânına doğru yürürken, önüne çıkan ilk bakkala girerek biraz peynir, bir parça helva ve biraz da zeytin aldı. Nasıl olsa o da bir şeyler hazırlamıştır, özellikle de rakıyı unutmamıştır. Yağmur şiddetini gittikçe artırmaya başlamıştı. Biraz önceki hafif esinti, yerini daha sert bir rüzgâra bırakmıştı şimdi. Evlerine dönen insanlar, ellerindeki paketleri düşürmemeye gayret ederek hızlı adımlarla yürüyorlardı. At arabalarının çıkardığı telaşlı sesler, yağmura karışıyor, tekerlekler etrafa sular sıçratarak ilerliyordu.

Fikri bir an bunlardan birine binmeyi düşündü ancak Nazmi'nin dükkânı fazla uzak sayılmazdı, yürümeye karar verdi. Ceketine biraz daha sarınarak adımlarını hızlandırdı.

Dükkânın son müşterileri de çıngıraklı kapıdan çıkarlarken Fikri, içeriye girmek üzereydi. Tam ortada yanan odun sobası içerisini oldukça iyi ısıtmıştı. Tahta zemin üzerindeki çamurlu ayak izleri, bugün buraya çok sayıda insanın girip çıktığını gösteriyordu. Duvarlar yerden tavana kadar kitapla doluydu. Yerlere üst üste sıralanmış olanlar, masanın üzerindekiler ve neredeyse koca bir yığın halinde duran dergi koleksiyonları dükkânın içerisinde büyük bir kalabalık oluşturuyordu. Nazmi masanın arkasında, gözünde tel çerçeveli gözlükleri ile oturmuş, her zamanki gibi bir şeyler karıştırıyordu. Fikri'nin içeriye girdiğini görmemişti bile.

"Sıkılmadın mı hâlâ çalışmaktan? Ben de sofrayı hazır bulacağım diye seviniyordum."

"Vay! Fikrim hoş geldin! Duymadım yahu içeriye girdiğini."

"Her zamanki gibi dalmışsın gene kitaplarına da ondan duymadın. Nasıl gidiyor işler? Müşterin çoktu galiba?"

"İyidir... İnsanlar hâlâ bu eski kitaplara para harcayabiliyorlar neyse ki yoksa ben ne yapardım bilmiyorum. Hadi geç otur şöyle, şimdi kurarız sofrayı, önce şunları bir kaldıralım masadan."

"Dur acele etme, yaparız birlikte. Bir parça peynir falan aldım."

"İyi ya, ben de rakıyı hazır etmiştim sabahtan. Feryal de uğrayacak belki, gerçi kesin gelirim demedi ama onun işi belli olmaz."

"Eh "belki" dediyse, gelir o. Nedir elindeki kitap, yeni mi geldi?"

"Sorma ya, dün adamcağızın biri gelip elindeki bütün kitapları sattı bana. Paraya sıkışmış. Senelerdir topladığı her şeyi bırakıp gitti. Bu da bir el yazması, cildi dağılmış ama sayfalar iyi durumda. Ufak bir tamirle toparlayabileceğime inanıyorum."

"Ver bakayım şunu. Yahu bu, bir servet eder!..."

"Hem de ne servet! Şans işte elimde birikmiş param vardı da alabildim..."

O sırada kapıdan gelen çıngırağın sesiyle ikisi de kapıya baktılar. Gelen Feryal'di. Genç kadınla birlikte içeriye buz gibi bir hava da girmişti. Feryal'in üzerindeki ceketin sırılsıklam oluşuna bakılırsa, dışarıdaki yağmur şiddetini iyiden iyiye artırmıştı. Kadın sobanın yanına koşarak üzerindekileri çıkarmaya başladı.

"Ne o beyler çok önemli bir mevzunun üzerine geldim galiba, ikiniz de sus pus oldunuz, dışarı çıkıp tekrar gireyim diyeceğim ama kusura bakmayın, valla bu yağmurda kimse beni çıkaramaz artık."

"Yok Feryal yok, gel otur şuraya. Her zamanki kitap konuları işte. Fikri de yeni geldi sayılır. Hadi kuralım soframızı iyice acıktım ben."

"Gelirken şu senin çorbacıya uğrayıp üç kase çorba getirmelerini söyledim. Birazdan gelir herhalde."

"Hay aklınla bin yaşa! Fikri dostum gördün mü, kadın olmak başka bir şey!"

Üç arkadaş, eski kitap yığınları arasında ve bir odun sobasının ısıttığı dükkânda gece yarısına kadar sohbet ettiler. O gecenin en önemli konusu Feryal ve Nazmi'nin yaklaşmakta olan nikahlarıydı. Sade bir tören ve Büyükada'da kısa süreli bir balayı planlıyorlardı. Bu konuşmalar sırasında Nazmi'nin coşkulu halinin tersine Feryal son derece sakin duruyor, o çok konuşan, genelde her konuda fikir yürüten kadın sessizce oturuyordu. Ara sıra dalan gözleri, hatta hafifçe nemlenen bakışları, aklından neler geçtiğini gösteriyordu aslında. Hâlâ ve her zamanki gibi gene o adam vardı yüreğinde, bir türlü atamadığı, içinden çıkaramadığı o adam. Nazmi bunun farkında değildi, durmadan neşeli planlar yapıyordu. Feryal ara ara Fikri'yle göz göze geliyor ve genç adama, her şeyi anladığını tahmin eden bakışlarıyla bakıyordu. Kısa süreli bir toparlanmadan sonra tekrar eski haline dönüveriyordu gene. Fikri, Feryal'in böyle bir ruh durumu ile nasıl evleneceğini düşünüyor, bir yandan

kızıyor, bir yandan da genç kadının bu haline üzülüyordu. Bitmemiş, bitememiş bir aşkın insanın yüreğinde nasıl bir boşluk yaratabileceğini düşünebiliyordu. Hele ki bu aşk, insanın hayatının her dönemine yakıştırdığı bir aşk olursa. Böyle söylemişti bir gece Feryal: "O benim sadece bugün âşık olduğum biri değil ki. Sanki çocukluğumda, genç kızlığımda yanımda olan, hatta yaşlı bir kadın bile olduğumda yanımda olacak bir aşk." Fikri tüm bunları düşünürken birkaç saattir sesi çıkmayan Feryal'in sesini duydu:

"Bugün onu gördüm, şu aşağıdaki büyük kitapçıdan çıkıyordu... Elimde ona yollamak üzere yazdığım bir mektup vardı. Dün sabah yazmıştım. Neden yazdığımı bile bilmiyorum şimdi, hele neden göndermek istediğim konusunda iyice karıştı kafam. Herhalde ona ait gibi geldi, bende kalmasını istemedim ama şimdi bilmiyorum..."

Fikri ve Nazmi sus pus olmuş bir halde, genç kadının yüzüne bakmaya başladılar. Bu sözlerin arkasından gelecek olanları merak ediyorlardı, özellikle de Nazmi. Feryal çok uzun zamandır ondan hiç bahsetmiyordu.

"Beni gördü ve yanıma geldi. Sanki çok eski bir dost ya da yakınıymışım gibi konuştu benimle. Sanki küçük bir kız, küçük bir arkadaş gibi aslında. Ne bekliyordum bilmiyorum ama böylesini değil herhalde. Aylar oldu görüşmeyeli, özlemişim galiba, görünce içim acıdı gene. Ah, bir geçse şu sızı!.. Hadi neyse, bırakalım bunları. Fikri şu rakıyı uzatsana bana."

"Feryal bak..."

"Kusura bakma Nazmi, zevzeklik ediyorum biliyorum, hele sen bu kadar coşkulu evlilik planları yaparken benim bunları anlatmam dokunuyordur sana. Bari sizlerden saklamayayım dedim yaşadıklarımı, yoksa... inan ölecekmişim gibi geliyor."

"Tamam konuş. Anlat hissettiklerini. Ben artık bununla yaşamaya alıştım..."

Daha Nazmi cümlesini tamamlayamadan, Feryal çakmak çakmak olmuş gözleriyle baktı genç adamın suratına. Aniden gelen hiddetinin tamamını bir anda boşaltmak istermişçesine cevap verdi:

"Sakın istemediğin herhangi bir şeyle yaşamaya alışayım deme Nazmi, hele ki bu benimle ilgili bir şey asla olmasın. Eğer istiyorsan hemen çıkıp gidebilirim buradan, hatta hayatından da... Tamam kapatalım bu konuyu artık, gördüm, geçti gitti. O benimle konuştu ama beni görmedi zaten, yani anlatacak fazla bir şey yok. Bu mektubu da atalım gitsin, burada yazılanları okusa ne olacak sanki? Ben belki biraz içimi boşaltabileceğim sadece."

Feryal'in kalkıp mektubu kırıştırarak çöpe atmasından sonra, Nazmi'nin ona kilitlenen bakışları son derece tedirgin ediciydi. Fikri ortamı düzeltmek istiyor ancak söyleyecek tek bir kelime bulamıyordu. Üsküdarlı adam konusunun çoktan kapandığını düşündüğü bir zamanda, her şey tekrar eskisi gibi oluvermişti. Genç kadının kimseyi umursamayan dalgın bakışları, Nazmi'nin melankolik ruh hali ve Fikri'nin özel bir şeylere şahit olmaktan dolayı duyduğu sıkıntı, tüm bu manzara, aynı ilk günlerdeki gibiydi.

Araya giren kısa süreli suskunluktan sonra söz dönüp dolaşıp Fikri'nin tekrar evlenmesi bahsine gelmişti. Bu konunun açılmasından dolayı iyice canı sıkılan genç adam, son vapuru kaçıracağım bahanesi ile masadan kalktı. Aslında biraz önce yaşanılanların etkisi hâlâ devam ediyordu, biraz da bu nedenle bir an önce onları yalnız bırakmak istiyordu. Arkadaşlarının gece yatıya kalması ısrarına aldırış etmeden, vedalaşarak dışarı çıktı. Son kez el sallamak için pencereden içeriye doğru baktı. Çıktığı yer şimdi bulunduğu yerden bakınca son derece sıcak görünmüştü gözüne. Sarı ampulün aydınlattığı küçük dükkân, kitap dolusu rafları, ateşten kızarmış sobası ve kırık dökük masası ile çok sevimli gözüküyordu. İki dostu ve aralarında Üsküdarlı adamın belirgin hayali içeriden el sallıyordu ona ama Fikri tüm bu görüntüye aldırmadan hızla uzaklaştı.

İskeleye on dakikada yürümesi gerekiyordu. Aksi takdirde, geri dönüp Nazmi'nin davetini kabul etmek zorunda kalacaktı. Bunun anlamı ise sabaha kadar evlilik konusunun tartışılacağı idi. Ellerini cebine sokup neredeyse koşar adımlarla yürüdü. Gece ayazı iliklerine kadar işliyordu. Kafasından atmak istediği

ve düşündükçe kabus gibi gelen yeni bir evlilik fikrinden sanki kurtulacakmış gibi iskeleye doğru koşmaya başladı.

Son vapur kalkmak üzereydi, hemen biletini alıp atladı. Dönüş yolculuğunda da içeride oturmayıp dışarıda kalmayı tercih etmişti. Bir sigara yakarak gittikçe uzaklaşan Üsküdar kıyılarına baktı. Cebinden Feryal'in çöpe attığı mektubu çıkardı. Kadının sonradan bunu attığına pişman olacağını çok iyi bildiğinden, onlara belli etmeden mektubu almıştı. Şimdi yazılanları okuyup okumamak konusunda çok kararsızdı. Feryal'in o adama beslediği aşka karşı bir saygı duyuyordu, hoşuna giden, cesaret veren bir sevgiydi bu. Kendine direnemedi, yaptığının yanlış olduğunu bilerek açıp okumaya başladı.

Sana günaydın diyerek başlamak istedim bu güne. Aslında bu "günaydın"ın içerisinde o kadar çok şey var ki. En çok da dün gece sana duyduğum büyük özlemi anlatmak için sığındım bu kelimeye. Her şeyi bir bir sıralasam, yüreğimin bu kadar ağır bir özlemi nasıl taşıdığını anlatamam. O nedenle sadece "günaydın" demek geldi işime.

Akşam birkaç kadeh içki ve güzel birkaç şarkıyla başladım seni düşünmeye. Daha doğrusu hep kafamda olan seni, daha yoğun hissetmeye. Hayaller kurmanın sanki seninle birlikte olmakmış gibi hissettirdiğini uzun zaman önce keşfettim. Tatmini olmayan bir duyguyu yaşatsa da, hiç yoktan iyidir deyip zenginleştirdim bu hayalleri.

Gerçeği yaşasam neler değişir gecelere sığmayan düşlerimde bilemem, gerçek hiç olmadı çünkü. Sabahlar beklemeye hazır doğuyor her gün, bir haberin, kısa bir konuşmanın "belkileri" oluyor. Bunlar da hayaller gibi tatminsiz ve zavallı kalıyor benim içimdeki ağır özlemlerin yanında. Seni düşünmeyeceğim artık diye karar verdiğim zamanlarda, hayatın dolduramadığı bir boşluk oluyor. Sanki daha öncesinde de sen varmışsın gibi alışkanlıklarım bile yabancılaşıveriyor birdenbire.

Bir süredir kendimden uzağa göndermiştim seni, daha kolay ve daha acısız kalabileyim diye. Olmuyor bu yaşlarda yüreğinde bir sızı ile yaşamak. Koşturmalarım eksik, sevgilerim yarım kalı-

yor, başkaları için harcamam gereken zamandan çalıyorum durmadan. Seni düşünmek kısırlaştırıyor beni. Boş geçen günlerimin hesabı karışıyor senden kaynaklanan sızılarıma.

Başaramamak daha öncesinde üzmezdi, denedim olmadı demek rahatlatırdı beni. Ama şimdi seni unutamamamın başarısızlığı içimi acıtıyor. Çünkü senin adın, hayalin, benim olan fikrim, her şey bir araya toplanıp üzerime geliyor. Kaçamıyorum bu iç sıkıntısından. Silkelenip omuzlarımdan atamıyorum sensizlik gerçeğinin kara buhranını. Oysa sen, biliyorum ki kendi hayatını sürdürüp gidiyorsun, bir şey değişti mi acaba, bir zamanlar bana bakan gözlerinde? Yoksa gene, o çok sevdiğin yalnızlığı mı yansıtıyor bakışların. Kimseye ihtiyacın yokmuş gibi durup özenle seçilmiş kelimelerle yaptığın sohbetlerin hâlâ duruyor mu, salonunun o çok sevdiğim köşelerinde?

Ben gidiyorum artık. Bir başka adamın, bir başka evin kadını olmaya hazırlanıyorum nicedir. Hangimize yazık acaba, bana mı, yoksa ona mı? Benim sana duyduğum aşkın aynısını, şimdi bir erkek benim için yaşıyor. Sırf bu nedenle gidiyorum, böylesi bir sevdanın ne olduğunu, sevgi duyulan insanı nasıl da yücelttiğini çok iyi bildiğim için gidiyorum. Harcanmasın, kaybolup gitmesin benimki gibi. Yazık olmasın bir başka sevdaya.

Seni bırakmak değil bu, söylemiştim sana, hatırlarsın. Sen benim içimsin, çocukluğum, gençliğim ve yaşlılığımsın. Bir insanın duyabileceği en büyük sevdanın tek şahidisin.

"Hoşça kal" demek zor geliyor ama yeniden "merhaba" demekse bir o kadar uzak şimdi.

Fikri gözlerini kapattı. Kolay ağlayamazdı, kasları gerilir, dudağı hafifçe sarkar ama yaşlar zor gelirdi gözünden. Feryal'in yazdıkları, böylesi bir aşkı daha önce yaşamadığı için, bu kadar yoğun bir duygusallığa şahit olduğu tek yer olan Mevlevihane'yi ve orada geçirdiği çocukluk günlerini hatırlatmıştı. Ahmet Remzi'nin ona söylediği bir sözü düşündü "Sevmek gerek insanları, ne olursa olsun sevmek. Bunu onlara hissettirmek de gönül yüceliği ister. Karşılık beklemeden, riyakârlık yapmadan sevmek. İşte o zaman gerçek iç huzuruna kavuşur-

sun, malın mülkün ve paranın veremediği bu iç huzuru ise seni dingin yapar. Dingin insansa her zaman doğru kararlar verir. Kendisi için, başkası için..."

Feryal de söylemişti sevdiğini, hatta bağırmıştı. Karşılığı yoktu, geleceği yoktu ama sevgisini sevdiği için cesurca yaşamış ve söylemişti. Nazmi'nin şansı ise, bu kadının onun sevgisinin ne kadar değerli olduğunu anlayabilecek bir insan olmasıydı.

Mektubu tekrar zarfa koydu ve cebine yerleştirdi. Sonra Afife'yi düşündü, günlerdir bu ismi kafasının bir köşesinde tutmaya, fazla ortalık yerlere çıkarmamaya da çalışsa, bir şekilde her gün aklına geliyordu. Konuyu Nazmi'ye ve Feryal'e anlattığına da pişman olmuştu. Sadece bir sohbet sırasında geçen bu isim şimdi neredeyse sürekli olarak her konuşmada ve doğal olarak da bu konuşmaların arkasından, beyninin içerisinde karşısına çıkıyordu. Bir ay kadar önce annesi Fatma Hanım, Fikri'ye Afife'den bahsetmiş ve evlenmek için çok uygun bir kız olduğunu söylemişti. Aslında akrabaları idi ve Fikri onun çocukluğunu biliyordu. Çok güzel sayılmazdı ama aklında kalan ve Afife denince hafifçe gülümsemesine neden olan, kızın müşfik ve fedakâr havasıydı. O yaşta bir çocukta bulunması çok garip olan bu iki özellik, genç adamın dikkatini hemen çekmişti. Ancak iş evlilik olunca durum biraz değişiyordu. Kızlarını düşünüyordu, onların yeni bir anne fikrini kolay kabul edebileceklerine inanmıyordu. Zaten sıkıntılı bir dönem geçirmişlerdi. Hayatlarını yanlarında anneleri olmadan yaşamak yeterince güçtü. Bir de tanımadıkları bir kadına anne demek zorunda kalırlarsa, her şey daha da beter olabilirdi. Ancak Fatma'nın bu konudaki ısrarının ve ileride daha da ısrarcı olacağı gerçeğinin farkındaydı genç adam.

Evde sürekli olarak Afife konusu konuşuluyordu. Fikri her ne kadar cevap vermese de annesi durmadan sorular soruyor ya da kızı anlatıp duruyordu. İstanbul'da akrabalarının yanında kaldığını ve bu şehre alışık olduğunu sürekli tekrarlayarak Fikri'nin aklını çelmeye çalışıyordu. Kendi yaşlılığını öne sürüyor, hemen her gün kızların geleceği konusunda endişeli olduğunu söylüyordu.

Fikri vapurun iskeleye yanaşmasını beklemeden atladı. Soğuk yüzüne çarptıkça, annesini ve Afife'yi unutacakmış gibi hızlı hızlı yürümeye başladı. Gecenin ilerleyen bir saati olduğu için eve gidebilecek bir vasıta bulması imkânsızdı. Gideceği mesafeyi düşünmeden yürümeye devam etti. Kafası Feryal, Nazmi, ismini bir türlü öğrenemediği eski sevgiliyle ve ne kadar engellemeye çalışırsa çalışsın bir türlü aklından çıkmayan Afife'yle doluydu. Bu gecenin kahramanları onlardı. Ardı arkası kesilmeyen adımlarında sanki kendisine eşlik ediyorlardı. Zihnine takılan "acaba Afife de beni Feryal'in o adamı sevdiği gibi sevebilir mi?" sorusuydu. İstese de istemese de içine bir kurt düşmüştü bir kere. Âşık olmak, evlenmek, bir kadınla yeniden birlikte yaşamak, uzun zamandır sahip olduğu bu yalnızlığa birilerini ortak etmek... Derin bir soluk alıp evinin bulunduğu sokağa döndü. Eski ahşap evin pencereleri karanlıktı. Herkesin yattığını düşünerek cebinden anahtarını çıkardı, ancak tam o sırada annesinin ayak seslerini duydu. Anahtarını kilide sokmadan, içinde sabırsız bir endişeyle kapının açılmasını bekledi. Hayra alamet değildi Fatma'nın bu saate kadar onu beklemesi. Duyacaklarından korkarak bir an öylece kaldı.

"Hayrola anne sen daha yatmadın mı?"

"Seni bekledim, konuşmamız lazım. Bugün Saadet hastalandı, doktora götürdük. Önemli bir şey değil dediler ama ne olur ne olmaz. Yarın bir de sen konuşuver doktorla."

"Nesi var anne, ne oldu? Madem önemli değil sen neden bu kadar endişelisin?"

"Bak oğlum, bu iş böyle yürümez, benim halim ortada, çocuklarının bakıma ihtiyacı var. Sen bütün gün işte sin. Akşamları da sık sık geç gelmeye başladın, lütfen şu Afife işini bir düşün. Bakarsın seversiniz birbirinizi. Zaten çocukluğundan beri tanıyorsun onu. 'Fikri Ağabey' diye gezer dururdu peşinde."

"Anne bu işler böyle olmuyor, bak daha önce neler yaşadık. Israr ettin evlendim. Şimdi hangimiz mutluyuz söylesene? Annesiz kalan çocuklar mı, yoksa çocuklarından ayrı yaşamak

zorunda olan bir anne mi? Kendimi hesaba bile katmıyorum. Tekrardan yaşanılan mutsuz bir evlilik neyi değiştirecek?"

"Nereden biliyorsun her şeyin kötü gideceğini?"

"Biliyorum anne, biliyorum. Sence Afife beni, Feryal'in o adamı sevdiği gibi sevebilir mi? Beni her ne olursa olsun yüreğinde tutmak için gayret gösterir mi?"

"Feryal de kim? Nereden çıktı şimdi?"

"Boşver anacığım, çok yorgunum gidip yatacağım."

"Bence de yatsan iyi olur. Bu arada yarın eve erken gelirsen sevinirim, yemeğe konuklarımız var."

"Tahmin ediyorum, bu saate kadar beni beklemen Saadet'in hastalığından değil, bu haberi vermek içindi. Tamam Anne, istediğin gibi olsun. Sabah kızı erkenden hazırla da, bir başka doktora daha baktırayım."

Fatma'nın ısrarları, Fikri'nin çaresizliği ama en çok da Afife'nin şefkatli, yumuşacık yüreği her şeyi bir anda hızlandırmıştı. Aradan iki ay geçmemişti ki Afife, Fikri'nin yeni karısı idi artık. Düğün, İstanbul'da bulunan birkaç aile ferdinin ve birkaç arkadaşın katılımıyla çok sade bir şekilde yapılmıştı. Nazmi ve Feryal bile bu ani kararın nedenini bir türlü anlayamamışlardı. Fikri ise son derece sakin, hatta mutlu görünüyordu. Annesi bu kadar acele etmesiydi kolay kolay ikinci bir evlilik kararını veremezdi. Ancak her şey birdenbire olmuştu. Afife'yle birlikte yedikleri akşam yemeğinden sonra, birkaç kez buluşup gezmeye gitmişlerdi. Bir seferinde de Nazmi ve Feryal de eşlik etmişti onlara. Afife'nin yumuşak ve daima gülen yüzü, Fikri'nin çok hoşuna gidiyordu. Öyle çok büyük ihtirasları olan, iddialı ve hırslı biri değildi genç kadın. Daha çok mükemmel bir anne, mükemmel bir hayat arkadaşı gibi görünüyordu. Hatta zaman zaman içine girdiği utangaç, biraz da çekingen sayılabilecek bir ruh hali vardı. Bütün bunların yanında giyimine her zaman dikkat etmesi ve Fikri'nin aldığı hediyelere büyük bir özen göstermesi, son derece mutlu ediyordu genç adamı. Bütün genç kızlık dönemini İstanbul'da teyzesinin Çengelköy'deki yalısında geçirmişti. Sosyal hayatın tüm gereklerini öğrenerek zaman zaman da konağı idare etme gö-

revini üstlenerek yetişmişti. Giyim konusundaki titizliğini de teyzesinin sayesinde bir alışkanlık haline getirmişti. Fikri, bu yönünü de çok takdir ediyordu Afife'nin. İstanbul'un şık mekânlarında, nişanlısı ile otururken onun sohbetlerinden, görünüşünden son derece hoşnut, keyfince vakit geçiriyordu. Aradan bir süre geçince de artık evlilik kaçınılmaz olmuştu ve o da daha fazla direnmeden nikah masasına oturmuştu.

Günler daha güzel ve daha sıcak geçmeye başlamıştı. Fatma Hanım ve çocuklar eve yeni gelen bu ufak tefek kızdan son derece memnun, yaşayıp gidiyorlardı. Afife'nin çocuklara karşı olan davranışı gerçekten de son derece iyi ve sevecendi. Evin bütün işini üzerine almış, sabahtan akşama kadar koşturup duruyordu. Akşamları eve gelen kocasının yemek masasını kendi elleri ile hazırlıyor, her gece içtiği bir kadeh rakısını hiç ihmal etmiyordu. Fikri de artık daha erken gelmeye başlamıştı. Arada sırada Nazmilerle buluşsa da bu buluşmalarda her zaman Afife de oluyordu yanında.

Ferhunde'nin okuldaki ikinci senesinde, Saadet'in hastalığı belki de o günlerdeki en büyük mutsuzlukları olmuştu. Ufak kızın günler boyu düşmeyen ateşi, eve girip çıkan doktorların çaresizliği Fikri'yi ve Afife'yi de perişan etmişti. Teşhis konulamıyordu bir türlü. Ne olduğu bilinmeyen bir hastalığın pençesinde günden güne eriyordu Saadet. Afife geceler boyu küçük kızın yatağının yanındaki sandalyede sabahlamıştı. Fikri'nin içi, onu her sabah, o tahta sandalyenin üzerinde kıvrılmış uyurken gördükçe büyük bir minnetle doluyordu. Saadet'in yatağına oturuyor, gözlerini açmaktan dahi aciz bu küçücük bedeni dakikalarca kollarının arasında tutuyordu. Ağlamak artık bir alışkanlık haline gelmişti Fikri için. Gözyaşları hep hazır bekliyordu ve akacakları zamanı çok iyi bilirmiş gibi, sabahın o erken saatlerinde Saadet'in yatağının başucunda, kimseden habersiz bırakıyorlardı kendilerini. Fikri, kız kardeşini kaybettiği zaman yaşadığı acıları tekrar yaşamaya başlamıştı. Hastalık karşısındaki çaresizliğin en büyük çaresizliklerden bile büyük olduğunu biliyordu. Tevekküllü olmayı öğretmişlerdi ona Mevlevihane'de. Aldığı eğitim ve terbiye hayatın getirdikleri

karşısında hep sabırlı ve yumuşak başlı olmasını söylüyordu. Ama ya söz konusu olan küçücük bir beden olursa, insan nasıl tevekkül gösterebilirdi?

Küçük kız daha bebekken bile sessiz ve sakindi. Evde varlığıyla yokluğu anlaşılmazdı. Elinden hiç bırakmadığı bez bebeği ile saatlerce oynardı. Babasına olan düşkünlüğünün herkes farkındaydı. O, işten gelene kadar camda oturur, yemeğini bile onun elinden yemek isterdi. Çocukluğu hep hastalıklarla doluydu, sokakta bile doya doya oynayamamıştı. Neredeyse bir aydır da yataktan çıkamaz olmuştu. Bazı sabahlar kendini iyi hissediyor, gözlerini açar açmaz, babasını soruyordu. Böyle zamanlarda ev halkı büyük bir sevince kapılıyordu. Tam artık iyileşti geçiyor derken, ertesi gün bir öncekinden bile kötü oluyordu.

Afife, kocasını kızına sarılmış ağlarken gördükçe gözlerini sımsıkı kapatıyordu. Kendi acısını mı saklamaktı bu, yoksa Fikri'yi o halde görmemek için miydi? Bilmiyordu. Ama bu evdeki büyük acı artık dayanılmaz bir hal almaya başlamıştı. Kederli görünmemeye, herkese moral vermeye çalışıyordu. Ancak o odada, Saadet'le baş başa kaldığında çocukcağızın fazla ömrü kalmadığını da hissediyordu. Elinden gelen hiçbir şey yoktu. Her gün lokma lokma yedirdiği yemeği bile bir süredir yemez olmuştu küçük kız. Sanki onu yaşatmak kendi elindeymiş gibi bir saniye bile yanından ayrılmıyordu. Gitmedikleri doktor kalmamıştı. Yatağın başucu ilaçlarla dolmuştu. Ama nafile bir çaba içerisinde olduklarını her geçen gün anlıyordu genç kadın. Yüreği acı ile doluydu. Saadet'ten sonra hiçbir şey eskisi gibi olamayacaktı bu evde, biliyordu. En azından kendisi eskisi gibi olamayacaktı. Oysa bu eve ilk geldiğinde ne kadar da mutluydu. Çocukluğundan beri hayran olduğu Fikri ile evlenmişti. Artık kendine ait bir evi ve hatta çocukları bile vardı. Her sabah onlarla uğraşmak, Ferhunde'yi okula hazırlamak, Saadet'i giydirmek büyük bir zevkti. Fatma Hanım'la da aralarında hiç problem olmamıştı o güne kadar. Kocasını çok seviyordu, onun sabahları evden çıkmadan önce hazırlanışını seyretmek, kolalı gömleğinin kollarına taktığı gümüş kol

düğmelerini parlatması, saçlarını kolonya döktüğü tarağı ile taraması, hepsi sanki bir törenin parçaları gibiydi. Akşamları birlikte çıkacakları ender gecelerde de aynı özeni göstermeye dikkat ediyordu genç kadın. Fikri'nin ona aldığı kıyafetleri itinayla sakladığı torbalarından çıkartıyor, buruşuk olmasalar da tekrar ütüleyip öyle giyiyordu. Saçlarındaki bukleleri, şapkasının tülü altından çıkartarak gözlerine sürmesini çekiyordu ve muhakkak her kıyafeti ile aynı renkte eldivenlerini hiç eksik etmiyordu. Çok güzel bir kadın olmadığının farkındaydı Afife ama çok bakımlı bir kadın olmayı da kocasına ve kendisine duyduğu saygıdan dolayı hiç ihmal etmiyordu.

Ama artık o günler çok uzakta kalmıştı. Saadet'in hastalığı bütün bu mutlu günleri alıp götürmüştü, bir daha ne zaman dönecekleri de belirsizdi. Kızlar sağlıklı ve mutlu bir halde evde koşturmadıkları sürece, ne Fikri ne de Afife için mutluluk söz konusu olamazdı artık.

O sabah gene kocasını Saadet'in yatağında ağlarken bulmuştu genç kadın.

"Hadi Fikri Bey sen işine git, ben onun yanından bir an bile ayrılmayacağım."

"Bugün bir doktor daha bakacak Saadet'e. Sanırım öğle saatlerinde geliriz. Siz ilaçlarını ihmal etmeyin sakın. Bir de şu yeni aldığım pekmezden içirmeye çalışın bol bol."

"Tamam sen merak etme. Annem de, ben de buradayız. Ferhunde'yi gönderdim okula. Başka bir işimiz de yok zaten."

Öğle saatlerinde gelen doktor, küçük kızı uzun uzun muayene ettikten sonra Fikri'yi yanına çağırdı. Suratındaki ifade biraz sonra iyi bir konuşma yapmayacağına işaret ediyordu. Afife, Saadet'in üzerini örttükten sonra odanın kapısını kapatarak dışarı çıktı. Fatma Hanım, divanda büzülmüş oturuyordu. Yaşlılık iyice çökmüştü omuzlarına. Okuldan yeni dönmüş olan Ferhunde, elinde kardeşinin bez bebeği, tırnaklarını yiyerek büyüklerden duyacağı iyi bir haberi bekler gibi duruyordu. Afife, doktorla kocasının bulunduğu çalışma odasının kapısına yaklaştı, sesleri duymak için kapının dibine kadar gitmesi gerekiyordu. Yaptığından utanç duyarak iyice yaklaştı.

"... Bakın Fikri Bey, bunu kabullenmenizin çok zor olduğunu biliyorum... Ben kaç senelik..."

"Ama o kadar ufak... Ben bilmiyorum, böyle bir şeyi nasıl bu kadar kolay söyleyebiliyorsunuz?... Yani demek istediğiniz..."

"Evet, evet biliyorum..."

Afife ne kadar uğraşırsa uğraşsın, tam olarak konuşmaları duyamıyordu. İki adam da neredeyse fısıltıyla konuşuyordu. Sonra aniden kapı açıldı. Hem orada yakalanmış olmaktan hem de Fikri'nin yüz ifadesinden dolayı büyük bir şaşkınlık geçirdi önce. Kendini toparlaması zaman aldı ve doktoru geçirmek için adamın peşine takıldı. Fikri hiç hareket etmeden öylece çalışma masasının başında duruyordu. Doktoru uğurlamak için en ufak bir hareket dahi yapmamıştı.

"İyi günler Afife Hanım. Allah sabır versin."

"Size de iyi günler Doktor Bey. Teşekkür ederiz."

Sonra tekrar salona döndü genç kadın. Fatma, elleriyle başını tutmuş, garip bir ifadeyle ağlıyordu. İki yana sallanarak bir şeyler söylemeye çalışıyor ama ağzından anlaşılmaz sesler çıkıyordu. Fikri, divanın karşısındaki koltuğa çökmüş, kendi kendine konuşuyordu:

"Yok olmaz, olamaz... Tabii ya nereden bilecek bu herif... Bir de iyi doktor diyorlar... Zaten ne kadarcık çocuk ki... Afife... Afife... Afife neredesin?..."

"Tamam tamam buradayım. Sakin ol lütfen, hadi anlat ne dedi doktor? Lütfen topla kendini, bak Ferhunde'yi korkutuyorsun."

"Bana o heriften bahsetme, bu eve artık doktor falan girmeyecek. Hadi hazırlanın şöyle ailecek bir gezmeye gidelim, deniz kenarına... Evet evet deniz havası iyi gelecektir Saadet'e... Anne kalk hadi, ağlayıp durma karşımda... Bitti zaten her şey bitti... Kızım benim... Canım kızım..."

Afife ne yapacağını şaşırmış, kocasını teselli etmeye çalışıyordu. İçeriden gelen "baba" sesini duyduklarında, salonda herkes önce hareketsiz kaldı. İlk önce Fikri koştu Saadet'in yattığı odaya, Afife, sendeleyerek koşmaya çalışan Fatma'nın

koluna girdi. Fikri'nin içeriden gelen çığlığını duyduklarında daha kapıya bile ulaşamamışlardı.

Küçük kız, minik eli babasının avucunda, gözleri kapalı bir halde yatakta öylece yatıyordu. Terden ıslanan saçları alnına yapışmıştı, yanakları bir ölüye yakışmayacak kadar kırmızı gözüküyordu. Fikri cansız bedenin üzerine kapanmış sarsılarak ağlıyordu. Fatma çoktan beridir düşmek üzere olduğu halının üzerine kapaklanmıştı artık.

Afife dizlerinin üzerine çöktü, günlerdir sakladığı gözyaşlarını artık tutmasının bir anlamı kalmamıştı. Yanına gelen Ferhunde'ye sıkı sıkı sarıldı, onu korumak istermişçesine uzun bir süre o kadar çok sıktı ki kızın sarsılarak ağlaması bile kendine getiremedi genç kadını. Fikri'nin feryatları odanın içerisinde dayanılamayacak kadar yükselince yerinden kalktı genç kadın. Önce Ferhunde'yi odadan çıkarttı. Sesleri duyup gelen komşuların evine gönderdi küçük kızı. Ancak, yüreğindeki ateş gittikçe büyüyen babayı yataktan koparmak o kadar kolay değildi. Fikri "Allahım sabır ver, Allahım sabır ver" diye bağırıyor, bir yandan da kızını sarsıyordu. Gelen komşuların yardımı ile Fikri'yi odadan çıkarttılar. Ancak, seneler önce küçük kızı Ayşe'yi, sonra da torununu kaybeden Fatma'yı kimse yattığı yerden kaldıramıyordu. Yüzüstü yere yatmış olan kadını önüne dahi döndüremiyorlardı. Sonra, birkaç kişi kollarından ve bacaklarından tutarak bir yatağın üzerine taşıdı onu. Yaşlı kadın sadece ağlıyor ama hiç ses çıkarmıyordu. Konuşmak ya da bağırmak için ağzını açıyor, ancak iniltiden başka bir şey duyulmuyordu.

Ertesi gün, bu evden en son çıkması gereken bir cenaze çıktı kapıdan. İstanbul'un Arnavut kaldırımlı herhangi bir semtinin dar sokaklarında, küçük tabutun arkasındaki kalabalık sessizce yürüyordu. Fikri'nin ağzını bıçak açmıyordu, geçirdiği şoktan sonra hiç konuşmamış, ağlamamış, hatta bakmamıştı bile. En önde yürüyordu, dakikalar boyunca tabutu taşıdı, kimseye vermeyi de kabul etmemişti. Saadet'in gömülmesi, dua okunması ve evde yapılması gereken her şey iki gün içerisinde bitmişti. Fatma yattığı yerden bir daha hiç kalkamadı, geçirdiği felç yüzünden de konuşamıyordu artık.

Fikri bir sonraki gün, eski sandıktaki beyaz elbiselerini çıkardı. Yıkadı, ütüledi ve bir sabah evden çıkıp iki ay boyunca da geri gelmedi. O, kapıyı arkasından kapatıp giderken, evin içerisindeki sessizlik ve matem havası dayanılmazdı. Sokak kapısının önünde ise buz gibi bir hava vardı. Fikri paltosunun önünü ilikleyerek yürümeye başladı. Birkaç dakika önce çiseleyerek yağmaya başlayan kar, gözlerine doluyordu. Hiçbir şeye aldırmadan yürümeye devam etti genç adam. Ne soğuk, ne kar, ne de biraz sonra arkada bırakacağı ev vardı aklında. Sadece gideceği, gitmek istediği yere kilitlenmişti. Kendini orada bekleyenin ne olduğundan çok emin değildi aslında ama içindeki umudu yeşertecek, yüreğinde kalmış birkaç yaşam kırıntısını ona çoğaltarak geri verecek bir şeylerin peşindeydi. Bir zamanlar Saadet'in yattığı odanın camının önünden geçerken kafasını kaldırıp baktı. Hasta yüzlü, soluk bakışlı küçük kız el sallamadan öylece duruyormuş gibi geldi Fikri'ye. Bu manzaradan sonra günlerdir kalbini sıkan eller daha da artırdılar güçlerini. Dinmeyecek ıstırabı, küçük bavulu ve acı çeken yüreğini alıp, yavaş yağan karın inadına hızlı adımlarla yürüdü.

Genç adam Mevlevihane'nin kapısından içeri girdi, kubbe biçimli tavana gözlerini dikmişti. Camlara çarpan güvercinlerin kanat sesleri, büyük salonun duvarlarında yankılanıyordu. Bu sesler, ahenkli inlemeler biçimine dönüşüp tekrar geldikleri yere doğru yükseliyorlardı. Çektiği acıları burada dindirmeye gelmiş nice insanın ortak çığlığına benzer sesler vardı etrafta. Belki de Fikri böyle hissediyordu, belki de yüreğindeki acının, kendi kulaklarına kadar ulaşan sesiydi bu.

"Tevekkülü sen öğrettin bana, sana başkaldırmanın kabul edilmediği bir yerde yetiştim. İsyan değil bu yaptığım ama bana güç ver, bana tekrar 'sabır' diyebilmeyi öğret."

Sonra Şeyh'in yanına gidip bir süre burada kalmak için izin istedi. Beyaz elbiselerini giydi, Semahane'ye girdi ve dönmeye başladı. Müziğin etkisi, çocukluğundan alışık olduğu kokular ve çevresindeki huzur ile döndü döndü... ta ki küçük kızını, gülümseyerek kendisine bakarken göreceği ana kadar hiç durmadan dönmeye kararlıydı.

Fikri hayatının her döneminde Mevlevilik felsefesi ile yetişmiş olmasının etkilerini görmüştü. Olaylar karşısındaki bakış açısı, çevresindekilerle olan ilişkileri temelde hep insan sevgisi ve geniş görüşlü olmaya dayanmaktaydı. Çalışmayla geçen, zor bir hayatı olmasına karşın o güne kadar her şeye sabırla bakmaya alışıktı. Okumanın ve öğrenmenin sonunun olmadığını, ancak her yönden eğitilmiş beyinlerin, gerçek insan erdemleriyle bezenmiş olabileceğini, affetmenin, mazur görmenin ve karşısındakini dinlemenin, meziyetlerin en büyüğü olduğunu bilerek yaşamıştı. Maddi dünyanın vereceği her şeyin, disipline edilmiş bir manevi dünya yanında hiçbir şey ifade etmediğini öğrenmişti. Hayatına yön veren, kişiliğini oluştu-

ran bu felsefe ise hareketlerinin ve yaşam biçiminin kılavuzu olmuştu. Aslında tüm bu özellikleri onu çok genç yaşında bir filozof yapmıştı ama şimdi hayatının belki de en büyük acısını yaşıyordu. Sorunlarını kendi başına halledemeyeceği, kimseye akıl veremeyeceği bir durumdaydı. Tekrardan kendisini ve ruhunu eğitmeliydi. İnsanların büyük acılar ve sıkıntılar karşısında zayıf kalarak çeşitli sapkınlıklara kapılıp gideceğini bilecek kadar tanıyordu yaşamı. Kendisi, karısı ve geride kalan çocuğu için direnç göstermeliydi. Acıyan ruhunu iyileştirebileceği tek yer olan bu Mevlevihane şimdi onun tek kurtuluş umuduydu.

Akşamları kaldığı misafirhane bölümünün bahçesinde otururak saatlerce gökyüzüne bakıyordu. Kardeşi Ayşe'yi de böyle soğuk bir mevsimde kaybetmişti. İnsanların yüreğinin bu kadar acıyı nasıl kaldırabildiğini, dayanmanın çok zor olduğu acıların zamanla nasıl azalabildiğini ya da sadece acı çekmeye nasıl alışıldığını düşündü her gece. İçini ferahlatmak için insanlarla konuştu, yapabileceği her türlü işi yaparak unutmaya çalıştı.

Kendini meşgul etmediği takdirde öleceğini, Ferhunde'yi ve Afife'yi yalnız bırakacağını düşündü. Oysaki onları o kadar çok seviyordu ki. Kendini hiç de hazır hissetmediği bir anda hayatına girmiş bu kadın, tahmin ettiğinin de üzerinde bir çaba göstererek sevdirmişti kendisini. Feryal'in Nazmi'ye olan aşkına gıpta ederken, kendini, ihtirastan daha çok saygı ve şefkatin ağırlıkta olduğu bir aşkın içerisinde bulmuştu. Afife'nin, Saadet'e ve Ferhunde'ye olan yakınlığı, kendi kızlarıymış gibi onların üzerlerine titremesi, bu aşkın belki de en gurur duyulacak yanıydı. Evet "gurur duymak" en doğru ifade idi Afife'yi anlatırken. Hayata bakışı, sevgisi ve gerçekten en bilge kişiden bile daha bilge olabilen konuşmaları, ikazları. Onunla paylaştığı her şeyden dolayı karısına sonsuz saygı duyuyordu.

"Afife, benim fedakâr yürekli Afife'm" dedi kendi kendine. Ertesi gün evine dönmeye karar vermişti. Odasına gitti, sema elbiselerini topladı. Kütüphaneden aldığı kitapları, teslim etmek üzere hazırladı ve yatağa yattı. Günlerden beri ilk defa

gerçekten uyumak istiyordu. Sıkılmış kaslarından dolayı ağrıyan bedeni o gece gevşemiş, huzurlu bir uyku için hazırlanıyordu. Rüyasında kızını görmeyi dileyerek gözlerini kapadı. Dileği gerçek olmuştu, iki ay önce girdiği Mevlevihane'den, ancak Saadet'e gerçekten veda edebildikten sonra ayrılabildi. Sevgili, şefkatli ve dirayetli Afife'sine, eski hayatına gitmeye hazırdı artık. Ferhunde vardı onu bekleyen, sonra belki gelecekteki kızları, oğulları, dünyaya gelecek yeni "canları." Ömer'in ve Bahar'ın torunları, Mesheti Dağlarından gelen bir sevda türküsünün dizeleri olan çocukları vardı...

Afife günlerce bekledi Fikri'nin eve gelmesini. İçindeki acının üzerine bir de kocasının yokluğu eklenmişti. Ferhunde tekrardan okula gitmeye başlamıştı. Genç kadın bütün gün evin içerisinde çalışıp duruyordu. Fatma tam anlamıyla yatalak olmuştu. Yerinden hiç kalkmadan, büyük bir sessizlik içerisinde yatıyordu. Ferhunde'nin, kardeşinin yokluğuna alışması ise çok zor olmuştu. Afife'den gördüğü şefkat sayesinde yeni yeni kendini toparlamaya başlamıştı. Ama hepsinin en büyük merakı Fikri idi. Akıllarına her türlü şey geliyordu. Genç kadın onun bir köşede ölüp gittiği ihtimalini bile düşünüyordu.

Bir sabah Ferhunde'yi okula gönderip Fatma'nın da kahvaltısını verdikten sonra Üsküdar'a Nazmi'nin yanına gitmeye karar verdi. Bilse bilse o bilirdi kocasının yerini. Komşusuna, annesine ve öğle saatlerinde eve dönecek olan kızına göz kulak olmasını tembihleyerek evden çıktı. Üzerinde siyah paltosu, minik tüllü şapkası ve ayağındaki alçak topuklu siyah ayakkabıları ile her zamanki gibi şık görünüyordu. Özellikle dikkat etmişti. Ne olursa olsun kimsenin onu bakımsız ve çaresiz görmesini istemiyordu. Fikri gittiğinden beri paraları da kalmamıştı. Evdeki erzak neredeyse tükenmiş, Afife'nin biriktirdiği paraların da sonuna gelmişlerdi ama o, bunu ailesine bile belli etmeden iki aya yakın bir süredir evi idare edebilmişti.

Üsküdar vapuruna bindi hemen. Nazmi ve Feryal evlendikten sonra da Feryal'in evinde oturmaya devam etmişlerdi. Bu karı-kocayı çok severdi Afife, özellikle Feryal'in içtenliğine ve cesaretine hayrandı. Fikri'nin de her zaman ondan hayranlık ve saygıyla bahsetmesinin bunda büyük etkisi vardı. Önceleri kendisini onların yanında yabancı gibi hissetmiş, ancak karı-

kocanın yakın tavırları sayesinde bu rahatsız eden duygunun yerini gerçek bir dostluk almıştı.

Vapurdan inerek hızlı adımlarla Nazmi'nin dükkânına doğru yürüdü. Eski kitapçıya yaklaştıkça endişesi artıyordu, sanki ondan kötü bir haber alacakmış gibi hissetmeye başlamıştı. Kapıya gelince içeriye bir göz attı. Fazla kalabalık görünmüyordu. Bir-iki kişi raflardaki kitapları inceliyor, Nazmi ise masanın başında bir şeyler okuyordu. Cesaretini toplayıp içeri girdi:

"İyi günler Nazmi Bey..."

"Ah, Afife Hanım hoş geldiniz, lütfen buyurun, gelin şöyle. Sizi görmek ne büyük bir mutluluk!"

"Ben çok özür dilerim, böyle aniden, apar topar gelmek istemezdim ama çok endişeliyim..."

"Ne demek efendim! Sefa getirdiniz. Nedir sizi endişelendiren? Ne oldu? Fikri nerede, o yok mu?"

Nazmi'nin bu sorusu Afife'nin içerisindeki son umut kırıntılarını da alıp götürmüştü. Demek onun da haberi yoktu. Artık iyice çaresizdi, en güvendiği kişi de her şeyden habersizdi.

"Yok efendim, maalesef iki aydır eve gelmiyor. Saadet'i kaybettikten sonra çıktı ve bir daha da dönmedi, ben de sizden bir bilgi alabilirim diye umutlanmıştım. Hiç mi aramadı sizi, bir haber, bir not ya da belki bir tanıdık görmüştür..."

"Hayır, gerçekten de bilmiyorum ne olduğunu, iş yerine gittiniz mi, onlara bir haber göndermiş mi?"

"Evet bir ay kadar önceydi, ben oraya gidip gitmemekte kararsızdım, çünkü kocasının nerede olduğundan haberi olmayan bir kadın gibi görünmek istemiyordum. Tam biraz daha beklemeye karar vermişken, odacı Kazım Efendi geldi eve ve Fikri'nin haber gönderdiğini ve bir süre işe gelmeyeceğini öğrendiklerini söyledi. Onlar da hasta zannedip Kazım Efendi'yi göndermişler eve. Tabii ben bir şey fark ettirmeden, bir seyahate gittiğini falan söyledim. Yani o taraftan da bir umut yok anlayacağınız."

"Tamam şimdi sakin olalım ve bir düşünelim. Bana müsaade edin hemen Feryal'i çağırayım. O çok sakindir ve emi-

nim bize akıl verebilir. Bu arada lütfen şu çayı için siz, içiniz ısınsın."

Afife acele ile dışarı çıkan adamın arkasından baktı. Ne kadar da iyi bir insan şu Nazmi diye geçirdi içinden. Gerçekten de çok endişelendi ve üzüldü ama bana hissettirmemeye çalışıyor. "Neredesin Fikri, neredesin, yakıştı mı sana bu kaçış, hadi beni düşünmüyorsun Ferhunde'yi de mi düşünmüyorsun?"

Çok fazla zaman geçmeden içeriye yanında Feryal'le birlikte Nazmi girdi. Feryal'in gözlerindeki endişeli ifade Afife'yi iyice korkutmuştu. Bu kadını daha önce hiç böyle gördüğünü hatırlamıyordu.

"Afife'ciğim Nazmi anlattı her şeyi, çok üzüldüm. Ama durun bakalım çıkar ortaya, aklınıza öyle kötü şeyler getirmeyin hemen. Belki Kayseri'ye falan gitmiştir, böyle bir acıdan sonra hava değişikliği iyi gelir tabii."

"İyi de Feryal neden bize söylemedi ki bilmiyor mu nasıl merak edeceğimizi?"

"Sen bana tam olarak anlat bakayım gittiği günü, yanına ne almıştı, bavul falan ya da küçük bir çanta dikkatini çekti mi?"

"Çok iyi hatırlıyorum, her zamanki gibi çıktı kapıdan, sadece işe giderken aldığı çantası vardı elinde. Hiç konuşmadı benimle, başıyla selam verdi ve çıkıp gitti. Gidiş o gidiş. Saadet'i toprağa vereli bir gün olmuştu daha. Hatta "nasıl işe gidecek şimdi" diye düşündüğümü hatırlıyorum. Yani ben bir hafta falan evde kalır, biraz kendini toparlar diye tahmin ediyordum."

"Ama bir şey olmalı, değişik bir hareket, değişik bir bakış ne bileyim işte, mesela bir önceki akşam bir şey ima etti mi sana?"

"Saadet'in ölümünden sonra hiç konuşmadı ki. Yalnız o gece, yani gitmeden önce, tavan arasına çıktı. Uzun süre de orada kaldı, sonra banyoya girdi, bir şeyler yıkadı, ütüledi. Ben de arkasından çıktım hemen tavan arasına, eski sandığın kapağı açıktı, içinden bir şeyler çıkartmış olduğunu anladım. Ama her şeyi gizli gizli yapıyordu. Ben de sonra çok dikkat etmedim

işin doğrusu. Kendini oyalamak için uğraşıyor diye düşündüm, acaba bu şey olabilir..."

Afife konuşurken, Feryal ve Nazmi birbirlerine baktılar. Sanki ikisi de aynı anda aynı şeyi keşfetmişlerdi. Daha genç kadının sözünü bitirmesini beklemeden Feryal atıldı:

"Mevlevihane'ye gitmiş o, eminim bundan. Sen de öyle düşünmüyor musun Nazmi?"

"Sanırım haklısın. Sen de bilirsin Afife, onun meşhur sandığında hep gençlik dönemlerinden kalma hatıraları durur. Herhalde Sema elbisesini aldı ve gitti. Orada kalmanın onu hep rahatlattığından bahseder dururdu. Korkma gelecektir, yakında evde olur."

"Ah! Evet, bunu neden düşünemedim ben. Aslında annem, ben endişelendikçe hep yüzüme bakıp bir şeyler anlatmaya çalışıyordu ama ben anlamadım. Eminim o biliyordu Fikri'nin nerede olduğunu. Konuşamadığı için anlatamadı, belki de anlatmayı istemedi. Onu rahatsız edeceğimi düşündü. Her neyse şimdi içim rahat, en azından nerede olduğunu biliyor sayılırız. Size çok teşekkür ederim. Bu iyiliğinizi nasıl öderim ben?"

"Çok kolay Afife Hanım'cığım, şimdi hep beraber size gidelim. Şöyle güzel bir sofra kurup oturalım. Hem size hem de Ferhunde'ye bir değişiklik olur. Fatma Teyze'yi de cenazeden beri görmedik. Hadi Feryal hazırlan da fazla geç kalmayalım. Ben dükkânı erken kaparım bugün. Bakarsınız Fikri de geliverir aniden."

"Ama Nazmi'ciğim böyle zorla davet mi olur? Hem belki bir işi vardır Afife'nin."

"Olur mu öyle şey, çok memnun oluruz. Annem de, Ferhunde de eminim çok sevinirler."

"Hadi hadi oyalanmayın hanımlar! Gidiyoruz!"

"Şey, Feryal'ciğim ben bir lavaboya gitsem. Yolumuz uzun, benim de sinirlerim çok bozuk biliyorsun. İşim bitince ben sizi dışarıda beklerim."

"Tamam. Ben de üstüme bir şeyler alıp geleyim bari."

Afife'nin yalnız kalıp cüzdanındaki parayı kontrol edebilmesi için aklına gelen tek yol buydu. Evde yiyecek, daha doğ-

rusu misafir ağırlayabilecek hiçbir şey yoktu. Alışveriş etmesi gerekiyordu ama duruma bakılırsa o da pek mümkün görünmüyordu. Hızla düşünmeye başladı, ne yapabilirdi. Tek çaresi mahalledeki bakkaldan veresiye ufak tefek bir şeyler almak ve zamanın darlığını bahane ederek hafif bir şeyler hazırlamaktı. Omuzları çökmüş bir halde dışarıya çıktı. Karı-koca, onu kapının önünde bekliyordu. Elleri erzakla doluydu. Filenin içerisinden meyveler, sebzeler taşıyordu. Kasaptan alınmış etler de Feryal'in elindeydi. Gözleri doldu Afife'nin, birbirlerine baktılar ve bu konuyla ilgili hiçbir şey konuşmadan karşıya geçmek için vapur iskelesine doğru yürüdüler.

Uzun zamandır bu kadar neşeli bir yemek hazırlamamıştı genç kadın. Salondan Nazmi'nin sesi geliyordu. Ferhunde'yle oyun oynuyor, bir taraftan da karşılığını alamasa bile Fatma'ya bir şeyler anlatıyordu. Feryal mutfakta, kendisine yardım ediyordu. Afife çoktandır sakladığı rakıyı da misafirlerine çıkarmaya karar verdi. Aslında Fikri'yi bekliyordu ama bu gece de önemli bir gece sayılırdı. Karafakiyi doldurdu, bardakları hazırladı. Çalan kapıyı duyduğunda ellerindekilerle mutfaktan çıkmak üzereydi.

"Ferhunde, hadi kızım aç kapıyı, bak bakalım kim gelmiş."

Küçük kızın sevinç çığlığı ve günlerdir duymadığı kocasının kahkahası yankılandı evde. Herkes kapının önüne koşuşturdu. Feryal ve Nazmi çığlık çığlığa bağırıyordu. Afife koşup Fikri'nin boynuna sarıldı. Elinde hâla içi rakı dolu karafaki vardı. Fikri karısının saçlarını, yüzünü öptü, kucağında da Ferhunde vardı. Sonra Afife'nin elindekini fark edip gülmeye başladı:

"Ne o hanım, yokluğum da akşamcı mı oldun? Hem bakıyorum üçünüz birden âlem yapıyorsunuz galiba?"

"Bu çok güzel bir tesadüf oldu Fikri Bey, sanki geleceğinizi bilmiş gibi, burada toplandık ve sizi karşıladık. Evine hoş geldin, sefa geldin!"

Fikri içeriye girdi, Fatma'nın yattığı divana gitti ve annesinin elini öpmek için eğildi. Yaşlı kadın, uzun zamandır ilk defa gülümsüyordu. Kağıt-kalem istedi, tek bir cümle yazdı ve Fikri'ye uzattı:

"Semazenler döndüğünde, savrulan eteklerine gene beyaz güvercinler konuyor mu oğul...?"

Genç adam sadece gülerek baktı annesine, ikisinin arasında geçen bu sessiz konuşma her şeyi anlatmaya yetmişti. Fikri, annesinin saçlarını okşadı. "Sana Bekir'in, abinin, Ayşe'nin ve geride kalmış herkesin selamını getirdim" dedi fısıltı halinde.

Nazmi, Feryal ve ev ahalisi çok neşeli bir yemek yediler o akşam. Afife, Fikri'ye tekrar kavuştuğunu hissediyordu. Onsuz geçirdiği iki ay boyunca zaman zaman büyük bir umutsuzluğa kapılmıştı ama her şey geçmişti artık.

Bir süre sonra hayatları tekrar eski haline döndü. Saadet'in boşluğu hep vardı ama Ferhunde'nin varlığı, bu acının, onları daha fazla esir almasına izin vermiyordu. Fikri'nin, karısına olan hayranlığı her geçen gün artıyordu. Onun, kendisinin yokluğunda cesurca direnmesi, evine çocuğuna ve annesine sahip çıkması, yokluk çekmesine rağmen sesini hiç çıkarmaması, Afife'yi Fikri'nin gözünde çok yüceltmişti. İnanılmaz bir direnci vardı bu ufacık kadının. Ne olursa olsun yüzü hep gülüyordu. Bir kere bile sesini yükseltmemiş, bir kere bile umutsuzluğa kapılmamıştı. Genç kadının hayatından şikayet ettiğini hiç duymamıştı Fikri.

Saadet'in ölümünün üzerinden altı ay geçmeden Fatma'yı da kaybetmişlerdi. Gene etrafı toparlayan, çekip çeviren Afife olmuştu. Fikri sadece işine gidiyor, akşamları kitaplarını okuyor ve kızıyla ilgileniyordu. Evin tüm sorumluluğu Afife'nin üzerindeydi. Genç adamın Ankara'ya tayini çıktığı zaman da tüm evi toparlamak ve Ferhunde'yi yeni hayatlarına hazırlamak Afife'ye düşmüştü. İstanbul'dan ayrılmak hepsine de zor geliyordu ama böyle bir anda bile genç kadın herkesi teselli ediyor, "Yeni bir şehir yeni bir hayat demektir" diyerek onlara umut veriyordu.

Fikri'nin kardeşi Ahmet, çoktandır Ankara'da yaşıyordu. Hemen kendisine haber verildi ve aile için bir ev ayarlaması istendi. Kısa süre sonra beklenen cevap gelmişti. Keçiören'de kiralanan büyük bir bağ evi onların yeni yuvalarıydı artık. Geniş bir bahçesi olan evin, birçok odası ve büyük bir salonu

vardı aldıkları habere göre. Bahçedeki meyve ağaçlarını anlata anlata bitirememişti Ahmet, "Gerçi ev biraz eski ama biraz tadilat yaparsak çok güzel olur" diye de eklemişti. Yazdığı mektupta, onlar Ankara'ya gelene kadar bu işlerle uğraşacağını, boya badana yapacağını ve en azından Ferhunde ve Afife'nin gelir gelmez rahat etmesi için evi temizleteceğini söylemişti. Fikri'nin siparişi üzerine alınacak bazı eşyaları da yerlerine yerleştirecekti. Her şeyin çok güzel olmasını istiyordu genç adam, karısı ve çocuğu ile yeni bir hayata başlayacaktı. İstanbul'u ve burada yaşadıklarını asla unutmayacağını biliyordu ama bu ailenin çektiği sıkıntılardan sonra çok güzel bir başlangıca ihtiyacı olduğunu da iyi biliyordu.

Bu arada Afife ilk çocuğuna hamile kaldığını öğrenmişti. Fikri'nin taşınma işini ertelemesinden korkan kadın, bu haberi Ankara'ya gidene kadar söylemedi. Fikri'nin acil olarak yeni görevine başlaması gerektiğini biliyordu. Her zamanki gibi gülümsedi, kendi sıkıntılarını sonraya, yalnız kaldığı zamanlara sakladı ve o da, kocası gibi, ailesini yeni başlayacağı hayata hazırlamak için çabaladı durdu.

Fikri'nin tüm ısrarlarına rağmen bazı eşyaları götürmeye kararlıydı. O her ne kadar her şeyin Ankara'dan alınmasını istediyse de, Afife kendilerinde hatırası olan mobilyalardan vazgeçmek istemiyordu. En sonunda kocasını razı etmiş ve sadece bazı şeylerin yeniden alınmasını sağlamıştı.

"Hoş geldin Lale'm, güzel kızım benim." Fikri, Keçiören'deki soluk ışıklı yatak odasında yeni doğan küçük kızı kucağına almış, mutluluk içinde konuşuyordu. Onları seyrederken Afife'nin gözleri dolmuştu. Dışarıda kopkoyu bir gece vardı, etraflarındaki diğer evler, bahçeler kara gömülmüştü. Köpek havlamaları giriyordu ahşap çerçeveli camlardan. Odanın köşesinde yanan soba, içindeki odunların ateşi ile kıpkırmızı olmuş, fokurdayan çaydanlığı biraz daha kaynatabilmek için var gücüyle çabalıyordu. Ferhunde, annesinin yatağının ucuna oturmuş yeni doğan bebeği seyrediyordu. Afife uzanarak bir eliyle kızını çekti yanına, sımsıkı sarıldı. Kendisini kötü hissetmesini istemiyordu. Lale'nin doğumu bu eve mutluluk getirmeliydi.

Öyle de oldu, Fikri ve Afife iki kızları bir de evlat edindikleri Ayşe ile çok mutlu bir hayat sürmeye başladılar Ankara'da. Üzüm bağlarının içerisindeki evde, soğuk kış akşamlarında, Fikri'nin dedesinden ve babasından duyduğu hikâyeleri dinleyerek büyüdüler. Aile günden güne büyüyordu, bir sene sonra bir kızları daha oldu. O sıralarda Ankara'da yaşayan Ahmet Remzi ve ailesi ile sık sık bir araya geliyorlardı. Ahmet Remzi artık aile içerisinde Remzi Dede diye anılır olmuştu. Onun önerisi ile Lale'den bir sene sonra doğan minik bebeğe de Jale ismini verdiler. Jale'den iki sene sonra Tekin geldi dünyaya ve arkasından Piyale. Bir çocuk büyümeden bir diğeri katılıyordu aralarına. Artık Afife ve Fikri tam altı çocuk sahibi olmuşlardı. Afife'nin dinmek bilmeyen çocuk sevgisi ve Fikri'nin de bu konu da herhangi bir itirazının olmaması, sonunda onları kocaman bir aile yapmıştı.

Remzi Dede, Gürzumar ailesinin en küçük kızları Piyale'nin doğumundan önce, isimlerini verdiği bu çocukların

adını, *Ankara'ya Üsküdar'dan Bir Mektup* manzumesinde anmıştı.

...
Nasıl Ferhunde Lale Jale Ziba Kazım ü Nazım
Tekin tek durmuyor mu hatırın sor ihtiram olsun[1]

Çocuklar büyürken, Fikri ile Afife de yaşlanıyorlardı. Lale ve Jale'nin enstitüyü bitirdikleri senelerde, Tekin de Hukuk Fakültesi'ne girmişti. Ferhunde birkaç sene önce okulunu bitirmiş ve evlenmişti. Artık Gaziantep'te oturuyordu. Fikri, Ankara Tapu Kadastro Dairesi'nde çalışmaya devam ediyordu. Piyale ise daha ortaokuldaydı o sıralar. O güne kadar hayatları sakin ve huzurlu geçmişti. Çok çocuklu bir ailenin yaşadığı maddi sıkıntıları onlar da yaşamışlardı ama bu sıkıntıların üstesinden Afife'nin idareci ve fedakâr tutumu sayesinde başarıyla gelebilmişlerdi. Fikri'nin kazancı ile sekiz kişilik ailenin geçimi, Afife'nin bilge ve sonsuz sevgisiyle de bu ailenin mutluluğu devam ediyordu.

Çocuklar, senelerce babalarının akşam sofralarında, onun nasihatlarını ve hayat hakkındaki görüşlerini dinleyerek büyüdüler. Sonra sırayla hepsi bir bir evlenip kendi hayatlarını kurdular. Ferhunde'den sonra Jale; Tekin ve Piyale'nin nişanlı olduğu dönemde ise Lale evlendi. Ayşe zaten o sıralarda çoktan evlenmişti. Lale, Öğretmen Okulu'nu bitirdikten sonra Ankara'nın kazalarında öğretmenlik yapmaya başlamıştı. Piyale, Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi'nde Arkeoloji okuyordu. Tekin, Hukuk Fakültesi'ni bitirmiş, babasının yazmakta olduğu kitaplara[2] yardımcı oluyor, bir taraftan da çalışıyordu.

1) Hasibe Mazıoğlu, *Ahmet Remzi Akyürek ve Şiirleri*, Sevinç Matbaası, Ankara, 1987, s. 312.

2) (1.kitap) Fikri Gürzumar, Kadastro Tapulama ve Tescil Müessesesi, Örnek Matbaası, 1956, Ankara.

(2. kitap) Fikri Gürzumar-Tekin Gürzumar, Tapu ve Kadastro Külliyatı Muamele ve İzahatı, İstiklal Matbaası, 1960, Ankara.

Aynı zamanda kendisi gibi Avukat olan Erden'le de nişanlanmıştı.

Fikri ve Afife uzun zamandır Ankara'nın Kurtuluş semtindeki küçük apartman dairesinde oturuyorlardı. İki kişi kalmışlardı. Alışık oldukları bir hayat değildi aslında bu. Evlendiklerinden beri ilk defa baş başa kalıyorlardı ama zamanla yine çok büyük bir aile oldular. Çünkü artık torunlar doğmaya başlamıştı. Daha 1970 senesi gelmeden, altı çocuktan tam 14 torun sahibi olmuşlardı. Evleri gene kalabalıktı. Bayram sabahları Afife'nin, torunlara vermek için hazırladığı kolalı mendiller, Fikri'nin harçlıkları kapının yanında duran eski konsolun üzerine konur ve sahiplerini beklerdi. Mutfakta pişen bayram yemeği nohut ve pilavın kokusu ise Gürzumar Ailesi fertlerinin evlerinden bile duyulurdu.

Bazı günler torunlar onlarda kalırdı, ailenin tüm çocukları. Hepsi çok iyi bilirdi ki sabah yataklarında Fikri Dede'nin "Kim yumurta ister?" sorusuyla uyanacaklar. Afife Nine'nin kırmızı domatesli, yeşil biberli sofrasına oturup beyaz kolalı bir örtünün üzerinde kahvaltı edecekler. Ve en çok da, Mesheti Dağları'ndan gelen bir sevda türküsünün dizeleri olduklarını hissedecekler.

1973 senesinde ölen Fikri'den altı sene sonra Afife de öldü. Ömer ve Bahar gibi, Bekir ve Fatma gibi onlar da çocuklarına, torunlarına veda ederek gittiler.

Hatırlıyorum, Afife ölmeden önce çilek yemek istemişti. En küçük damadı Saner, kışın son günlerinde nereden bulduğunu hiçbirimizin anlamadığı çilekleri getirip verdi ona. O çileğini yedi ve öldü, bizler çilek kokan odada ağladık...

Sizlerin geleceği, bizlerin tarihi oldu. Bu tarih, on dört torunun onuru oldu. Fikri Gürzumar adını duyunca ayağa kalkanlar, Afife Gürzumar adını duyunca minnetle ananlar ise bizim çocuklarımızın geleceği oldu.

Ben artık "Dağlar Kızı Reyhan" şarkısını hiç söylemiyorum Fikri Dede. Çünkü ellerime tükürerek onları ovacak bir "dede" omuzu yok uzun zamandır ama senin bana aldığın pinpon topları hâlâ kırmızı paltomun ceplerinde...

İpek Arman, *Ankara, 2004*

Afife - Fikri Gürzumar

Ferhunde Gürzumar

Lale - Mustafa Ergüneş

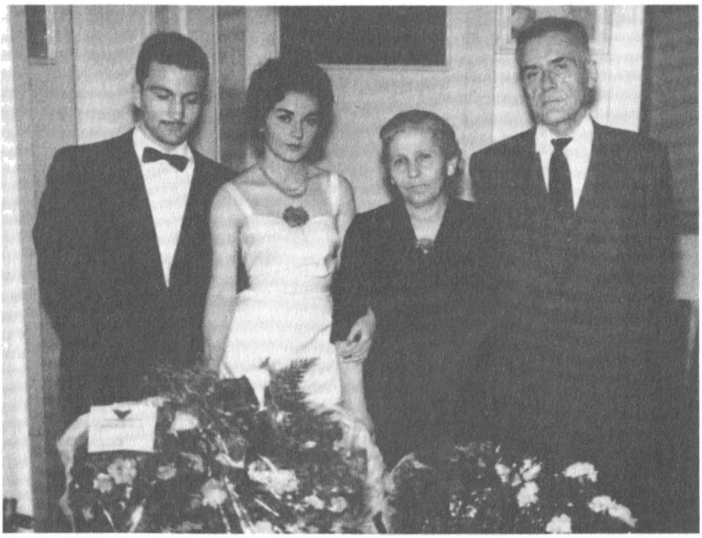
Erden - Tekin Gürzumar

Ferhunde - Necip Hamut

Jale - Mehmet Bozkaya

Piyale - Saner Arman, Afife - Fikri Gürzumar

Piyale Gürzumar

Lale - Mustafa Ergüneş nişan töreni

Gürzumar ailesi

İPEK ARMAN GESİ BAĞLARI'NDA BİR SABAH

Kafkasya'dan Anadolu topraklarına uzanan bir göç öyküsü. İnsanlarla beraber yol alan anılar, hikâyeler, efsaneler. Geçmişten bugüne uzanan köprüde, tüm iniş çıkışları, tutkuları, yoksunlukları, utkuları ve yenilgileriyle bir insanlık durumu... İpek Arman, *Fesleğenin Uğuru*'ndan sonra yayımlanan bu ikinci çalışmasında, Gürcistan'dan günümüz Türkiyesi'ne uzanan bir hikâyeyi, tarihsel değinilerle zenginleşen, kurmacayla belgesel vurguların iç içe geçtiği bir dokuda öykülüyor.

KİTAP
T.C.
KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI
SKB 340185 UP7

ISBN 975-298-210-7
9 789752 982109

D

edebiyat
roman